

T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ABDÎ'NİN GÜL Ü NEVRÛZ'U
(İNCELEME-METİN)**

Mehmet ALTUNMERAL

Tez Danışmanı
Prof. Dr. **Mahmut KAPLAN**

Manisa 2011

T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ABDÎ'NİN GÜL Ü NEVRÛZ'U
(İNCELEME-METİN)**

Mehmet ALTUNMERAL

Tez Danışmanı
Prof. Dr. **Mahmut KAPLAN**

Manisa 2011

ÖZET

Abdi XVI. yüzyılda yaşamıştır. Devrinin padişahları Sultan II. Selim ve Sultan III. Murad'a eserler sunmasına rağmen yeterince meşhur olamamış ve biyagrafik kaynaklarda kendine bir yer bulamamıştır.

Bir Divan'ı ve dört mesnevisi olan şairin Sultan III. Murad'ın isteği ile yazdığı Gül ü Nevrûz adındaki mesnevisi üzerinde çalıştık. Eser mutlu son ile biten bir aşk mesnevisidir. Toplamda 2320 beyit olup tek yazma nüshası Manisa İl Halk Kütüphanesinde 2714 numarada kayıtlıdır.

ABSTRACT

Abdi lived in XVI. century. Although presented works to the sultans of his age – Selim II and Murad III- he could not become famous enough and thus could not find an appropriate position for himself in literary sources.

We have worked on the mathnavi called “Gül ü Nevrûz” by this poet who wrote one Divan and four mathnawies. He wrote this mathnewi at Sultan Murad III’s request. This work is a love story with a happy ending. It is made up of 2320 couplets and its only hand-written copy is recorded in Manisa Public Library at number 2714.

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Abdi’nin Gül ü Nevruz’u (İnceleme-Metin)” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

27/05/2011
Mehmet ALTUNMERAL

İÇİNDEKİLER

İçindekiler	1
Önsöz	3
Transkripsiyon Alfabeti	4
Kısaltmalar	5
GİRİŞ	6
I. BÖLÜM: ABDÎ'NİN HAYATI-EDEBÎ KİŞİLİĞİ-ESERLERİ	8
1.1. Abdî'nin Hayatı ve Edebî Kişiliği	8
1.2. Abdî'nin Eserleri	8
1.2.1. Divan	8
1.2.2. Niyâz-nâme-i Sa'd ü Hümâ	9
1.2.3. Heft Peyker	9
1.2.4. Cemşid ü Hurşid	10
1.2.5. Gül ü Nevrûz	11
1.2.5.1. Eserin Yazılış Sebebi	12
1.2.5.2. Eserin Sunulduğu Kişi ve Yazılış Zamanı	13
1.2.5.3. Eserin Özeti	14
1.2.5.4. Eserin Nüsha Özellikleri	17
II. BÖLÜM: GÜL Ü NEVRÛZ MESNEVİSİ'NİN İNCELENMESİ	18
2.1. Şekil Özellikleri	18
21.1. Vezin	18
2.1.2. Kafiye	18
2.2. Dil ve Üslup Özellikleri	21
2.2.1. Dil Özellikleri	21
2.2.2. Üslup Özellikleri	24
2.3. Muhtevâ Özellikleri	26
2.3.1. Kahramanlar	26
2.3.2. Mekânlar	37

SONUÇ	41
KAYNAKÇA	42
III. BÖLÜM: NÜZHET-NÂME-İ ABDÎ (GÜL Ü NEVRÛZ)	44
SÖZLÜK	203

ÖNSÖZ

Abdî, tarihî ve biyografik kaynaklarda hakkında bilgi bulunmayan fakat dört mesnevi ile bir divân'a sahip olduğunu bildiğimiz bir şairdir. XVI. yüzyılda yaşamıştır. Sultan II. Selîm ve Sultan III. Murad'a Manisa'da şehzadelikleri sırasında mesnevilerini sunması şairin Manisalı olabileceği fikrini uyandırmaktadır.

Üzerinde çalıştığımız eser, şairin 985/1577 senesinde Sultan III. Murad'a sunduğu 2320 beyitlik Gül ü Nevruz mesnevisidir. Eserde Gül ve Nevruz arasında aşk konu edilmektedir.

Çalışmamıza Fars ve Türk Edebiyatında yazılmış Gül ü Nevruz mesnevileri hakkında kısa bilgiler verdiğimiz "Giriş Bölümü" ile başladık. Burada ikisi Farsça beşi Türkçe toplam yedi Gül ü Nevruz mesnevisinden bahsettik.

"Abdî'nin Hayatı-Edebî Kişiliği-Eserleri" başlıklı bölümümüzde önce şairin hayatı hakkında elde edebildiğimiz sınırlı bilgiye ve edebî kişiliğinden bahsettik. Ardından sırayla şairin var olduğu bilinen fakat henüz bulunamamış olan Divan'ı, Niyâz-nâme-i Sa'd ü Hümâsı, Heft Peyker'i ve Cemşid ü Hurşid'i hakkında bilgiler verdik. Üzerinde çalıştığımız Gül ü Nevruz mesnevisinin yazılış sebebini, eserin sunulduğu şahsiyet ve yazılış zamanını, eserin özetini ve nüsha özelliklerini yine bu başlık altında anlattık.

"Gül ü Nevruz Mesnevisinin İncelenmesi" konusunu ise şekil özellikleri, dil ve üslup özellikleri, muhteva özellikleri olmak üzere üç alt başlık altında inceledik. Şekil özelliklerinde önce veznin sonra da kafiyelerin kullanımına göz attık. Dil ve üslup yönünden mesnevi metnini inceledikten sonra eserde geçen kahramanlar ve mekânları incelediğimiz muhteva özelliklerine değindik.

Bu çalışmanın nihayetinde vardığımız sonuçları anlatan bir "Sonuç", yararlandığımız kaynakları gösteren "Kaynakça", üzerinde çalıştığımız eserin çeviri yazısı ve eserde geçen Arapça-Farsça kelimelerden oluşan muhtasar bir sözlük ile çalışmamıza son verdik.

Bu eseri bulmamda bana yardımcı olan kıymetli dostum İbrahim Etem YÜCEL'e, çalışmam için gerekli olan birkaç makaleyi Elazığ'dan getirterek kaynakça sıkıntımı gideren değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Halil Hadi BULUT'a, yine çalışmamda kullandığım Hanzade Güzelova'nın makalesini bana gönderme lütfunda bulunan

kıymetli hocam Prof. Dr. Adem CEYHAN'a, ve son olarak çalışmamı kontrol eden tez danışmanım kıymetli hocam Prof. Dr. Mahmut KAPLAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

Mehmet ALTUNMERAL

Manisa 2011

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

A, a	ا	ñ	ك
Ā, ā	آ	O, o	ا و
B, b	ب	Ö, ö	ا و
C, c	ج	P, p	پ
Ç, ç	چ	R, r	ر
D, d	د	S, s	س
Ḍ, ḍ	ض	Ṣ, ṣ	ث
E, e	أ	Ş, ş	ص
F, f	ف	Ş, ş	ش
G, g	ك	T, t	ت
Ġ, ġ	غ	Ṭ, ṭ	ط
H, h	ه	U, u, Ū, ū	ا و
Ḥ, ḥ	ح	Ü, ü	ا و
Ḫ, ḫ	خ	V, v	و
I, ı	ي	Y, y	ی
İ, i, Ī, ī	ي	Z, z	ز
J, j	ژ	Ž, ž	ض
K, k	ك	Ẓ, ẓ	ذ
Ḳ, ḳ	ق	Ẓ, ẓ	ظ
L, l	ل	’	ء
M, m	م	‘	ع
N, n	ن	’	Vav-ı Ma’ dûle

KISALTMALAR

AKM. Atatürk Kültür Merkezi

b. Beyit

C. Cilt

Haz. Hazırlayan

s. Sayfa

S. Sayı

SBE. Sosyal Bilimler Enstitüsü

TDK. Türk Dil Kurumu

. Üniversite

v. Varak

GİRİŞ

Gül ü Nevrûz mesnevisi ilk defa İran'da hüküm süren Muzafferîler zamanının şair ve tabîbi olan Celâleddin Tabîb tarafından 734 (1333) yılında Farsça olarak nazm edilmiştir.¹ Bunu Hâcû-yı Kirmânî'nin² 742 (1341) senesinde tamamladığı Gül ü Nevrûz mesnevisi izler.³

Edebiyatımızda ilk Gül ü Nevrûz örneği Çağatay şairi Lutfî'ye⁴ aittir. 814/1411 tarihinde yazılan bu mesnevi, Timûr'un büyük oğlu ve Şiraz emiri İskender Mirzâ'nın emriyle İran'da hüküm süren Muzafferîler zamanında yaşamış olan şair Celâleddin Tabîb'in 734/1333 senesinde Farsça yazdığı mesneviden yaptığı tercümedir. Eser 2400 beyit civarında olup aruzun mefâ'ilün/mefâ'ilün/fe'ülün kalıbıyla yazılmıştır. Eser üzerinde Leman Dinçer⁵ mezuniyet tezi hazırlarken, Bayram Orak⁶ da eserin gramer indeksini hazırlamıştır.

Edebiyatımızdaki diğer bir Gül ü Nevrûz yazarı da Niğdeli Muhibbî olup eser üzerinde İbrahim Delice bir doktora tezi hazırlamıştır.⁷ Şairin Gül ü Nevrûz'undan yola çıkarak verilen bilgilere göre eserin giriş cümlesinde Derviş Muhibbî, mesnevi içerisinde 22 yerde Muhibbî ve 1 yerde de Yazıcıoğlu Muhammed ismini kullanmaktadır.⁸ Eserinde dile getirdiği fakirliğin beyanı ve Ayas Paşa'dan yardım talebi giriş bölümündeki Değiş Muhibbî mahlası ile uyumaktadır. Bu durum şairin, hayatını fakirlik ve zorluklar içerisinde devam ettiren mutasavvıf bir kişi olduğunu göstermektedir.⁹ Aruzun fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün kalıbıyla yazılan eser bir aşk hikâyesidir. Eser, Lutfî'nin Celâleddin Tabîb'den Çağatayca'ya telif hüviyeti vererek çevirdiği Gül ü Nevrûz mesnevisinin Osmanlı Türkçesine çevirisidir.¹⁰ Eser içerisinde Kanûnî Sultan Süleyman için yazılmış 5 beyit bulunması manzûmenin Kanûnî'ye

¹ Kemal Eraslan, Çağatay Şiiri, Türk Dili Dergisi, *Türk Şiiri Özel Sayısı*, Temmuz-Ağustos-Eylül 1985, s.415-415-417, syf. 586.

² Hâcû-yı Kirmânî için bkz.. A. Naci Tokmak, "Hâcû-yı Kirmânî maddesi", *TDVİA*, C. XIV. s. 520-521.

³ Mehmed Fuat Köprülü, *Edebiyat Araştırmaları II*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1989, s.637.

⁴ Lutfî hakkında bilgi için; Günay Karaağaç, "*Lutfî Divânı*", TDK Yay. Ankara 1997; Mehmed Fuat Köprülü, "Çağatay Edebiyatı", *İslam Ansiklopedisi* C.3, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1945, 270-323).

⁵ Leman Dinçer, *Lutfî, Kitâb-ı Gül ü Nevrûz, (Edisyon Kritik)*(Mezuniyet Tezi). İstanbul 1970. No 942.

⁶ Bayram Orak, *Lutfî'nin Gül ü Nevrûz'u Gramer İndeksi*, Ege Ü. S.BE. İzmir 1995. (basılmamış yüksek lisans tezi)

⁷ İbrahim Delice, *Niğdeli Muhibbî, Gül ü Nevrûz (İnceleme-Metin-Dizin)*, Fırat Ü. S.B.E. Elazığ 1995. (Basılmamış doktora tezi)

⁸ İbrahim Delice, a.g.e, s.24.

⁹ İbrahim Delice, a.g.e, s.25.

¹⁰ İbrahim Delice, a.g.e, s.22.

sunulmuş olması ihtimalini güçlendirmektedir.¹¹ Eser içerisinde gazel, kaside, müstezat, murabba', mu'aşşer, müseddes ve lügaz gibi manzumeler de bulunmaktadır.

Gelibolu Mevlevîhânesi şeyhliği yapmış, Pârsâ mahlasıyla meşhur olmasına rağmen şiirleri Sâbir mahlası ile mezkûr olan Sâbir, Monla Celal'in Gül ü Nevrûz'unu tercüme etmiştir.¹²

16. asır şairlerinden Üsküplü Muîdî'nin Risâle-i Gül ü Nevrûz'u¹³ ve Zihnî mahlaslı bir şairin de bahr-i remel-i mahfûzda yazılmış Gül ü Nevrûz'u bulunmaktadır.¹⁴

---

¹¹ İbrahim Delice, a.g.e, s.25.

¹² Esrâr Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevîyye*, haz. İlhan Genç, AKM Yay. Ankara 2000, s.296; Mustafa Safâyî Efendi, *Tezkire-i Safâyî, (İncelem-Metin-İndeks)*, haz. h Pervin Çapan, AKM Yay, Ankara 2005, s.341.

¹³ Latîfî, *Tezkiretü'ş-Şuarâ ve Tabsıratu'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*, haz. Rıdvan Canım, AKM Yay. Ankara 2000, s.503.

¹⁴ Latîfî, a.g.e. s.269.

I. BÖLÜM: ABDİNİN HAYATI-EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. Abdî'nin Hayâtı ve Edebî Kişiliği

Tezkirelerde ve diğer kaynaklarda Abdî hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Sultan II. Selim'e üç mesnevi sunacak kadar bilinen bir kimse olmasına rağmen, tezkirelerde ve diğer biyografik edebî kaynaklarda hakkında bilgi bulunmaması dikkat çekicidir.

Sultan II. Selim'e sunduğu eserlerine [Niyâz-nâme-i Sad ü Hümâ (952/1545), Cemşîd ü Hurşîd'ini (966/1558), Heft Peyker (957/1551)] ve Sultan III. Murad'a sunduğu Gül ü Nevrûz'una (985/1577) bakarak şairimizin 16. yüzyılda yaşadığını öğrenmekteyiz.

Sehî Bey, Tezkiresinde Edirneli bir Abdî'den bahsetmektedir. Bu Abdî ile bizim üzerinde çalıştığımız Abdî'nin yaşadığı devir birbirini tutmaktadır.¹⁵ Bunun yanında Kühnü'l-Ahbâr'ın tezkire kısmında Abdî adlı bir şairin Zâtî için 953'te düştüğü bir tarih de bulunmaktadır.¹⁶ Her iki bilginin de Gül ü Nevrûz şairi Abdi 'ye ait olması ihtimaller dahilindedir.

Yine ilk üç mesnevisinin sunulduğu tarihlerinde Sultan II. Selim'in Manisa'da şehzâde olarak bulunması şairimizin Manisalı olduğunu ispat etmese bile uzun bir müddet Manisa'da yaşadığını göstermektedir.

Abdî'nin daha sonra da bilgi vereceğimiz üzere bugün elimizde dört mesnevisi bulunmaktadır. Bu durum şairimizin hamse sahibi bir şair olabileceği kanaatini uyandırmaktadır. Bakıldığında yazdığı mesnevilerin -Niyâz-nâme hariç- Fars edebiyâtından çeviri olması bu dile ve bu lisanın edebiyata âşinâ olduğunu da göstermektedir.

Vasfi Mahir Kocatürk şair için şunları söyler: “*Abdî, pek de yayılmış ve tadılmış olmayan mühim bir şöret de sağlayamayan bu mesnevileriyle divan şiirinde üstün bir şahsiyet sayılamamakta, ancak devrinin iyi bir şairi olarak kalmakta ve İran Edebiyatının ma'rûf iki mesnevisini Türk şiirine naklederek işlemiş olmakla yer almaktadır.*”¹⁷

¹⁵ Gerekli bilgi için bkz. Mustafa İsen, *Sehi Bey, Tezkire*, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1980, s. 223-224; *Sehi Bey Tezkiresi*, İstanbul Üniv. Türkçe Yazmalar, no: 3732, v. 112b-113a.

¹⁶ Gerekli bilgi için bkz. *Kühnü'l-ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, haz. Mustafa İsen, AKM Yayınları, Ankara 1994, s. 218.

¹⁷ V. M. Kocatürk, a.g.e, s. 370.

1.2. Abdî'nin Eserleri

1.2.1. Divan

Abdî hakkında ilk bilgileri bulduğumuz Vasfi Mahir Kocatürk'ün Türk Edebiyatı Tarihi adlı eserinde şaire ait bir Divan olduğu¹⁸ söylene de bugün bu esere ulaşamamıştır.

1.2.2. Niyâz-nâme-i Sa'd ü Hümâ

Abdî'nin diğer mesnevilerinden farklı olarak Türk edebiyatında işlenmemiş bir konuyu ele aldığı bu mesnevisi üzerinde Adnan İnce¹⁹ ve Nur Gürâi'nin²⁰ çalışmaları bulunmaktadır.

İsfahanlı Sa'd ile Hümâ arasında geçen aşk macerasını anlatan eser 1075 beyit olup aruzun fe'ilâtün/mefâ'ilün/fe'ilün kalıbıyla yazılmıştır. İki nüshası tesbit edilen mesnevinin bir nüshası Manisa Genel Kütüphânesi 2713, diğer nüshası ise Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Revan 836'da kayıtlıdır. Eser 952/1545'te II. Selim'e sunulmuştur. Mesnevîde olağan üstü olaylar yer almaz, eser gerçekçidir. Vak'a İran coğrafyasında, Şiraz'da geçmektedir. Çevre ve insan tasvirleri canlı ve başarılıdır. Şahıs kadrosu oldukça dardır. Vak'ada ayrıntıya fazla inilmez. Teknik yönden bazı kusurları olmakla beraber, genel olarak başarılı bir eser denilebilir.²¹

Eserin özeti şöyledir: İsfahanlı Sa'd Ab-Mürğân adlı mesire yerinde Hümâ'yı görür ve ona âşık olur. Tanışır, konuşurlar. Hümâ önce hiç kimse ile ilişkisi olmadığını bildirirken daha sonradan akrabası olan birini sevdiğini, onun şimdi Kirman'da olduğunu söyler. Fakat Sa'd Hümâ'yı bırakmak istemez. Ona nişanlısı Ferruh'un Kirman'dan gelene kadar kendisiyle arkadaşlık etmesini söyler ve böylece birkaç gece arkadaşlık yaparlar. Bu sırada Ferruh Kirman'dan döner ve ayrılırlar. Aylar geçer Sa'd, Hümâ'yı unutamaz ve sürekli ona mektup yazar. Ve her defasında Hümâ vazgeçmesini, başka birini bulmasını söyler. Öte yandan Ferruh ile hoş vakit geçiren Hümâ, Ferruh'un kendisine sahip olmak istemesi üzerine ondan soğur ve kız kardeşinin tavsiyesiyle

---

¹⁸ V. M. Kocatürk, a.g.e, s. 368.

¹⁹ Adnan İnce, "Abdî'nin Niyâz-nâme-i Sa'd ü Hümâsı", Fırat Üniversitesi Dergisi (Sosyal Bilimler) C.I S.2, Elazığ 1987, s.155-206

²⁰ Nur Gürâi, *Niyâznâme-i Sa'd ü Hümâ: a mathnawi of Abdi*, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniv. 1987, XIV, 230.

²¹ Adnan İnce, a.g.m. s.161.

Ferruh'tan uzaklaşır. Böyle bir yıl geçer ve Ferruh Kirman'a geri döner. Sa'd da ümitsizlik içinde Isfahan'a dönmeye karar verir. Hümâ'ya haber gönderir. Hümâ Sa'd'a acır ve pişmanlık duyduğunu bir mektup ile anlatır. Böylece iki sevgili evlenip mutlu olurlar.

12.3. Heft Peyker

Lâmi'î'ye ait olarak bilinen fakat Hanzâde Güzelova²² tarafından Abdî'ye ait olduğu ispat edilen eser, şehzâdeliği sırasında Sultan II. Selim'e sunulmuştur.

957/1550 senesinde yazılan eserin yazılmaya başlandığı gün 6 Şevval olup bitiş günü 12 Muharremdir.²³ Mesnevi 6400 beyitten fazla olup aruzun fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün kalıbıyla yazılmıştır. Bu eser de şairin diğer mesnevileri gibi İran Edebiyatı'ndan genişletme yoluyla yapılan tercümelerindendir.

1.2.4. Cemşîd ü Hurşîd

Abdî'nin olağanüstü olaylarla süslü diğer bir aşk mesnevisidir. Şehzâdeliği zamanında II. Selim'e sunulmuştur. (966/1558)

Eserin baş kısmında mesnevî, kaside, rubâî, ve kıtalardan meydana gelen dinî manzumelerle Şehzâde Selim'in övgüsüne yazılmış manzumeler bulunmaktadır. 5940 beyit olan eserin özeti şu şekildedir: Çin hakanı Fağfur Şâh'ın oğlu Cemşîd, rüyasında güzel bir kız görerek ona âşık olur. Bütün ülkede bu kızı ararlarsa da bulamazlar. Çin'de Mihrâb adlı bir kişi vardır. Ona danışırlar. Mihrâb, Cemşîd'in rüyasında gördüğü kızın Rum kayserinin kızı Hurşîd olduğunu söyler. Cemşîd Mihrâb'ı da yanına alarak bir kervanla yola düşer. Tehlikelerle dolu kara ve deniz yolculuklarından sonra Rum'a varırlar. Cemşîd Mihrâb'ın da yardımlarıyla Rum kayserinin sarayına girip kendisini kabul ettirir. Hurşîd ile evlenerek Çin'e geri dönerler.

Eser hakkında Vasfî Mâhir Kocatürk şunları söyler: “Konu Acem Edebiyatından alınmadır. Abdî'nin bu eseriyle İran Edebiyatı hikâyelerinden biri daha divan şiirine girmiş bulunmaktadır. Eserde ruh ve şekil bakımından derinlik, genişlik ve fevkalâdelik yoktur. Dil ve üslûp sâde ve tabîcedir. Nazımda ve vak'ada kolay ve hoş bir akış vardır.

²² Hanzâde Güzelova, “Abdî'nin Bilinmeyen Bir Mesnevîsi; Heft Peyker Tercümesi” *Bilig*, Yaz/2006, S.38, s.35-49, Ankara 2006.

²³ Hanzâde Güzelova, a.g.m. s.40.

Şarkvâri tasvirler devrine göre başarılıdır. Eser umumiyetle hafif ve şirindir. Hacim itibariyle de fazla değildir. Göze çarpan bir hususiyeti eserin tamamıyla hayatî oluşudur. Dine ve tasavvufa hiç yer verilmediği gibi şarka ait emsali hikâyelerde görülen (mervey)'lere de rastlanmamaktadır.²⁴

Bu eser üzerinde Nazan Kuloğlu yüksek lisans tezi hazırlamıştır.²⁵

1.2.5. Gül ü Nevrûz

Gül ü Nevrûz hakkındaki ilk bilgileri Vasfi Mâhir Kocatürk'ten alıyoruz. Eserin konusu hakkında şunları ifade eder: “Hikâye aslında İran masalıdır. Abdî konuyu Acem Edebiyatından almış, Türkçeye nakletmiştir.”²⁶ Adnan İnce'ye göre; Kocatürk eserin konusunun İran şairlerinden Hoca'dan alınmış olduğunu söylüyorsa da Hâcû-yı Kirmânî'nin hamsesini meydana getiren mesnevilerden biri olan Gül ü Nevrûz'un konusu ile farklıdır.²⁷

Şairin diğer bir mesnevisi olan Sa'd ü Hümâ'sı ile bir karşılaştırma yapan Kocatürk; şairin olgunluk devrinde meydana gelen eserde Sa'd ü Hümâ'ya nazaran bir tekâmül görülmediğini, kitabın daha hacimli, vakanın daha geniş ve hayalî olduğunu söyler.²⁸

Gül ve Nevruz arasındaki mutlu sonla biten bir beşerî aşkın anlatıldığı eserde olağanüstü olaylar anlatılmış, tasavvufa yer verilmemiştir. Ayrıca şairin diğer üç mesnevisinde de tasavvufî bir gaye veya unsurlar bulunmamaktadır. Tasvirler ve olaylar çoğu zaman sathî kalmıştır. Eserde sanattan ziyade Gül ve Nevrûz arasında geçen aşk hikâyesini anlatma çabası ön plandadır. Bu nedenle hikâye, olaylar ve kahramanların psikolojik yapıları ön plana çıkmaktadır.

Eserin beyit sayısı konusunda bir tutarsızlık vardır. Şair eserin sonunda eserin beyiy sayısının 2400 olduğunu söyler.

İki biñ dört yüz ebyât ile ol kâh
Müzeyyendir bil aḫî olma küstâh (v.80b, b.2312)

²⁴ V. M. Kocatürk, a.g.e, s.369.

²⁵ Nazan Kuloğlu, *Abdî Cemşîd ü Hurşîd* Fırat Ü. SBE. Elazığ 1989. (basılmamış yüksek lisans tezi) Çalışmamız esnasında bu esere ulaşamadık.

²⁶ V. M. Kocatürk, a.g.e., s.370.

²⁷ Adnan İnce, XVI. Yüzyıl Şairlerinden Abdî ve Eserleri, *Türk Dili*, Sayı 410/Şubat 1986, s.192.

²⁸ V. M. Kocatürk, a.g.e., s.369.

Aslında her varakta 30 beyit olması ve 80 varakta toplam 2400 beyit olması matematiksel olarak da doğru olsa da biz eserde toplam 2320 beyitin bulunduğunu gördük. Şair –manzum olmasa da- başlıkları da bu sıralamaya tabi tutmuştur varsayarak başlıkları da saydık ve eserde 119 başlık olduğunu tesbit ettik.

1.2.5.1. Eserin Yazılış Sebebi

Abdî eserinin yazılış sebebini “*Der Beyân-ı Sebeb-i Nazm-ı Kitâb-ı Müşkîn-Nikâb*” başlığı altında şöyle anlatır:

Birgün şair gönlü ve canı şaşkın halde yürür, inleyerek gezer. Gözü yaşlı, sinesi kebab olmuş bir haldedir. Perişandır, içinde heveskârlık belası vardır. Ayrıca yalnızdır:

Bütün dünyâda bir yârüm yoğ idi
Dil-i bîmâre timârum yoğ idi

Ne bir hem-dem ne bir maḥrem ne bir yâr
Ne bir dildâr var kim ola ğam-ḥâr

Baḥa her nâzenînün iftirâkı
Dilümden cânuma virdi firâkı

Dilüm müştâk olup her nâzenîne
Firâk ile gönül geldi enîne

Dün ü gün yâr-ı cânum âh oldı
Seḥer-tâ-şâm kârum vâh oldı

Benüm ḥalvet-sarâyum ğamla maḥrûn
Nedîmüm ğuşşa yârüm hemle maġmûn (v.4b, b.114-v.5a, b.119)

Bu halde düşünerek yürürken birden doğu tarafından bir devlet güneşi yükselir ve etraf nura gark olur. Şeref burcundan ikbâl kapıları açılır ve gönlü hoş, hali mutlu olur. Gönül ve can uykudan uyanır ve muradının mumu yanar:

Mübârek fâl olup aḡter-i baḡt
Hümâyûn fâl oldu duḡter-i taḡt (v.5a, b.127)

Bu haller Sultan Murâd Hân'a arz olunur. Sultan Abdî'ye nazar eder ve şöyle söyler:

Buyurdı faşl-ı güldür eyle bir ḡâl
Gülûñ göñline şal Nevrûzdan ḡâl

Ḥikâyet-i Gül ü Nevrûzı peydâ
Ḳılup Türki diliyle ḡıl hüveydâ

Kühen tarz oldu ol efsâne-i nâz
Gerekdür kim olasın ḡışsa-perdâz

Gül eyyâmı ḡafeşde bülbül efgân
Çok itmek lâzım olur iy dil ü cân

Ḳılup efsâneñ içre ḡayli efsûn
İdegör 'âşık u mâ'sûḡı meftûn (v.5b, b.131-135)

Bu sözleri duyan herkes hayrette kalır. Sultanın sunduḡu kadeh ile kendinden geçen Abdî hemen hücreinde düşüncelere dalar. Altın ve inci dizer gibi beyitlerini dizmeye başlar.

1.2.5.2. Eserin Sunulduḡu Kişi ve Yazılış Zamanı

Kitabın başında "Ḥasb-i Ḥâl" başlığı altında eserin Sultan III. Murâd'a sunulduḡunu öğreniyoruz.

Ḥüsrevâ bu kitâb-ı şîrînûñ
Nâm-ı pîrûzıdur Gül ü Nevrûz

Şâh Sulḡân Murâd Ḥân-ı cihân

Bu kitābı ide bezmine bih-sūz

Var durur bunda çođ nikāt [u] rumūz

Her rumūzında var hezārān sūz

Luřf idüp eyler ise anı řabūl

‘Abdi’nūñ řadri olur cihān-efrūz (v.1a, b.1-4)

Eserin yazılış tarihi 985 (1577) şu şekilde verilmiştir:

Olup penc ile heřt-ād ile nūh řad

Bu tertībāta tārīř oldı sermed (v. 79b, b. 2290)

Ayrıca eser, cümāde’l-āhirede Cuma gecesinde bitmiř, toplam on iki gūn içinde tamamlanmıřtır.

Cümādın āħirinde buldı itmām

Gūl ũ Nevrūz ey ferħunde-fercām

şeb-i cum‘a zemāniydi ‘iřāeyn

Temāmet buldı bu dildār-ı pūr-zeyn

Olup on iki gūn içinde taħrīr

Nihāyātına irdi cümle tařīr (v. 79b, b. 2292-2294)

1.2.5.3. Eserin Ŗzeti

Nevřād ilinin Ferruh adlı bir sultānı vardır. Bu sultānın çocuđu yoktur. Bir gūn Allah’a çok duā eder ve Allah kendisine bir erkek ocuk verir. Nevrūz gūnū dođan bu ocuđa Nevrūz adı verilir. Gūzel dāyelerin hizmetiyle kısa zamanda bũyũyen, iyi bir eđitim alan Nevrūz gũndũz avcılık yaparak, gece iki meclislerinde kām alarak, sabahlara kadar kitaplar okuyarak gūnlerini geçirir. Bir gūn iki meclisi sırasında kadehte kendi yansımasını gŖrũr ve kendine hayran olarak uyyuyakalır. Rũyasında

Ferhâr ilinin sultânı Müşgîn'in kızı olan Gül'ü görür ve kendisine yaklaşıp kadeh sunan bu güzele âşık olur.

İçüp cāmum cihāndan geç yūri vār

Benüm 'ışkımda ser-gerdān ol ey yār (v. 12a, b. 328)

Gül'ün aşkıyla yanmaya başlayan Nevrûz, kendini yollara vurur ve bir gün Ferhâr ilinden gelen bir kervana rastlar. Orada Bülbül ile tanışır ve kendisine yardımcı olacak bu adamı dost edinir. Nevrûz'un durumuna acıyan ve ona yardım etmek isteyen Bülbül, Ferhâr iline gider. Gül meclis kurmuştur ve sürekli kendisine yar olacak kişiyi beklemekten dolayı figan etmektedir. Annesi Sûsen, kızının durumuna acır ve Bülbül'le bu meseleyi konuşup Nevrûz'un kim olduğunu sorar. Her nekadard yardım eder görünse de kızının aşkına pek iyi bakmaz ve onu vazgeçirmeye çalışır. Fakat kız bu sözlere kulak asmaz:

Dil-ārāmum bulup ya vireyin cān

Ne bu yolda dil ü cān ola talan (v. 20b, b. 586)

Sonunda Sûsen Gül ile Bülbül'ü bir araya getirir ve sürekli Nevrûz'dan bahsederler. Artık Gül iyice Nevrûz'a âşık olmuş, aşkıdan dolayı inlemeye başlamıştır. Ferruh Şâh ise oğlunun Gül için yollara düşmesine karşı çıkar, efsunlar yaptırır fakat işe yaramaz. Oğlu ile anlaşamayacağını görünce yanına Behmen adlı bir kölesini verir ve yoluna gitmesine müsaade eder. Nevrûz, yaptığının yanlış olduğunu, bir an önce geri dönmesini söyleyen Behmen'e kin beslemeye başlar ve bir gece bunu anlayan Behmen Nevrûz'u yalnız bırakıp kaçar. Yoluna devam eden Nevrûz sonunda Ferhâr iline ulaşır ve Bülbül'ü bulur. Başlarından geçenleri anlattıktan sonra artık Nevrûz Gül'ü görmek ister. Bu arada Gül annesinden bu derdine derman olmasını ister. Annesinin yol göstermesi üzerine dama çıkan Gül aşağıya baktığı anda Nevrûz'u görür. Birbirlerini gören âşıklar kendilerinden geçerler:

Hemānā göricek dil-dār ider āh

Pür oldı āhıyile tāk u dergāh

Bütün dünyâ yanayazdı deminden

Feleklerde melek öldi gamından (v. 35a, b. 993-994)

Sabah olunca Bülbül olup biteni Nevrûz'a anlatır. Sûsen, kızının durumuna için için ağlamaktadır. Kızına acır, gider Bülbül'le konuşur, Nevrûz'u evine çağırıp kızıyla buluşturur. İki sevgili birbirlerini gördükleri an sarılırlar. Fakat o arada Çin hâkânı Gül'ün methini duymuş ve onu babasından istemek üzere Müşgîn Şâh'a elçi göndermiştir. Bu talebi iyi karşılayan Müşgîn, kızını Çin hâkânına verir. Düğün alayı yola çıkar fakat Nevrûz sürekli onları takip etmektedir. Karanlık ve yağmurlu bir gecede Gül ile Nevrûz anlaşır kaçarlardı. Fakat Çin hâkânının adamı olan Zeng-i zîft bunları yakalayıp hâkâna geri götürür.

Varup üstine bunlaruñ o murdâr

Buları bağlayup bend itdi tekrâr (v. 49a, b. 1428)

Hakan bunları büt-hâneye kapattırır. Orada bulunan rahipler bunlara hayran olur. Gül ve Nevrûz oradan da kaçarlardı. O arada hakan ölür ve iki sevgili rahata kavuşurlardı. Kaçarken yolları bir köye varır. Orada Şeyh Eşiyoh Necdîs-i Har ile tanışır. Şeyh bunlara sofrayı açar ve manevî yönden yardımcı olmaya çalışır. Fakat iki âşık, kendilerine olumsuz bir durum yaşatacağını düşündükleri bu adamdan da kaçarlardı. Sonra bir gemiye binip deryaya açılırlardı. Fakat bir süre sonra rüzgâr çıkar. Gemi bir kayaya çarpar ve iki sevgili farklı yerlere savrulup birbirlerinden ayrı düşerler. Gül'ü Aden ülkesi şahının adamlarından Cevher bulur. Bakımını yaptıktan sonra şaha götürmek için yola çıkarlar. Yolda aslanlar yollarını keser fakat Gül gösterdiği cengâverlikle aslanları alt eder. Bu durum şaha varılınca anlatılır ve şah Gül'ü kızı gibi severek ona ikramlarda bulunur. Kendi himayesine alır. Fakat Gül'ün akli Nevrûz'dadır:

Ölürsem iştiyâk ile gideyin

Firâk içre koyup anı nideyin (v. 60a, b. 1729)

Nevrûz deryada bir tahta parçası üzerinde yüzerken kıyıda bulunan yaşlı ve yoksul bir adam onu bulur ve alıp kendi evine götürür. Ona bu yerin sahibi olan Yemen Şâhına gidip durumu anlatmasını söyler. Adam önce vezire gider ve durumu anlatır. Vezir, Nevrûz'a ikram edip şaha götürür ve Nevrûz'a sahip çıkan şah onu ordusuna komutan yapar.

Aden ve Yemen ülkeleri arasında husumet vardır. Savaş çıkar. Yemen sultanının Behrâm adlı bir serdari vardır ve savaş alanında nice cengaverlikler gösterir. Aden ülkesinin ordusu başında bulunan Gül ile karşılaşır ve Gül kılıç darbesiyle onu öldürür. Nevrûz Gül'ü savaş meydanında attığı naralardan tanır ve sevgililer savaş meydanında kavuşurlar. Bu şekilde iki ülke arasındaki düşmanlık da sona erer. Daha sonra Hacca gidilir ve Kâbe ziyaret edilir. Gül ve Nevrûz'un babaları durumdan haberdar olup birbirleri ile tanışırlar. Ziyafetler verilip iki âşık evlendirilir. Nevrûz, Nevşâd iline sultan olur ve hikâye mutlu sonla biter.

B.2.5.4.Eserin Nüsha Özellikleri

Abdî'nin Gül ü Nevrûz adlı mesnevisinin tesbit edebildiğimiz tek yazma nüshası Manisa Genel Halk Kütüphanesi'nde 2714 numarada Nüzhet-nâme olarak kayıtlıdır. Müellif hattı olan eser talik ile yazılmıştır. 80 varakdan oluşan eserde satır sayısı 15'tir. Yazmanın ölçüleri 216x165/162x111 olup yazmanın kenarları meşin mikleblidir.

II. BÖLÜM: GÜL Ü NEVRÛZ MESNEVİSİ'NİN İNCELENMESİ

2.1.Şekil Özellikleri

a) Vezin

Abdî eserini aruzun “mefâîlün/mefâîlün/feûlün” kalıbıyla yazmıştır. Veznin aksadığı kısımlara baktığımızda çoğu kere bir hecenin fazla kullanıldığı görülür. Bu durum sık sık karşımıza son kısmın fâilâtün veya feilâtün şekline dönüşmesiyle ortaya çıkar.

Ḥudā bağışladı aña bir yegāne (v. 8a, b. 219)

Benüm gönümde sizlerle āşinālık (v. 13b, b. 383)

Bu üslûb üzre iderler ‘ayş u ‘işret (v. 14b, b. 410)

Ḥalāşım neyle olur cān gülşenine (v. 18b, b. 521)

Dikkat edildiğinde mısra içerisinde fazla kullanılan “ol” işaret sıfatının vezin kusuruna sebep olduğu görülmektedir.

Bütün gün şayd iderd’ol māh-pāre (v. 10a, b. 276)

O ḥālāt içre uyurken ol dil-ārām (v. 17b, b. 504)

Murādı bu ele gire ol yegāne (v. 23a, b. 662)

Çoğu zaman da şairin “med”lerden faydalandığını görmekteyiz. Bunun sebepleri arasında şairin kullandığı özel isimlerin (Nevşād, Nevrûz, Ferhâr, Müşgîn vb.) önemli bir yeri vardır:

Cihānda kır-gün idüp ridāsın (v. 26a, b. 753)

Gidüp Behmen қalur Nevrûz tenhā (v. 27b, b. 796)

Ġarībem raḥm қıl zīnhār zīnhār (v. 30b, b. 870)

b) Kafiye

Eserin bütününe baktığımızda şairin kimi kelimeleri sık sık kafiye olarak kullandığını görmekteyiz: “ol-sol, sâz-âgâz, dost-post, yâr-efgâr-efkâr-zâr-bîdâr, bülbül-

göl-gulgu, nevrûz-sûz-efrûz, nâb-tân, kût-yâkût, gâh-âgâh vb. Şairin eserinde kullandığı kafiyelele bakarsak:

KAFİYE TÜRÜ	BEYİT SAYISI	%
Türkçe Kelimelerle Yapılan Kafiyelele	280	12
Arapça Kelimelerle Yapılan Kafiyelele	696	30
Farsça Kelimelerle Yapılan Kafiyelele	761	33
Arapça-Farsça Kelimelerle Yapılan Kafiyelele	425	18
Arapça-Türkçe Kelimelerle Yapılan Kafiyelele	87	4
Farsça-Türkçe Kelimelerle Yapılan Kafiyelele	68	3

Yukarıdaki tabloya baktığımızda şairimizin kafiye olarak sıkça Farsça ve Arapça kelimelele kullandığını görmekteyiz. Arapça kelimelele yapılan kâfiyelele konusunda birkaç örnek verecek olursak:

Revâ mıdur bize hıdmetden ifrâz
İdüp cân cübbesine ire mıkrâz (v. 27b, b. 787)

Yorıldı şol kadar ol iki mahrûr
Dil ü cânın idüp gam birle meksûr (v. 48a, b. 1379)

Farsça kelimelele yapılan kafiyelele örnek:

Muğannî kııl gınâya fevri âgâz
Sürüduñla dil ü cân ola serbâz (v. 27b, b. 794)

Bulara irdi bir hicrân-ı nâ-gâh
Kılup bunları evzârından âgâh (v. 48b, b.1388)

Türkçe kelimelele yapılan kafiyelelelele kullanımına örnek olarak:

Bu miñnet-hânedede bir derde irişdüm
Belâlarla ‘aceb gavğaya düşdüm (v. 19a, b. 533)

Beni öz hālüm ile koyıcağ siz
Belā-yı ʿışkdan kırtulmazuz biz (v. 20b, b. 583)

Arapça-Farsça kelimelerle yapılan kafiyelere örnek:

İdüp Sūsen Gül için hayli efkār
Dil ü cānına batdı hāre vü hār (v. 21a, b. 593)

Eliyle ayağın fi'l-hāl idüp būs
Ĝam-ı ışk içre Nevrūza oldu me'nūs (v. 28b, s. 802)

Türkçe-Farsça kelimelerle yapılan kafiyelere örnek:

Nice küh-be-vādī birle hāmūn
Geçüp girüp varur Ferhāra bir gün (v.17a, b.480)

Türkçe-Arapça kelimelerle yapılan kafiyeler;

Görüp Nevruzūñ aḥvālın atası
Ayağın öpdü vü yırttı libāsı (v. 24.a, b. 676)

Nic'oldı hāl-i Gül eyle taqrır
Benüm derdüm diğir-gün oldu yir yir (v. 29a, b. 816)

Cinaslı kafiye kullanımına örnek:

Tevekkül eyleyüp oldu revāne
Görülsün her ne var ise revā ne (v. 27b, b. 792)

Tunç kafiye kullanımına örnek:

Getür sākī bize şun la'l ü yāqūt

Dil ü cān bulsun ondan haylice kıt (v. 28b, b. 821)

Sonu iki ünsüzle biten kelimelerle yapılan kafiyelere örnek:

Cevābın virdi Bülbül ey hudāvend
Senüñ düşmenlerüñe iriše bend

Güle bir hāl ile virildi nireng
Aduñ anılsa olur vālih ü deng (v. 28b, b. 814-815)

Rediflerin kullanımı ise şu şekildedir;

Dün ü gün ağlayup feryād iderdi
Cihānuñ halkını hep şād iderdi (v. 27b, b. 799)

Gel ey Gülşen içinde tāze olan Gül
Semen-tenlerle hūb-āvāz olan Gül (v. 29b, b. 847)

2.2. Dil ve Üslup Özellikleri

2.2.1. Dil Özellikleri

Abdî mesnevisinde genel olarak sanatlı anlatıma yer vermemiş; Arapça-Farsça kelimeleri sık kullanmamıştır. Hatta mesnevi içerisinde bir mısramın tamamı Arapça veya Farsça olan bir beyit dahi görülmez. Arapça-Farsça kelimelerin kullanıldığı yerler ise çoğu kere mesnevinin başında yer alan tevhid, münâcât, na'at kısımlarıdır.

Virüp şer'î-şerîfî vahy ü ilhām
Nice i'cāz-ı dîn-i luḫf u aḫkām

Ḳılup ma'rūf ile bunları ma'rūf
Menāhîden buları itdi mendūf

Evāmirle nevāhī bunlara hāş
Olup buldı bu hālāt ile ihlāş

Olundı bunlar ile emr-i ma'rūf
Kılındı bunlar ile nehy-i mevşūf

Bularla münkerāt olmuşdı merdūd
‘Avām hōd bular ile oldı mes‘ūd

Hudādan bunlara yüz biñ taḥiyyāt
Ola aşḥāb u āline vefeyāt (v.3a, b.53-58)

Oķu *lā-ḥavle* aşlā olma pā-māl (v.37b, b.1064)

Mesnevinin dili sade, sanatlı bir söyleyişe başvurmadan, konun daha iyi anlaşılabilmesini sağlayacak şekildedir:

Tevāzu‘lar kılıp Gül için ol yār
Arardı Bülbül ile aña bir kār

Gülün hār-ı belādan Sūsen āzād
Kılıp Bülbülden ire aña feryād

Günāhın afv idüp ol māder-i nāz
Vire gül goncesine ‘ışķ ile sāz

Alup Bülbülden āḥir Sūsen aḥbār
Vire ‘ışķ-ı nigāra ḥayli eṭvār

Didi çok söyledüm ol yāre iy yār
Ola kim derde bulam çāre-i kār (v. 21b, b. 604-608)

Eserde Eski Anadolu Türkçesi²⁹ dönemine ait kullanımlar sık olmasa da yer yer görülmektedir. Bu dönemde kullanılan şimdiki zaman 1. kişi teklik eki olan –(V)rvAn;

Bem ü zîrûñ nedir aḥvālûni hep
Ser-â-ser ben bilürven ey şeker-leb (v. 14b, b. 399)

Mesîḥâ-veş virürven mürdeye cân
İderün derdini dermâne dermân (v.14b, b.403)

Gelecek zaman 1. kişi çokluk eki olan –(y)AvUz ve gelecek zaman 3. kişi teklik eki olarak kullanılan –(y)IsAr;

Baña aḥvâli i'fâm eyleñüz tîz
Ola kim bunu mestür idevüz biz (v.19a, b.540)

Şi'ârı bende olur idüp iḳdâm
Görevüz ne olur âġâz u encâm (v.28a, b.784)

Şabâ daḥi idiser bizden i'râz
Dilim oldı dilim mânend-i mıḳrâz (v.30b, b.870)

İstek kipi 2. kişi çokluk olarak kullanılan –(y)AsIz;

Olasın rîşeme her dem nemek-rîz
Ola kim yapasız vuşlatda pâlîz (v.20b, b.581)

Bu dönemde bağlam zarf-fiil eki olarak kullanılan (y)UbAn;

Hikâyet bu ki şeh Bülbül de Gülden
Nişânlar buluben arturdı şîven (v.17a, b.474)

---

²⁹ Çalışmamızda gramer özelliklerini gösterirken şu çalışmadan faydalandık: Gürer Gülsevin- Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara 2004.

Hemān ʔurma iy yār-ı vefā-dār
Kerem vakti dūrūr var itme azār (v.16b, b.470)

Güzel mesken dūrūr bil mülk-i Nevşād
İrem ārāmıdur ol cennet-ābād (v.25b, b.718)

Bu dönemde sık kullanılan -Gİl, -GİL eki;

Muğannî Bülbül efgānın idüp gūş
Gülün gül goncesi itgil der-āgūş (v.15a, b.424)

Gel ey sākī getürgil rūha rāhat
İçelüm şöyle tā rüz-ı kıyāmet (v.19a, b.542)

Eserde bu dönem bildirme eki olarak kullanılan dUrUr da eserde yer yer kullanılmıştır;

Bu durur anuñ eʔvārı hemişe
Virür her kimseye hālince pīşe (v.20b, b.573)

Yer öpüp hıdmet itdi Şāh-ı Müşgīn
Çulıyuz ol durur sultān-ı Māçīn (v.42a, b.1205)

2.2.2. Üslûp Özellikleri

Abdî'nin üslûbunun göze çarpan ilk özelliği, anlatacağı konuya uygun başlığı verdikten sonra önce sākīye sonra muğannîye seslenmesidir.

Gel ey sākī bize şun bir ʔolu cām
İçüp ol cām-ı devrānda alam kām

Muğannî sāz u sözüñde hikāyet
Düzetgil kim cihānda olsun rivāyet (v.7b, b.202-203)

Şair eğer başlık altında mutlu bir durumdan bahsedecekse *içip kâm almak* (v.7b, b.202), *can bulmak* (v.11b, b.329), *ruha rahat vermek* (v.18b, b.333), *şevk ile pür-tâb olmak* (v.39b, b.1127), ve çoğu zaman *mest olmak* (v. 23a, b.664) vb. için sâkîye seslenir. Olumsuz bir durum söz konusu ise *figân eylemek* (v.10b, b.301), *meclise ateş salmak* (v.31b, b.886), *kavuşmayı sağlamak* (v.44b, b.1275), *düşmana zarar vermek* (v.67b, b.1925) vb. amaçlarla sâkîye seslenir. Bütün bu seslenmelerinde şair, sâkîden kendisine *şarâb-ı erguvân* (v.10b, b.301), *âb-ı hayvân* (v.11b, b.329), *hûn-âb* (v.12b, b.350), *mey* (v.18a, b.507) vb. kadeh ve içkileri getirmesini ister.

Şair “sâkî”de olduğu gibi konunun gidişatına göre *pür-sûz eylemek* (v.10b, b.302), *nevâyı hicr-perdâz kılmak* (v.18a, b.508), *nevâyı pür-sûd eylemek* (v.19b, b.559), hoş *âvâz kılmak* (v.25a, b.723) vb. amaçlarla “mugannî”ye seslenir. Aslında bu kısım şairin musiki bilgisini konuştuğu kısımdır. *nây ile ûd* (v.20a, b.575), *çeng* (v.70a, b.1985), *tanbûr* (v.72b, b.2061) *santûr* (v.37a, b.1050) vb. musiki aletlerine burada yer verir. Şairin mesnevi içerisinde sık sık musiki makam ve terimlerinden bahsetmesi, onun musiki ile yakından ilgili olduğu kanaatini oluşturmaktadır.

Aslı konuya girilip kahramanların başından geçen olayların anlatıldığı kısımlarda şair, sâkî ve mugannîye seslendikten sonra “hikâyet böyledür”, “rivâyet böyledür” şeklinde başlayan bir beyite yer verir. Böylece şair başlıktan önce anlatılan konu ile yeni başlayacak olan konu arasında bir bağ kurar.

Getür sâkî yine yâkût-ı hamrâ
Dil ü cân ola nüş ile muţarrâ

Mugannî kılm nevâyı berbatı şeng
Anuñ sūzuñdan olsun dehr-i dūn deng

Hikâyet böyledür sultân Ferruḡ
Şu deñlü say^ç ile götürdi çok ruḡ (v.23.b. b.681-683)

Şair konunun devam ettiği bölümlerde eğer bir başlık atmışsa başlık sonrasında sâkîye ve mugannîye seslenmeden kaldığı yerden devam eder. Bu şekilde hikâyenin

akışını kesmemeye çalışır. Hikâyenin derinleştiği noktalarda ise bir başlık atıp sâkî ve mugannîye seslenerek hikâyeyi toparlayıp akıcılığı sağlamaya çalışır.

Mesnevîde çoğu zaman anlatım beyitin ilk mısraında bitmez. Genel olarak yüklem görevli kelimeler ve yardımcı fiiller ikinci mısraa sarkar.

Velîkî ğuşşa vü ğam cânına kâr
İdüp ağlardı ol şâh-ı nükû-kâr (v.8a, b.220)

Atâsıyla anası ħurrem ü şâd
Olup kıldı cihân ħalkın feraĥ-şâd (v.8b, b.233)

Vuĥûş u tayr anuñ tîrine ħurbân
Olup cân armaġân eylerdi her an (v.9b, b.260)

Murâdı bu ki dilberden nişânı
Bulup cân ide aña armaġânı (v.12b, b.359)

Seĥer ki zühre-i zehrâ ele çeng
Alup evtârına dehri eyledi deng (v.17b, b.494)

Eser içerisinde şair *fevrî*, *gulgul*, *dil-efrûz*, *dil-efġâr*, *reg ü post...* gibi kelime ve kelime gruplarını sık sık kullanır. Bu kullanımlar şairin sade bir anlatım yoluna girmesine sebep olur. Çoğu zaman da okuyucuyu sıkar.

Şairin başvurduğu mekân ve kişi tasvirleri çoğu zaman sathî kalmıştır. Muhtelif hayat ve tabiat sahneleri fazla derine ve teferruata gidilmeden işlenmiştir. Bununla beraber dil ve edada hususiyet ve samimiyet vardır. Eserde sanatkârlık karakterinden ziyade vak'a ve hikâye ruhu hâkimdir.³⁰

---

³⁰ V.M. Kocatürk, a.g.e, s.370.

2.3. Muhtevâ Özellikleri

2.3.1. Kahramanlar

Nevrûz:

Mesnevinin asıl kahramanıdır. Nevşâd sultanının oğludur. Doğum günü nevrüz gününe rast geldiği için bu ad verilmiştir.

Bu sâñ olmaklığıyla rûz-ı nevrûz

Atâsı nâmını fevr itdi Nevrûz (v.9a, b.249)

Nevrûz bir gece kadehte kendi aksini görüp kendine hayran kalıp uykuya dalar. Uykusunda Gül'ü görür ve ona âşık olup aramaya başlar. Gül ile başlarından nice olaylar geçer ve bir savaş esnasında birbirlerine kavuşurlar.

Mesnevinin genelinde Nevrûz acı çeken, aşkı uğruna feryâd eden bir kahraman olarak karşımıza çıkar. Amacı Güle kavuşmaktır fakat her defasında engeller karşısına çıkar. Olaylara gereken tepkileri veren kararlı bir tipdir. Babasının engellemelerine rağmen Gül'ü aramaya koyulmuş, babasının kendisine yardımcı olarak verdiği Behmen'i, yolunda ayak bağı olduğunu düşünerek, öldürüp amacına engel olmasını önlemek istemiştir. Gül'ü, evlendiği adamın vatanından kaçırarak kadar cesaretli ve sevgilisine âşık, kendisini denizden kurtaran yoksul ihtiyara yardım etmeyi isteyecek kadar acıma duygusu olan, Yemen padişahı tarafından kendisine komutanlık görevi verilecek kadar merd bir tipdir. Bunların yanında kimi zaman kendi işini görmesi bakımından başkalarını görevlendirecek kadar kendini ikinci plana atan bir tipdir. Bülbül'den Gül'ün meclisinde kendisi için bir gazel okumasını istemesi bu duruma örnek verilebilir.

Nevrûz'un tasvirini Bülbül kısaca şöyle yapar:

Dil-ârâ vü semen-sây idi gâyet

Leţâfetde nazîri yok bir âfet

Dürr-i deryâ-yı elţâf-ı ilâhî

Sa'âdet şuffesinüñ pâdişâhı

Ser-â-ser cism-i bâkî rûh-ı a'zâm

Nefes oldu şan 'İsî ibn-i Meryem (v.19b, b.551-553)

Kısa zamanda gelişmiş, iyi eğitim almış, birçok ilme sahip, avcılığa meraklı olan, içki meclislerine önem veren aynı zaman da geceleri risaleler okuyan bir kişidir.

Bulup neşv ü nümâ devletle ol mâh
Yegâne oldu az müddetde ol şâh

Hadâşetde cemî'-i fenne mâlik
Olup tavr-ı fünûna oldu sâlik

Gice gündüz ma'ârif celbine iqdâm
İdüp taḥsîl kıldı ol nikû-nâm

Şoñı şayd u şikâre idüp âğâz
Ḳuşı Ḳuşla olmağa eyledi sâz

Şu deñlü şayd iderdi ol dilâver
Şikâr ile tölardı bâm ile der (v.9b, b.264-267)

İdüp âhûları bir tîr ile şayd
İderdi şîri de şemşîr ile kayd

Vuḥûş u tayr anuñ tîrine Ḳurbân
Olup cân armağân eylerdi her ân

Gice olduḡda 'ayş u nûşa mâyil
Olup oḡur muşâḡible resâyil (v.10a, b.268-270)

Fakat en çok sevdiği şey "kâm" ve "câm"dır.

Alup devrândan işbu tarz ile kâm

Dün ü gün şayd ile kârı anuñ cām (v.10b, b.291)

Gül:

Mesnevinin diğerk önemli kahramanıdır. Ferhâr ülkesi sultanı Şâh-ı Müşğîn'in kızıdır.

Gül, Bülbül'ün anlattıklarıyla Nevrûz'a âşık olur. Günden güne Nevrûz'a aşkı artar ve onu gördüğü an bayılıp düşer. Nevrûz'la beraber başından geçen olayların ardından bir savaş meydanında Nevrûz'la birbirlerine kavuşurlar.

Gül, iç dünyasını annesi ile paylaşabilen bir tiptir. Annesinden gönül derdi için çare isteyecek kadar yakın, babasının kendisini Çin Şahıyla evlendirmesine karşı çıkmayacak kadar babasının emirlerine sadıktır. Fakat aşkı uğruna Gül, Çin Şahı ile evlendikten sonra Nevrûz'la kaçmış ve babasının emrine karşı çıkmıştır. Bu yönüyle bakıldığında değışken bir kişilik özelliğıe sahip olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca aslanlardan Aden ülkesi halkını koruması ve hatta Aden ülkesi ile Yemen ülkesi arasında yapılan savaşta Yemen ülkesi serdarlarından Behram'ı öldürmesi göz önünde bulundurulursa bir kadından beklenemeyecek derecede savaşçı bir özelliğıe sahip olduğunu da söyleyebiliriz. Gerek kaçması gerekse savaşma kabiliyetine sahip olması onu kadın karakterler arasında ayrı bir yere koyar.

Mesnevide Gül'ün dış görünüşü şu şekilde tasvir edilir.

Adı Gül lebleri mül mâh-ı gül-fâm

Semen-bûlar arasında gül-endâm (v.15b, b.437)

Görür bir büt ne büt bir serv-i âzād

Yüzi gül lebleri mül kıaddi şimşād

İdüp kāküllerin ol dem perîşân

Cihānuñ 'aqlın almış ol perî-şân

Perîşân saçların gül üzre saçmış

Gül ile sünbülün bendini açmış

Ser-engüştün kıllup hün ile hamrā
Cihāna şalmış idi vāyveylā

Hilāl ebrūsına māyil olup māh
Dögüp gögsin iderdi āh ile vāh

Gözi Hārūta efsün okudurdu
Sözi Mārūta sihrin söyledürdi

Lebi ‘İsā’ya ihyā-yı memātı
İdüp ta‘līm virürdi şebātı

Dil-āvīz idi zülfi ol perī-zād
Göziyle kâşı virür halka feryād

Kemān-ı Rüstemi kâşı kebāde
Kıllup zihle komuşdı āh-ı vāde

‘İzārı āb-ı hayvāndan urur dem
Ser-ā-pā şuşe-i sīm idi der hem (v.11b, b.315-324)

Bülbül:

Nevrûz’un yardımcısı olup Gül ile Nevrûz arasındaki ilişkinin kurulmasını sağlayan kişidir. Eserde şu şekilde tasvir edilir:

Benüm ismim ol ilde Bülbül-i zār
Bilürem her ne resm eyleyse pergār (v.14a, b.398)

Ne deñlü müşkilüñ vār ise iy şāh
Hābāyā vü serāyādan ven āgāh

Füsün eṭvārına efsāne’i zamm
İdüp her ḥālden cānum vurur dem

İderün zühreye çengini ta’līm
Girifteyle daḥı çok dürlü tefhīm

Mesīḥā-veş virürven mürdeye cān
İderven derdini dermāne dermān (v.14b, b.400-403)

Bülbül mesnevide Gül ile Bülbül’ün birbirlerini Ferhâr ilinde görmelerine kadar etkin bir rol oynamıştır. Her durumda Nevrûz’a hem-dem olmuş, derdini paylaşmış, yardım etmiş, onun için Gül’ün meclisinde bir gazel söylemiştir.

Ne bezm içre Bülbül iderse efgān
Oña Nevrûz olurdu bende-fermān

Çağan bezm içre kılsa bir nevā-sāz
Olurdu şāh anuñla nağme-perdāz (v.15a, b.417-418)

Gül’ün Çin Şahına gelin olarak verilmesinden sonra Nevrûz Gül’ün peşinden yollara düşer. İşte bu kısımdan itibaren Bülbül’ün mesnevi içindeki rolü bitmiştir. Artık Bülbül’ü eserde göremeyiz. Olumlu, sadık bir tip olan Bülbül, Gül ile Nevrûz arasındaki aşkın vücuda gelmesinde önemli bir görev üstlenmiştir.

Sûsen

Gül’ün annesidir. Öncelikle müşfik bir anne olan Susen, kızının Nevrûz’a olan aşkını öğrenince kızının Nevrûz ile konuşmasını sağlar. Hatta kendisi de Nevrûz’a karşı negatif değildir. Bu durum onun kahramanlarımız için olumlu bir karakter olduğunu gösterir. Fakat Susen kızını Çin hükümdarına veren kocasına karşı çıkmaz. Sadece üzüntülü bir halde kızına kötü haberi verir. Bu yönüyle de eksik kalmış veya kişiliği tam oturtulamamış bir karakterdir diyebiliriz. Eser içerisindeki en önemli yanı devreye girdiği kısımlarda anlatımı canlı tutmasıdır.

Eserde şöyle tasvir edilir:

Dil-ārāmuñ var idi bir anāsı
Adı Sūsen velī Gül mübtelāsı

Zebānı hañçer idi desti şemşir
Bağışda olur idi hayli nağçir

Oña olmaqla zār u büm-ı Keşmır
Çoğ öğrenmiş idi telbīs ü tezvır

Temāmet sihr-bāz efsün-ger idi
Kamū nireng aña ezber idi

Hiyel bābında tilmiz idi iblīs
Ser-ā-pā cümle endāmydı teblīs (v.18a, b.508-512)

Ferruh veya Şâh-ı Nevşâd

Nevşâd ilinin sultanı, Nevrûz'un babasıdır. Çocuğu olmayan şâh, Allah içten yaptığı yakarışı sonunda Nevrûz'a sahip olur.

Eserin başlarında ön plana çıkan, Nevrûz'un Nevşâd ilinden ayrılmasından eserin sonunda yapılan düğün törenine kadar adı geçmeyen bir karakterdir. Eserin başında Nevrûz'un Gül'ü aramasına karşı çıkan Ferruh, sonrasında razı olmuş gibi görünüp oğlunun yanına Behmen adında bir kölesini yardımcı olarak verir. Bu, oğluna bir yardım gibi görünse de Behmen'in Nevrûz'u amacından saptırmaya çalışması göz önünde bulundurulursa hâlâ amacının oğlunu geri döndürmek olduğu anlaşılır. Bu nedenle eserde olumsuz bir özelliğe sahiptir. Fakat eser sonun Gül ile Nevrûz'un kavuşmalarına bir şey demez ve hatta oğlunu Nevşâd iline sultân yapar. Bu durum onu değişken özelliğe sahip bir karakter olduğunu gösterir.

Tasviri şu şekildedir:

Var idi onda bir sulţān-ı a'zam
Selāţin-i zemān ondan tutar ğam

Serîrin ‘adl ü inşâf ile tezyîn
İdüp virmiş re‘âyāsına tavṭîn

Gelüp gidenden āgāh idi ol ḥān
Ser-ā-ser bendesi Īrān u Tūrān

Mübārek nām ānuñ Ferruḥ idi bil
Bunuñla söylenürdi āy ile yıl

Anuñ emrinde ol iḳlīm-i Nev-şād
Olup kişver-be-kişver nām olur yād (v.8a, b.214-218)

Şāh-ı Müşgîn

Gül’ün babası, Ferhâr ilinin sultânıdır. Eserde ön plana çıkan bir karakter olmayıp tek yaptığı Gül’ü istemeye gelen elçilere ikrâm edip, kızını Çin Şāhına vermesidir. Gerek tasvirine gerek yaptıklarına eserde genişçe yer verilmez. Eserin sonunda kızının Nevrûz’la evlenmesine razı olur.

Adıdur Şāh-ı Müşkin ol emîrūñ
Şehen-şāhı durur bernā vü pîrūñ

Neseb bābında Cemşide ola şūr
Ḥaseb tarzında ḥürşide bula şūr

Ferîdün u Sikender birle dārā
Anuñ ensābiyidi cümle yārā

Nażirin görmemişdür ṭāḳ-ı Mīnā
Mişilin añlamazdı ḥalk-ı dünyā

Zemîn ü āsumān rüyına muḥtāc
Re‘âyādan götürmiş nice yıl bāc (v.15b, b.429-433)

Şâh-ı Aden

Asıl adı Bedî' olup Aden ülkesinin şâhidir. Denizden kurtulan Gül'e sahip çıkan ve çocuğu olmadığı için Gül'e çocuğu gibi yaklaşan olumlu bir karakterdir. Eserde tasviri şöyledir:

Ĥikâyet böyledür sultân-ı 'âlem
'Aden şâhı Bedî'-i nesl-i âdem

Haseb bâbında odur Fa'fūr nesli
Neseb tâbında bilgil hūr aşlı

Temâmet bende-fermânı zemâne
Olupdur emr-i cārî bu cihâne

Olup maĥkûm hem Çîn ile Mâçîn
Yürürdi sikkesi tâ Rûm u Sâşsîn (v.58a, b.1667-1670)

Şâh-ı Yemen

Asıl adı Rebî' olup Yemen ülkesinin şâhidir. Denizden kurtulan Nevrûz'u himâye eden, Nevrûz'u ordusuna komutan eden olumlu bir karakterdir.

Yemende var idi bir şâh-ı a'zâm
Rebî'di ismi ānuñ resmi mükerrem

'Adâletle Yemen mülkin idüp şâd
Zemânında etmez idi kimse feryâd

Seĥâvet-pîşe idi ol dilâver
Yümn-i yemînle olmuşdı nikû-fer

'Aden mülkine ĥâkim idi ol şâh

Bedî' ismine ma'nâsı ider âh

İdüp 'adli me'ânisin beyân ol
Füşâhatle olmuşdı dil-sitân ol

Zemâne 'adl ü inşâf ile mesrûr
İder naşfetle her dem dehri pür-nûr

Cihâni 'adl ü dâdla itdi mazbûḡ
Sa'âdetle zemîni ḡıldı merbûḡ (v.71b, b.2065-2071)

Behrâm

Yemen ülkesinin serdârlarındandır. Nevrûz'a hased duyan, savaş meydanında cengâverlik göstermesine rağmen Gül'ün kılıç darbesiyle ölen olumsuz bir karakterdir.

Tasviri şöyledir:

Yemende ol dem içre iki serdâr
Var idi kim biri Behrâm-ı ḡün-ḡvâr (v.67b, b.1939)

Behmen

Nevrûz'un babasının kölesi olup, Gül'ü aramaya çıkan oğlunun yanında yardımcı olarak gönderdiği olumsuz bir karakterdir. Sürekli Nevrûz'u yolundan döndürmeye çalışmış fakat Nevrûz'un kendisine iyi gözle bakmadığını anlayınca kaçmıştır.

Yanında Behmen adlu bir ḡulâmı
Olup her kâr oña dendi temâmı

Dil-âver-dil 'adû-keş merd idi ol
Bahâdırlıkda ḡâyet ferd idi ol (v.24b, b.699-700)

Zengî

Görünüŧü ve mizacı sert olan, Çin Őâhının sınır boyuna yerleŧtirdiđi adamıdır. Őâhtan kaçan Gül ve Nevrûz'u yakalayıp Şâha geri iade eden olumsuz bir karakterdir.

Ol eṯrâf içre var bir zengî-yi zift
Ġıdâsı ol mel'ûnuñ hemân lift

Be-ġâyet merd-i ħûn-ħvârdı o murdâr
Zühalden naḥs-ı mirriḥ ile hem-kâr

Şu yirine içerdi ḳan o mel'ûn
Yanar od gibi olurdı ol ciger-ħûn

Libâsı gibi yeldâ atı ṯonı
Cehennem-veŧ gözi ağırdı tüni

Onı bir serḥade naŧb itdi ḥâḳân
Ki ḥıfz ide orayı eyleyüp ḳân

Oña yoldâŧ idi bir nice zengî
ṯariḳi ḥıfz idüp eyler direngi (v.49a, b.1421-1426)

Őâh-ı Ćîn

Bir sultanın kızını alan, kendi hanesinden hanımı kaçırılan bir sultan olmasına rağmen eser içerisinde hiç öne çıkmaz. Gül için elçi gönderir, kaçan Gülü adamı yakalar. Hatta ikinci kez Gül'ün kaçmasından sonra dayanamaz ölü. Şair tarafından ön plana çıkarılmamıŧ bir karakterdir. Biz eserde onun varlığını hissederiz fakat olayların içinde canlı olarak göremeyiz.

Cevher

Aden sultanının adamıdır. Denizden kurtulan Gül'e yardım eden ve onu sultana götüreren olumlu bir karakterdir.

Pîr

Nevrûz'u denizden kurtaran, ona yardım eden yoksul ve yaşlı bir adamdır.

Şeyh Eşiyoh Necdîs-i Hâr

Gül'le Nevrûz'un Çin Şâhından kaçarken bir köyde rastladığı zahiddir. Onun kendilerine zarar verecek biri olduğunu düşündükleri için ondan kaçmışlardır.

2.3.2. Mekânlar

Mesnevi içerisinde olayların geçtiği dört ayrı mekân bulunmaktadır. Nevşâd, Ferhâr, Aden ve Yemen ülkeleri. Bu yerlerden Aden Körfezi ve Yemen günümüzde var olan yerlerdir. Nevşâd ve Ferhâr ülkeleri ise şair tarafından bize gerçekte var olduğu hissettirilen yerlerdir.

Eser içerisinde şair bu dört mekânı olayların geçtiği esas mekânlar olarak ele almıştır. Fakat bu mekânların ayrıntılı tasvirlerine yer vermemiştir. Mekânları genel olarak, olayların arkasındaki gerçekliği sağlamak amacıyla zemin olarak kullanmıştır. Karakterler üzerinde bir etkisi bulunmayan mekânların, çoğu zaman eserde var olması gerektiği için kullanıldığı fikri okuyucuda oluşmaktadır.

Bu yerler dışında olaylar arasında geçiş yaparken kullanılan mekânlar (köyler, derya) ve eserin sonunda kahramanlarımızın Hac görevi için gittiği Medine etkisiz ve sadece fon olarak kullanılan mekânlardır.

Şairin dört temel ve aralarda birkaç küçük mekân kullanması kahramanlara daha fazla olay yaşatmak, eserin hareketliliğini artırmak içindir. Bu yüzden de eser içerisinde mekân tasvirleri sathî ve arka planda kalmıştır. Esere Nevşâd ilinde başlayan şair, olayları Ferhâr ilinde geliştirerek devam ettirir. Artık burada Nevşâd'ın adı yoktur. Deryada meydana gelen kazadan sonra şair Ferhâr ilini de geride bırakır. Yeni mekânları dönüşümlü olarak anlatır. Önce Aden'le başlar sonra Yemen'e geçer. Sonra tekrar Aden'e geçer.

Nevşâd Ülkesi

Ülkenin sahibi Ferruh Şâh'ın oğlu ve eserin başkahramanı Nevrûz'un yaşadığı ülkedir. Aslen var olmayan, varlığı bize hissettirilen bir yerdir. Eserde kısa bir tasviri şöyledir:

Bu durur kışşa kim iklim-i Nevşâd

Sevâd-ı a'zâm idi ferruh u şâd

Dağı iklim-i hefte hâl idi ol

'Aceb hayr u hasible fâl idi ol

Temâmet zer' ü fer'ilidi meşhûn

Ni'am birle 'aceb etrâf-ı meknûn (v.8a, b.211-213)

Eserde olaylar bu ülkede başlar. Nevrûz'un Gül için yollara düşmesi ile bu mekâna vedâ edilir. Eserin sonunda ise Nevrûz buraya babasının ardından hükümdâr olur.

Ferhâr Ülkesi

Ülkenin sahibi Şâh-ı Müşgîn ve karısı Sûsen'in kızı, eserin diğer başkahramanı Gül'ün yaşadığı ülkedir. Nevşâd ülkesi gibi gerçekte var olmayıp eserde varlığı bize hissettirilen bir yerdir. Tasviri şöyledir:

Bulup Ferhârı bir cennet-fezâ-cây

Ki şan Firdevs-i 'Adn idi ser-â-pây

Hevâsı cân-fezâ 'İsî-dem idi

Miyâhı rûh-bahş u hurrem idi

Çemen-zârında olan eşcâr-ı mületeff

Çalar escâ'ı tayr ile güzel deff

İder her ‘âkili dîvâne o kuşlar
Delürdükde atarlar aña taşlar (v.17a, b.482-485)

Eserde Gül ile Nevrûz’un görüşmeleri, Sûsen ile Gül ve Bülbül ile Gül arasında geçen konuşmalar ve neredeyse eserin yarısını oluşturacak olaylar burada geçmiştir. Gül’ün Çin Hâkânı ile evlenmesinden sonra bu mekâna tekrar dönüş yapılmamıştır.

Aden Ülkesi

Aden, Yemen’in güneyinde Umman Denizi sâhilinde bir kasabadır. Eskiden beri bu denizden büyük inciler çıkarmış. Edebiyatımızda da inci ile beraber kullanılmaktadır.³¹

Eserimizde ise, deniz yolculuğunda meydana gelen kazadan sonra Gül’ün suda sürüklenerek ulaştığı ülkedir. Denize kıyısı olan bir ülke olup hükümdârının ismi Bedî’dir. Bu mekân eserde sadece Çin’e uzaklığı bakımından tasvir edilir.

Buradan Çine ey dil-dâr-ı âfâk
Varurlar kârbân bir yılda ancağ (v.56a, b.1616)

Yemen Ülkesi

Arap Yarımadasının güney-batısında bulunan bir yerleşim yeridir. Divan şiirinde daha çok Akik’in Yemen’de bulunuşu ve Süheyl yıldızı ile anılır.³²

Eserimizde ise, deniz yolculuğunda meydana gelen kazadan sonra Nevrûz’un suda sürüklenerek ulaştığı ülkedir. Denize kıyısı olan bu ülkenin hükümdârının adı Rebî’dir. Eserde bu yerin ayrı bir tasviri yapılmamıştır.

---

³¹ Aden hakkında daha fazla bilgi için bkz. Ahmet Talat Onay, *Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*, haz. Cemal Kurnaz, Birleşik Yayınevi, Ankara 2007, s.127; İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul 2004, s.7.

³² İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul 2004, s.482.

SONUÇ

Abdî XVI. yüzyılda yaşamış bir şairdir. Devrinin iki padişahına –Sultan II. Selim ve Sultan III. Murad- eserler sunmasına rağmen tarihî ve edebî kaynaklarda kendine bir yer bulamamıştır. Bu nedenle sunduğu eserlerden yola çıkarak hayatı hakkında ulaşabildiğimiz kesin bilgi yaşadığı devirdir. Mesnevilerin sunuş tarihlerinin sunulduğu sultanların Manisa'daki şehzadelik dönemlerine rastlaması şairin kesin olarak Manisalı olduğunu göstermese bile uzun bir süre burada yaşadığını göstermektedir.

Abdî'nin bugün bilim âlemine tanıtılmış üç mesnevisi (Niyâz-nâme-i Sa'd ü Hümâ, Heft Peyker, Cemşîd ü Hurşîd) bulunmaktadır. Bizim üzerinde çalıştığımız Gül ü Nevrûz mesnevisi ile bu sayı dörde çıkmış ve şairin hamse sahibi olabileceği ihtimali kuvvetlenmiştir. Şairin bir Divan'ı olduğu söylene de henüz gün yüzüne çıkmamıştır. Abdî, edebiyat dünyasında önemli bir şöhrete sahip olmamasına karşın İran edebiyatının iki mesnevisini Türk şiirine kazandırmıştır. Bu da şairin Fars edebiyatına ne derece âşinâ olduğunu göstermektedir. Niyâz-nâme-i Sa'd ü Hümâ mesnevisinde edebiyatımızda daha önce işlenmemiş bir konuyu ele alması ise Abdî'nin incelenmesi gereken ayrı bir hususiyetini ortaya çıkarmaktadır.

Üzerinde çalıştığımız Gül ü Nevrûz mesnevisi, Gül ile Nevrûz'un mutlu sonla biten aşk hikâyesini anlatan 2320 beyitlik bir eserdir. 985/1577 senesinde Sultan III. Murad'a sunulmuştur.

Abdî mesnevide sanat yapmaktan ziyade kurguladığı hikâyeyi okuyucuya daha iyi anlatma çabasına içerisindedir. Bu nedenle manzûme içerisindeki kişi ve mekân tasvirleri sathî kalmıştır. Eser içerisinde tasavvufî bir gaye de bulunmamaktadır. Şairin muganniye seslendiği her beyitte ve yer yer kullandığı musiki terimleri onun aynı zamanda musiki ile yakından ilgilendiği kanaatini uyandırmaktadır. Gül ü Nevrûz mesnevisinin ulaşabildiğimiz tek yazma nüshası Manisa İl Halk Kütüphanesinde 2714 numarada kayıtlıdır. Müellif hattı olan yazma 80 varak olup bozuk talik ile yazılmıştır.

Yaptığımız bu çalışmayla, Abdî hakkında yapılacak yeni incelemeler için bir kaynak daha eklenmiştir. Divan şiiri içerisinde ayrı bir yeri olan mesnevi sahasına da yeni bir mesnevi kazandırılmıştır.

KAYNAKÇA

- DELİCE, İbrahim, “Niğdeli Muhibbî, Gül ü Nevrûz (İnceleme-Metin-Dizin)”, Fırat Ü. S.B.E. Elazığ 1995. (Basılmamış doktora tezi)
- ERASLAN, Kemal, Çağatay Şiiri, *Türk Dili Dergisi*, Türk Şiiri Özel Sayısı, Temmuz-Ağustos-Eylül 1985. S. 415-416-417.
- Esrâr Dede, “Tezkire-i Şu’arâ-yı Mevleviyye”, haz. İlhan Genç, AKM Yay. Ankara 2000.
- GÜLSEVİN, Gürer-BOZ, Erdoğan, “Eski Anadolu Türkçesi” Gazi Kitabevi, Ankara 2004.
- GÜZELOVA, Hanzâde, “Abdî’nin Bilinmeyen Bir Mesnevîsi; Heft Peyker Tercümesi” *Bilig*, Yaz/2006, S. 38, s. 35-49, Ankara 2006.
- İNCE, Adnan, “XVI. Yüzyıl Şairlerinden Abdî ve Eserleri”, *Türk Dili*, S. 410/Şubat1986, s. 186-192.
- İNCE, Adnan, “Abdî’nin Niyaz-nâme-i Sa’d ü Hümâ’sı”, *Fırat Üniversitesi Dergisi (Sosyal Bilimler)* 1987 C. I S. 2, s. 155-206.
- İNCE, Adnan, “Cemşid ü Hurşîd Mesnevîleri” Fırat Üniversitesi Dergisi (Sosyal Bilimler) 1989, C. 3, S. 2, s. 109-136.
- KANAR, Mehmet, “Farsça-Türkçe Sözlük”, Say Yayınları, İstanbul 2008.
- KARAAĞAÇ, Günay, “Lutfî Dîvânı”, TDK Yay. Ankara 1997.
- KOCATÜRK, “Vasfi Mahir, “*Türk Edebiyatı Tarihi*”, Edebiyat Yayınevi, Ankara 1964.
- KÖPRÜLÜ, Mehmed Fuat, “Çağatay Edebiyatı”, *İslam Ansiklopedisi* C.3, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1945, s. 270-323.
- KÖPRÜLÜ, Mehmed Fuat, “*Edebiyat Araştırmaları II*”, Ötüken Yayınları, İstanbul 1989.
- Kühnü’l-Ahbâr’ın Tezkire Kısmı*, haz. Mustafa İsen, AKM Yayınları, Ankara 1994.
- Latîfî, “*Tezkiretü’ş-Şuarâ ve Tabsıratu’n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*”, haz. Rıdvan Canım, AKM Yay. Ankara 2000.
- Mustafa Safâyî Efendi, “*Tezkire-i Safâyî, (İncelem-Metin-İndeks)*”, haz. Pervin Çapan, AKM Yay, Ankara 2005.

ONAY, Ahmet Talat, “*Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü*”, haz. Cemal Kurnaz, Birleşik Yayınevi, Ankara 2007.

ORAK, Bayram, “*Lutfî'nin Gül ü Nevrûz'u Gramer İndeksi*”, Ege Ü. S.BE. İzmir 1995. (basılmamış yüksek lisans tezi)

PALA, İskender, “*Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*”, Kapı Yayınları, İstanbul 2004.

İSEN, Mustafa, *Sehî Bey, Tezkire*, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1980.

Sehî Tezkiresi, İÜTY, no. 3732, v. 112b-113a.

ŞENTÜRK, Ahmet Atilla-KARTAL, Ahmet, “*Eski Türk Edebiyatı Tarihi*”, Dergah Yayınları, İstanbul 2004.

TOKMAK, A. Naci, “Hâcû-yı Kirmânî maddesi” *TDVİA*. C. XIV. s. 520-521.

**III. BÖLÜM: NÜZHET-NÂME-İ ABDÎ
(GÜL Ü NEVRÛZ)**

[1.a] Hasb-i Hâl

Ḥüsrevâ bu kitâb-ı şîrînüñ
Nâm-ı pîrüzıdur Gül ü Nevrüz

Şâh Sulţân Murâd Ḥân-ı cihân
Bu kitâbı ide bezmine bih-süz

Var durur bunda çok nikât [u] rumüz
Her rumüzında var hezârân süz

Luţf idüp eyler ise ânı kabûl
‘Abdî’nüñ kadri olur cihân-efrüz

5 Yâ Rab ol pâdişâhı ‘âlem-gîr
Eyleyüp her günini kııl nevrüz

[1.b] *Mükellel kerden in gülsitân-ı eḫadiyyet ve mükemmel sâḫten-i ân büstân-ı sermediyyet te‘âlâ şânühü ve ‘amme sulţânühü*

Sipâs ol pâdişâh-ı bî-zevâle
Getürdi sun‘ı dehri vecd ü ḫâle

Sitâyiş ol Ḥudâ-yı kârdâne
Ki luţfı kııldı insânı yegâne

Hezârân şükr ü şad-minnet o sulţân
İki ḫarf ile virdi ‘âleme cân³³

Keremle kâf [u] nün harfin idüp tâc
Cihân ḫalkın bulara kııldı muḫtâc

10 Ki ola ol muzmer içre hayli mażhar
O ḫarfin içre itdi emr-i muzmer

Olıcaḫ kâf [u] nün emriyle ma‘mür
O emr ile nevâhî oldı mezkür

O emrde oldı ma‘rûf ile mevşûf
Nevâhî münkerâtla oldı ma‘rûf

Bu ḫâlât ile maḫlûḫâtı şâgil
Ḳılup her biri bir kâre oldı mâyil

³³ Bu beyit ve sonraki beş beyit sayfa kenarında yazılıdır ve nerede olması gerektiği okla gösterilmiştir.

- Şudūr-ı ‘āşıkā esrār-ı ‘ışkı
Koyup ma‘şūkh için itdürdi meşki
- 15 İdüp ‘aşkıyla ‘uşşākı muķārın
Virür ma‘şūkhā cümle yoğ [u] vārın
- Koyup miyān-ı ‘ışkı cān içinde
Yürür feryād idüp cānān içinde
- Yaradup ‘ayş u nūş u şādi vü ğam
Aradur yāre-i bīmāre merhem
- Zemīn sābit zamān seyrān olup rām
Virürdi kāyināta bunlar ārām
- Ṭoķuz erle kıilup dōrt ‘avreti yār
Bulardan itdi üç mevlūdi der-kār
- 20 Bu mevlūdūñ birin idüp ser-efrāz
Anuñla eyledi devrānı pür-sāz
- Ki ol mevlūd-i ra‘nāya ma‘ārif
Virüp maḥlūkh içinde kıldı ‘ārif
- Kim andan enbiyā vü evliyā çok
Zuhūr idüp kūdūrāt eyledi yoķ
- Me‘ānī dūrlerin onlard’emānet
Koyup tevḥīd için virdi şiyānet
- [2.a] Ḥaķāyıkla daķāyık cümle idrāk
Olup zāt-ı Ḥudā derkinde çālāk
- 25 Murād itmekle zātın itmege izhār
Hemān insānı itdi genc-i esrār
- İdüp ol genc küncine anı gencūr
Kıılır tevḥīd-i ezkār ile mesrūr
- Kıilup Fettāḥ ismiyle ānı mesrūḥ
İder her müşkili miftāḥı meftūḥ
- ‘Uķūl-i pāk ile tab‘ın müzeyyen
İdüp nutķile şem‘in itdi rūşen
- Dilin kııldı vücūd iķlīmine kām

Anuñ emrine rām oldı ins ile cān

30 Şu deñlü buldı kudret ol ser-efrāz
İderdi on sekiz biñ bāğa pervāz

Gehī cilveyle ‘arş eyler güzergāh
Gehī ferş üzre her kāre olur āgāh

Demī subbūhiyān ile muşāhib
Olur quddūsiyānla geh mülā‘ib

Gehi a‘lā-yı ‘illiyyine kāyil
Olup havrāya olmaz idi māyil

Eger nefisini emmāreyle hem-ḫāl
İderse dehr olur fī’l-ḫāl pā-māl

35 İdüp nefsi-i ḫasīsi Ḥaḫḫa rāzı
İder ‘aql-ı nefisi aña ḫāzı

Bu ḫaletle o mevlūd olup insān
Sürer saḫrā-yı ünsiyetde yek-rān

Muti‘-i Ḥaḫ olup ol gevher-i pāk
‘İbādet ‘arşa-gāhında oldı çālāk

Ḥudānuñ şükrini vird eyleyüp ol
Yürürdi ḫıdmetinde şağ ile şol

[2.b] *Der Beyān-ı Evsāf-ı Seyyidü’l-Enbiyā ve Senedü’l-Asfīyā Sāhibü’l-Ḥamd ve’l-livā*

Biḫamdi’l-lah Ḥudā lüṭfiyle dünyā
Olındı enbiyā nūrıyla isnā

40 Hidāyet eçliçün ḫalka Sübhān
İdüpdür Muştafāyı onlara ḫān

Ḳoyup farkına tāc-ı ıştıfāyı
Kederden ḫurtarır ehl-i şafāyı

Budur bādī vü bā‘iş enbiyāyı
Virüpdür göstere dīni hüdāyı

Vücūd-ı ḫālīḫa maḫlūḫ āgāh
Olup her dem kıla anuñ içün āh

- Olup birlik vārılıǵına şāhid
Dil ü cāndan ola rāhatda zāhid
- 45 Hidāyet rāhına olmaǵa sālīk
Her işüñ hayr u şerrine ola mālīk
- Virilüp bunlara envā‘ merātib
Hüdā rāhında eşnāf-ı mekāsib
- Harīm-i hürmet içre bunları hāşş
Qılup virdi bu mecmū‘āta ihlāş
- Şafī vaşfıyla perin kıldı mevşūf
Necāt ile necībi itdi ma‘rūf
- Halelden qurtarup perin Halīl ol
İdüp kıldı ‘ināyet saǵ ile şol
- 50 Kim ayıtdı tekellümle perisin
O mihrüñ ‘ālem itdi müşterisin
- Birin ervāh-ı kudse rūh-ı a‘zām
Qılup itdi demiyle hāki hurrem
- İdüp bunlara Haq envā‘ ta‘zīm
Sevüp her birin itdi hayli tekrīm
- [3.a]Virüp şer‘-i şerīfi vaḥy ü ilhām
Nice i‘cāz-ı dīn luṭf u aḥkām
- Qılup ma‘rūf ile bunları ma‘rūf
Menāhīden buları itdi mendūf
- 55 Evāmirle nevāhī bunlara hāş
Olup buldı bu hālāt ile ihlāş
- Olundı bunlar ile emr-i ma‘rūf
Qılındı bunlar ile nehy-i mevşūf
- Bularla münkerāt olmışdı merdūd
Evāmir ḥod bular ile oldı mes‘ūd
- Hüdādan bunlara yüz biñ taḥiyyāt
Ola aşḥāb u āline vefeyyāt

Der-Beyān-ı Na't-ı Hazret-i Hāce-i Cihān 'Aleyhi Efḍalü'ş-Şalāt İlä Āhiri'z-Zemān

Nebiler içre serdār-ı ser-efrāz
Rüsül fevcinde sultān-ı süḥan-sāz

60 Şefi'ü'l-müznibin sultān-ı *levlāk*³⁴
Şehen-şāh-ı revāk-ı heft eflāk

Muḥammedür Muḥammedür Muḥammed
Gürüh-ı enbiyāya şāh-ı sermed

Nigīn-i ḥātem ü ḥatm-i nübüvvet
Mu'ın-i 'āsiyān-ı fevc-i ümmet

Rüsül ecsāmuñ cānıdır ol cān
Serir-i enbiyāya ol durur ḥān

Risālet zay'asına ḥāris-i pāk
Nübüvvet şuffesinde şāh-ı çālāk

65 Gil iken āb u ḥāk içinde ādem
Nebiyidi sa'ādetle ol nikū-dem

Şi'ār olmuşdı aña tāc-ı *levlāk*
Dişār olmuşdı aña evc-i eflāk

Ne kim kevn-i mekān içinde mevcūd
Muḥammed ḥürmetine oldu mev'ūd

[3.b]Evlüyā himmeti gül-bang-ı levlāk
Anuñ şevkine çarḥa girdi eflāk

Mesih 'İ'si-nefes anuñla oldu
Feşāḥat 'arsaşından 'izzet aldı

70 Olur şüretde gerçi ibn-i ādem
Velī *küntü nebiyyādan* urur dem

Cihānda maḥşadı aḳşā vücūdı
Anuñ şevkine ider 'ālem sücūdı

Çaşı oldu *ḳābe ḳavseyn*³⁵-i maḳrūn

³⁴ Sayfa kenarında yazılıdır.

Gözi m̄zāğ ile olmışdı meftūn

‘İzārı ve ‘d-*duḥā*³⁶ zülfin ve ‘l-*leyl*³⁷
Akıdur gözlerinden ‘āşıkān seyl

Burāḳ tozı gözler tūtyāsı
Ayağı izi ādem ḳān hebāsı

75 Çemen-zār-ı abiyete serv-i ra‘nā
Semen-zār-ı denevde verd-i garrā³⁸

Binerse ger Burāḳa berḳ-vār ol
Semavātı gezer tīz şāğ ile şol

Burāḳı manzarına bu yedi kāḫ
Bir adımdur iderse kim aña tāḫ

Yedi ḳaşrile bu nūh ḫāḳ-ı devrān
Yanında bir ḳadem olur bil ey ḫān

Ḥüdā maḫbūb idinüp Muştafāyı
Anuñ şevḳine ḫalk itdi semāyı

80 Semavāt içre ḳodı yedi ḫādım
Olur her birisi bir kāra ḳādım

Daḫi eflāk[i] encüm birle tezyīn
İdüp virdi burūc ile aña temkīn

Muḫammed ‘ışḳına oldı bular hep
Budur naşş-ı şarīḫ ey şekkerīn-leb

Başına tāc virdi ictibādan
Onı ḫāli ḳomazdı merḫabādan

[4.a.]Ḥabību’l-lah idüp vird’aña mi‘rāc
Sa‘ādetle ıştıfādan geydirüp tāc

---

³⁵Kur’ân-ı Kerîm’de Necm Sûresi’nin 9. ayetinde geçen Kabe Kavseyin; “iki yay aralığı kadar” şeklinde tercüme edilmektedir. Mirac gecesinde Hz. Peygamberin Allah’a yakınlık derecesinden kinâye olarak kullanılır.

³⁶ Kur’ân-ı Kerîm’in 93. sûresi olan Duha Suresi’nin ilk ayetinde geçmektedir. Bu ilk ayet “Kuşluk vaktine and olsun” şeklindedir.

³⁷ Kur’ân-ı Kerîm’de Leyl ve Duha Sûrelerinin ilk ayetinde geçmektedir. Bu ayetler “Kuşluk vaktine/Karanlığı ile âlemi kaplayan geye yein ederim ki” şekline tercüme edilmektedir.

³⁸ Sayfa kenarında yazıldır.

85 Muhibbe ol habib olmuşdı maḥbūb
Anuñ ḥub olmuş idi ḥalka maḥlūb

Nice yüz biñ dūrūd ile taḥiyyāt
İrişe ravzasına kāt ber kāt

Eger merdūd eger maḥbūl ona ümmet
Olup cān u dile irdi ḥayli minnet

Muḥaşşal ümmetin ümmetin
Hem ānuñ ḥāndānınuñ enīsin

İti olmaqlık baña kāfidür ey yār
Ḷabūl olsam yeterdi baña bu kār

90 Ger olsam dāğ-dārı ol ekābuñ
Olup maḥbūl Ḷā‘atile ol cenābuñ

Der Beyān-ı Na‘t-ı Çār-yār-ı Sa‘ādet-Medār³⁹

Şerī‘at beytinüñ erkān-ı çārı
Nübüvvet ḥānedānı yār-ı ğārı

Ebūbekr ü ‘Ömer ‘Oşmān ü Ḷayder
Sa‘ādet ma‘deninde çār-gevher

Şerī‘at bunlar ile oldı zāhir
Ḷarīkat bunlaruñla oldı bāhir

Bularuñ rūḥına envā‘ teḥāyā
Ola iḥlāş ile yüz biñ hedāyā

Der-Beyān-ı Münācāt İlä Cenāb-ı Ḷadıye’l-Hācāt

95 Ḷudāyā şāḥib-i mi‘rāc ḥaḳḳı
Minā vü Ka‘beyile ḥāc ḥaḳḳı

Ḷaḥīm ü zemzemüñ ḥaḳḳı Ḷudāyā
Maḳām u rükn ḥaḳḳı kıl ‘aḶāya

Denilen li ma‘-Allahuñ ḥaḳḳıçün⁴⁰
Ḷabībüñçün olan ehl-i ḥaḳḳıçün

³⁹ Bu başlık ve altındaki dört beyit sayfa kenarında bulunmaktadır.

⁴⁰ Vezin için hakıçün okumak gerekir.

Nübüvvet şahşınıñ mışbāhıyıçün
Kerāmet kuflünüñ miftāhıyıçün

Yaķınüm şübhem üzre ğālib eyle
Kelām-ı ma‘rifetle baña söyle

100 Ba‘idim qurbūñile eyle tebdil
Baña lāzım olanı eyle taşşıl

‘İnāyet nūriyile cān-ı rūşen
Kılup şaķla benüm İmānumı sen

[4.b] Mühevveslik belāsından halāş it
Beni dergāhuñ içre ‘abd-i hāş it

Baña āhir demde hem-dem olğıl
‘İnāyetler kılup tiz maħrem olğıl

Baña kıl lütfuñı hem-rāh her dem
Günāhum çün kılām çok āh her dem

105 Hābībūñ hürmeti iy kādır-i pāk
Kıyāmetde beni itdürme ihlāk

Livāü’l-hamd zıllında baña cāy
Virüp kılğıl haķırūñ kār-fermāy

Der Beyān-ı Sebeb-i Nazm-ı Kitāb-ı Müşğīn-Niķāb

Getür sākī yine yāķūt-ı seyyāl
İçüp devrāne virem vecd ile hāl

Muğannī eyle bir bezm-i dil-āvīz
Gül ü Nevruz içün olam şeker-rīz

Hikāyet böyledür ey kışsa-perdāz
İdenler şöyle kıldı söz ile sāz

110 Yürürken bu ğarīb-i zār bir gün
Dil ü cān olmuş idi hayli mağbūn

Gezerken bī-ser ü sāmān [u] nālān
Tururken dīde giryān sīne biryān

Be-ğāyet hāl ü kālüm idi vārūn
Dilümde ğam göñülde hem ciger hūn

Periřānlıkla aḥvālüm müşevveş
Mühevveslikle țarzım ҡatı nā-ḥoř

Bütün dünyāda bir yārüm yoğ idi
Dil-i bīmāre timārum yoğ idi

115 Ne bir hem-dem ne bir maḥrem ne bir yār
Ne bir dildār vār kim ola ğam-ḥār

[5.a]Baña her nāzenīnün iftirāķı
Dilümden cānuma virdi firāķı

Dilüm müřtāķ olup her nāzenīne
Firāķ ile gönül geldi enīne

Dün ü ğün yār-ı cānum āh oldu
Seḥer-tā-řām kārım vāh oldu

Benüm ḥalvet-sarāyım ğamla maķrūn
Nedīmüm ğuřřa yārüm hemle mađmūn

120 Bu ḥālātla olurken zār u ḥayrān
Tefekkürle yürürken şöyle lerzān

İdüp devlet ğünü mařrıķdan iřrāķ
Cihānı nūr birle ķıldı berrāķ

Sa‘ādet yüz dutup baḥt oldu hüřyār
Uyandı şem‘-i devlet şaldı envār

Siyādet kevkebi burcunda řālī‘
Oluپ ğāyet münīr oldu meřālī‘

şeref burcundan iķbāl itdi iķbāl
Gönül ḥoř oldu mes‘ūd oldu aḥvāl

125 Olup bīdār ḥābından dil ü cān
Murādum şem‘i yandı geldi dermān

Beřāret nāmesine hātif-i ğayb
İřāretle idüp ‘arz itdi lā-reyb

Mübārek fāl olup aḥter-i baḥt
Hümāyūn-fāl oldu duḥter-i taḥt

Cenāb-ı şāha ‘arz olup bu hālāt
Aña bunda denilüp çok maķālāt

Bilüp aḥvālümü ol şāh-ı devrān
Nazar kıldı ğarībe bir nice ān

130 Nevāsuz bülbülin nālān kıldı
Dil-i ķumrı-miṣāl efsāne ṣaldı

[5.b]Buyurdı faṣl-ı güldür eyle bir hāl
Gülün göñline ṣal nevrūzdan ķāl

Ḥikāyet-i Gül ü Nevrūzı peydā
Ķılup Türkī diliyle ķıl hüveydā

Gühen tarz oldı ol efsāne-i nāz
Gerekdür kim olasın ķıṣṣa-perdāz

Gül eyyāmı ķafeṣde bülbül efgān
Çok itmek lazım olur iy dil ü cān

135 Ķılup efsāneñ iķre ḥayli efsūn
İde gör ‘aṣıķ u mā‘ṣūķı meftūn

Bu üslüb üzre fermān ol ṣehenṣāh
İdüp ḥayretde ķaldı ṫāķ u dergāh

Ṣundı bendeye meclisde bir cām
İçüp cānum cihāndan aldı çok kām

Ṣehenṣāhuñ kelāmın dīdeme nūr
İdüp cānum bu sözden oldı mesrūr

O cāmuñ neṣ‘esiyle ğāyet bīdār
Olup oldı derūnum cümle hüṣyār

140 Hemān-dem ḥücre-i efkāre girdüm
Me‘ānīden ne kim buldumsa dirdüm

Mülük emri umūruñ mālīkidür
Bu meftüle hemān dizdüm zer ü dürr

Der Medāyih-i Pādiṣāh-ı ‘Alīṣān Sultān Murād Ḥān-ı ‘İzzet-niṣān

Getür sāķī gene bir āb-ı rengīn
İçüp ṣevķ ile idem bezmi ṣīrīn

Muğannî eyle âheng-i dil-efrûz
Dil ü cân sâz u sözüñle ola bih-sûz

Gel iy bülbül kafeşden eyle pervâz
Medîh-i şâh olup kılğıl ser-âgâz

145 [6.a]Nice şeh Husrev-i iqlîm-i hâver
Gulâm[1]dur gehi hâkân u kayşer

Sikender-heybet ü Dârâ salâbet
Ferîdün haşmeti Sührâb şavlet

Siyâmekle Keyümersden urur dem
Neseb bâbında sulţân-zâdedir hem

Cihânuñ ser-te-ser püşt ü penâhı
Bütün dünyânuñ oldur pâdişâhı

Nesebde oldı sulţân ibn-i sulţân
Haseb bâbında oldur hân-ı hâkân

150 Kim ola dirseñ ol sulţân-ı devrân
Murâd ibn-i Selîm ibn-i Süleymân

Muzafferdür ona dîn ile dünyâ
Zafer-ferdür anuñla tâk-ı mînâ

Musaḥḥardur oña Īrân u Tūrân
Muṭî'idür rikâbında nice hân

Sehâ senden hacîl oldı yedi yem
Virür qahrı 'adüya guşşa vü gam

Anuñ vaşfin idersem nice biñ ay
Dükenmez vaşf-ı 'adli ey nikû-rây

155 O bir şehdür ki anuñ lütfını yâd
İdersem halk-ı 'âlem olısar şâd

Eger eltâfını eylerse izhâr
Olur şahrâ-yı 'adli bâğ u gülzâr

Şerâr-ı qahrını deryâya ger bād
İletse qor düşüp baḥr idiser bād

Ḥüsāmı ḥün-ı a‘dāyı içer tīz
Sinānī tīr ile olmışdı ḥün-rīz

‘Amūdı ŐeŐ-per ile eyler küt-ā-küt
Kemendi iriŐüp açana dir tūt

160 [6.b]‘Adūsı deŐnesi ābına teŐne
Gelürler cümleten a‘dāsı o eŐne

Ḥaĳāyıkda ḥamīri Ḥusrevī-Őān
Daĳāyıkda müŐiri Mīr Süleymān

Olup ‘irfān ile ğāyetde ma‘rūf
Aĳāyık içre ezhān oldu mevŐūf

Yanında tıfl-ı ebced ḥvān ‘ālem⁴¹
Ḥamīri bendesidür ibn-i ādem

İder erbāb-ı fenni şab‘-ı müselleme
Olur dāniŐ-verān yanında ebkem

165 Ne kim dāniŐle bīniŐ var cihānda
Onı taĳŐil ĳıldı az zemānda

Hüner-perver olan ondan nümū-dār
Alup eyler hüner şarzını tekrār

Baĳarsa zihnine anuŐ ‘aĳl-ı evvel
‘UĳūlüŐ řarzını eyler mükemmel

Heyūlā vü Őūrile cevherī-ferd
AnuŐ idrākile olur mücerred

Eger fikr itse envā‘-ı ḥayālāt
Ne cüz ne kül mükemmel cümle ḥālāt

170 Ne kim var ‘ālem-i ‘ulvīde ....
AnuŐ ḥalliyle olur ol mu‘azzez

Olanlar ‘ālem-i süflīde mermūz
AnuŐ idrāki birle idiser sūz

Vücūdıyla muḥallā devlet ü dīn
Niĳiniyle mücellā mā ile řīn

⁴¹ Hvān kelimesi ḥün Şeklinde yazılmıştır.

Anuñdur t̄ac u taht u mülk ü millet
Anuñdur ser-te-ser d̄in ile devlet

Umür-1 saltanatda şöyle āyın
Kodı kim kılmadı şahān-1 pişin

175 [7.a]Şu deñlü ‘adle māyil oldu ol şah
‘Adāletle pür oldu t̄aḡ u dergāh

Zamānında sürūşa gālib insān
Olup cān bezl iderdi aña her ān

Melā’ik mülkine insān mālīk
Olup şaldı cihāne çok mehālik

Cihānı ‘adl ile şöyl’itdi ma‘mūr
Añılmaz oldu hālā Beyt-i Ma‘mūr

Sehāsı Hātem-i Tay eyleyüp t̄iz
İder ‘urbān içinde ‘ırzını r̄iz

180 İdüp Nüşin Revānı ‘adli fermüş
Tutulmaz oldu aḡlā hālīne güş

Düşüp āvāze-i ‘adli cihāne
Naziri gelmedi devr-i zamāne

İder şemşiri ejderhāyı şan mūr
Oḡı Behrāma çok avlat durur gūr

Eline alsa ger gürz-i girānı
Küt-ā-kütle virür haşma rezānı

Eger ceng ü cidāl eylerse bünyād
Virür İsfendiyār u Rüsteme dād

185 Atılsa t̄iḡinüñ şasti zemīne
‘Adū girmez idi aḡlā kemīne

Ecel cāmın şunar şemşiri haşma
Bağışlar hañçeri a‘dāya kesme⁴²

İdüpdür rişte-i mergi kemend ol

⁴² Sayfa kenarında, bu beyitin yanında şu mısra yazmaktadır: “Bağışlar tiri çok a‘dāya kesme”

İderdi k am ıyile  a mı bend ol

Olup ser-t -kadem fa l u kem l t
Kem l tında  ok hikmetle  al t

Zih  sult n-ı d nd r u  ehen- ah
Ki *zillu'l-lah-ı f 'l- arz* itdi Allah

190 [7.b]Anu  el abına ma fille m n r
Ma arr olmadı fehm eyle mu arrer

Bulup ev afiyile  u be tezy n
Bulur el abiyile sikke temk n

H ner-p  e h ner-perver h ner-dost
H nerle p rd r a a ma z ile post

 l h  itd n onı  ah cih n-g r
Elind'olsun dem- -dem t r    em  r

Bu *zillu'l-l h* olup  ah-ı mu alled
Ser rinde ola sult n-ı sermed

195 Olup d ni ver n  ahdinde mesr r
H ner-verler yanından olmasun d r

Sa adetle cih ndan k m alsun
Dil verlikle dehre n m  alsun

Gel ey s k   af  eyy mı geldi
 adeh  oldur kederle dehr  oldı

Mu anni perdede Nevr za d z s z
G l n vakt irdi ol il k   a-perd z

Nev y  perdesinde bir fes ne
D zet kim her  araf  alsun ter ne

200  ehen- ahu  du asın id p itm m
Mur da ba layup al il ele c m

Olup  eh  omr-i N h ile mu ammer
Ola sult nlığında ol mu arrer

Mu ammed birle Mahm ddan  ud vend
Cih n-d r eyley ben k la sermed

Sa'ādet burcını ol iki sa'deyn
Münevver eyleyüp hiç görmeye şeyn

Cihān tırdıķca yā Rab ber-murād it
Murād Hān kim gibi onları yād it

205 [8.a]Olar da pādişah gibi cihāne
Şalalar tiğ ü tır-i bī-kerāne

Du'ā-yı 'Abdiye her kim ki āmīn
Diye Hāķdan ire rūhına temkīn

Hikāyet-i Gül Nevrūz u Maķām-ı. 'Aşķ-ı Pür-sūz

Gel ey sāķī bize şun bir tolu cām
İçüp ol cām-ı devrānda alam kām

Muğannī sāz u sözüñde hikāyet
Düzetgil kim cihānda olsun rivāyet

Mesīhā-pīşe aç enfāsuñı sen
Zamān hāķını kılğıl şöyle rūşen

210 Cihān kışsañdan alsun cümle hişşe
Semā' ile nice tarh ola guşşa

Bu durur kışşa kim iķlīm-i Nev-şād
Sevād-ı a'zam idi ferruķ u şād

Daķı iķlīm-i hefte hāl idi ol
'Aceb hayr u haşible fāl idi ol

Tamāmet zer' ü fer'ilidi meşhūn
Nī'am birle 'aceb eķrāf-ı meknūn

Var idi onda bir sultān-ı a'zam
Selātin-i zemān ondan tutar ğam

215 Seririn 'adl ü inşāf ile tezyīn
İdüp virmiş re'āyāsına tavtīn

Gelüp gidenden āĝāh idi ol hān
Ser-ā-ser bendesi İrān u Tūrān

Mübārek nām anuñ Ferruķ idi bil

Bunuñla söylenürdi ay ile yıl

Anuñ emrinde ol iqlīm-i Nev-şād
Olup kişver-be-kişver nām olur yād

[8.b]Olup eṭrāf-ı dehre ‘adli meşhūr
‘Asākır bī-şümār u beyt-i ma‘mūr

220 Velikīn ğuşşa vü ğam cānına kār
İdüp ağlardı ol şāh-ı nikū-kār

Velī ‘ahd itmege mehdinde pür-pür
Yok idi neylesün ğāyetle rencūr

Hüdādan isterdi ol şāh ferzend
Ki anuñla memleket olaydı dil-bend

Şafā vü şıdk ile Hākka teveccüh
Ḳarābīn ü nüzūre ider tefevvüh⁴³

İdüp bir gül-‘izār ile şeker-hvāb⁴⁴
Yaturken oldı anı teb ü tīb

225 O haremde bir gül-endām ile kurbān
İdüp bitdi gülistānında bir cān

Girince hoşka-i la‘le hemān dūr
Dūr ile hoşka oldı cānla ...⁴⁵

O dem hoşkadān bir dürr-i şāver
Çıķup şaldı cihāna ...⁴⁶

İrüp āḫır murād oķı nişāne
Hüdā bağısladı aña bir yegāne

Varup amāç-ġāha sehm-i maķşūd
Hüdā virdi oña bir tıfl-ı mes‘ūd

230 Murād üzre Hüdā bir pūr virdi
Cihān gözine anuñla nūr virdi

---

⁴³ Nüzure’de e fazla

⁴⁴ Bu beyit ve sonrasındaki 3 beyit sayfa kenarında yazılıdır.

⁴⁵ Sayfa kenarında ve kesik olduġu için okunamadı.

⁴⁶ Sayfa kenarında olduġu için okunamadı.

Ki bir maḥbūb ile bir gece çift
Olup semiyle sīm-āba virür ḥuft

Döküp bir ḥavz-ı yāḳūta nice dūr
O dūrle ḥavzuñ oldu dāḥili pūr

Saʿādet birle ol serv-i ḳabā-pūş
Düri eyler şadef birle hem-āgūş

Şadef dūrre virüp çok perverişler
Ḳılur ol dūrre envāʿ-ı menişler

235 Ol eyyām içre devrān idi ḥurrem
Dem-i ʿİsī şabādan urdı Meryem

Cihān eṭvārını idüp çemen-zār
Çiçeklerden şaçıldı müşg-i tātār

Muṭarrāyidi yek-ser rüy-ı devrān
Kederden ḳurtulup nāfeydi erzān

[9.a]Ḥamel burcını seyre bahr-ı ʿālem
Şürūʿ itdügi dem dehr oldu ḥurrem

Ḥulūl itdügi dem Nevrüz zāhir
Olup devrānı ḳıldı nūr-ı zāhir

240 Şadefden çıḳdı bir dürr-i şeb-efrüz
Cihānı rüşen itdi nitekim rüz

Yaḥūd deryādan alup şeb-çerāğı
Fürüg-ı dehrden buldı ferāğı

Atasıyla anası ḥurrem ü şād
Olup ḳıldı cihān ḥalḳın feraḥ-şād

Mesākīne zer ü sīm idüp işār
Taşadduḳ birle ḥalḳ eyledi sār

Ḥazāyinde nekim vardur zer ü sīm
Mesākīne olundu cümle teslīm

245 Žiyāfetler ḳılup ḥalḳ-ı cihāne
Ulu ṭoy eylediler rāyegāne

Nice gün ʿıyş u ʿişret oldu yek-ser

Hüdāya şükr ü minnet oldu yek-ser

Virüp halk içre muhtâçlığa çok māl
Cihān halkına itdi bezl-i emvāl

Nice biñ bende’i āzād itdi
Çılup derd-mendi şād itdi

Bu sāl olmaqlığıyla rüz-ı nevrüz
Atası nāmını fevr itdi Nevrüz

250 Ki nevrüz içre pîrüz olıcağ ol
Behār-efrüz oldu şāğ ile şol

Oña dāye itmege bir nāz-perver
Edindi ser-te-ser nisvān u dilber

Bulundu şoñ ucı bir māh-pāre
Ki ‘ışkından dil ü cān idi yāre

[9.b]Leţāfet bāğına serv-i gül-endām
Yüzün gören idemez idi ārām

Gümüşden iki dumū‘ meh üzre bir bāğ
Dikilüp nergis ü sūsenle ider lāğ

255 Nühūdī nāfeyile ser-te-ser bih
Çamū .....‘aceb tih

Kefel bir külçe-i sīm idi yek-ser
Görenler mübtelāydı aña ekşer

Dağı gül serv-ğadd māh-ı şeb-efrüz
Müzeyyen dürr ü cevher birle her rüz

Uzadup hūn-ı ‘uşşāğa elin tiz
Cihāna virmiş idi hayli engiz

Nigārı zühre-veş ol māha hıdmet
İdüp kılmışdı ol dil-dāre rağbet

260 O tıfl-ı nāza bezm idi hümāyūn
Çılup itmişdi etrāfını meymūn

Leţāfetle onı beslerdi ol ay
Dün ü gün hıdmet idüp ol nikū-rāy

Bu nice perveriş ol serv-i gül-puş
Hezar tarz ile verildi oña cüř⁴⁷

Bulup neşv ü nümâ devletle ol mâh
Yegâne oldı az müddetde ol şâh

Ĥadâřetde cemî'-i fenne mâlik
Olup şavr-ı fünûna oldı sâlik

265 Gice gündüz ma'ârif celbine iķdâm
İdüp taĤsîl kıldı ol nikû-nâm

řoñı şayd u şikâre idüp âgâz
Ĥuřı şuşla olmaĤa eyledi sâz

şu deñlü şayd iderdi ol dilâver
şikâr ile şolardı bâm ile der

[10.a]İdüp âhûları bir tîr ile şayd
İderdi şîri de şemşîr ile şayd

VuĤuř u řayr anuñ tîrine Ĥurbân
Olup cân armaĤân eylerdi her ân

270 Gice olduĤda 'ayş u nûşa mâyil
Olup oĤur muřâĤible resâyil

Nevâdir-gû muřâĤible müheyyâ
Olup eşvâr-ı bezmi eyler iĤyâ

MizâĤ-âmîz envâ'-ı leşâyif
Dün ü gün söylenürdi ĤoĤ şarâyif

Oturup bezme sâķî-yi dilârâ
Ĥadehle şâha virür râh-ı Ĥamrâ

Ĥamûsı sîm-sâķ ergavân Ĥadd
Ser-a-ser dil-rübâ vü Ĥazîrân Ĥadd

275 Bu mîzân ile 'ömrin şâd u Ĥurrem
Geçirüp görmez idi dehrden Ĥam

şikâr idi işi her rüz tâ şeb

⁴⁷ "hezâr" kelimesi "hezer" şeklinde yazılmıştır.

Şeb olduğda yanında bir Şeker-leb

Şarāb-ı bezle-gū bir dilber-i nāz
Leţāyif sōyleyūp olurdı dem-sāz

Geçerken böyle aĖvāl-i Şehen-Őāh
Ėikāyet sōylenūrdi gāh u bī-gāh

Olup her gūŐeden dūrlū Ėikāyet
Ėılup her biri bir dūrlū rivāyet

280 Ėoten tersāların gāh itdiler yād
Kı oldı Rūmiyānda āh u feryād

Gehi Ėīn ile MāĖīnūñ nigārın
Şorup sōylendi her neyise vārın

Biri bir gūŐe’i eylerdi ta’rīf
Biri eylerdi ba’z eţrāfı tavŐif

[10.b]Biri bir kiŐverūñ maĖbūbesin medĖ
Biri bir Őehrūñ eyler Ėūbını ĖadĖ

Şeh olur idi ol Ėāl ile Ėurrem
Gūlūp oynardı ol māh-ı mūkerrem

285 Dil ũ cānı olup māyil Őikāre
Būtūn gūn Őayd iderdi ol māh-pāre

MuĖannīler Ėazel-Ėān idi yek-ser
Anuñla meclis olmuŐdı nikū-fer

İdūp nevrūza ĖarŐu būlbūl eĖĖān
Ėomadı Ėod ciger-sūz ile giryān

Bu Ėāl iÇinde sākīler Ėurāmān
Olup bezm eyler idi verd-i Ėandān

Melik-zāde ayāĖ ũzre ayāĖı
Ėutup nūŐ eyler idi anı bayāĖı

290 Olup peyveste ‘ayŐ u nūŐa sākī
İĖilūp Ėalmaz idi ĖiĖ bākī

Alup devrāndan işbu ŧarz ile kām
Dūn ũ gūn Őayd ile kārı anuñ cām

Der Beyān-ı ‘Āşık Şoden-i Nevrūz Be-Ĥod

Gel ey sākī revān it ‘ayş u nūşı
Bu meclis revnaķına vir ĥurūşı

Muġannī sāzla söze eyle āġāz
Ki sāzuñ ġuş idenler ola ser-bāz

Rivāyet böyledür kim şāh-ı Nevrūz
Virürken ‘ayş u nūşa revnaķ u sūz

295 Daĥı ‘aksin ĳadeĥde ġördi ol şāh
Derūnı ditreyüp āh itdi nā-ġāh

[11.a]Olup rüyına ‘āşık ol dil-efrūz
Demādem eyler idi āh-ı pür-sūz

Olup kendü ruĥına şöyle māyil
Cemāl-i ĥırzın itmişdi ĥamāyil

Ṭurup ĥayretle ĳaldı vālih ü zār
Daĥı nār ile yandı ol dil-efġār

İcāzet oldı ehl-i bezme ol ān
Ṭaġıldı gitdi cümle çeşm-i mestān

300 Hemān-dem Ĥusreve bir bister-i nāz
Şalındı ola Şīrīn ile dem-sāz

Girüp ol cāme-i ĥvāba şāh pür-sūz
Yaturdı bilmeyüp ĥālin ciġer-sūz

Gehī āyīne içre ol dil-ārām
ġörüp rüyın olurdı mest ü nā-kām

Yüzine baķup olur aña ‘āşık
Ṭuṭaķların şorar şan şehd-i fāyık

Emerdi leblerin nāz ile şad-bār
Ķoçup kendü bilini ol şeker-bār

305 Gehī sürüp ayāġını yüzine
Gehī elin sürer idi ġözine

Gehī feryād idüp ceybin ider çāk

Gehî efgân idüp olurdı ğam-nāk

Şu denlü ğod-pesend olup o dildār
Cihānda kendüyi şanur dil-efgār⁴⁸

Bu ma‘nî birle oldı vālih-i deng
Yidi şan cur‘adan ‘ışqdan beng

Olup esrār-ı ‘aşka şöyle hayrān
Aqıdur gözleründen yāş ile kıān

Der Beyān-ı ‘Aşık Şoden-i Nevrüz Bā-Gül-i Bîrüz Der Hıvāb-ı Pür-süz

310 Gel ey sākî şarāb-ı erguvānı
Getür kim nüş idüp kılam fiġānı

Muġannî sāzuñı pür-süz eyle
Düşüñde gördüġüñi turma söyle

[11.b]İçerken bāde-i gül-fāmı Nevrüz
Düşine girdi ol yār-i dil-efrüz

Uyur iken gördi ol şāh-ı cihānı
Ne şeh hürşid ü māh-ı āsumānî

O gül-rūya idüp cānın hediye
Diler ondan nice ġüne ‘aıyye

315 Görür bir büt ne büt bir serv-i āzād
Yüzi gül lebleri mül kıaddi şimşād

İdüp kāküllerin ol dem perişān
Cihānuñ ‘aqlın almış ol perî-şān

Perişān saçların gül üzre saçmış
Gül ile sünbülüñ bendini açmış

Ser-engüştün kılup hūn ile hamrā
Cihāna şalmış idi vāyveylā

Hilāl ebrūsına māyil olup māh
Dögüp gögsin iderdi āh ile vāh

320 Gözi Hārūta efsūn okudurdı

⁴⁸ Bu beyit sayfa kenarında bulunmaktadır.

Sözi Mārūta sihrin söyledürdi

Lebi ‘İşā’ya ihyā-yı memātı
İdüp ta‘līm virürdi şebātı

Dil-āvīz idi zülfı ol perī-zād
Göziyle kâşı virür halka feryād

Kemān-ı Rüstemi kâşı kebāde
Kılup zihle komuşdı āh-ı vāde

‘İzārı āb-ı hayvāndan urur dem
Ser-ā-pā şuşe-i sīm idi der hem

325 Gül idi ol nigār-ı ergavān-ğad
Velikin hār ona irgürmemiş yed

Ƨutup bir şāğar-ı gül-fāmı ol yār
Gelür Nevrūza toğrı itmege kār

[12.a]Şunup Nevrūza Gül bir cām-ı ‘unnāb
İçüñ diyü tekellüf itdi bī-tāb

İçüp cāmım cihāndan geç yüri vār
Benüm ‘ışkumda ser-gerdān ol ey yār

Nigārından alup Nevrüz cāmı
İçüp ğavgāya virdi nām u kāmı

330 Hūrūş u cūşa geldi fevr-i Nevrüz
Cigerden kaynayup cān oldu pür-süz

Ayāğın öpdı didı ey dil-ārām
Ne yirdensin dil ü cāna vir ārām

Neden düşdüñ bu gül-zāre di ey dost
Yoluñda oldu nālān hep reg ü post

Ne hūrīsin turāğıñ kankı cennet
Ne rıdvānsın maķāmuñ kankı naħvet

Seni kandan şorup bilsem gerekdür
Mekānuñ ben nice bulsam gerekdür

335 Revā mı bizden olmaķ siz ğirizān
Sizüñçün cān ile dil ola nālān

Ve ger hūriyiseñ rıdvānuñuz kim
Ve ger vildāniseñ yārānuñuz kim

Cevābın vir baña ey māh-sīmā
Senüñ ‘aşkuñla irdi cāna ğavgā

Der Beyān-ı Taqrır Kerden-i Gül Hāl-i Hod Be-Nevrüz Der Vākı‘a-i Hvāb

Gel ey sākī getürgil āb-ı hayvān
Ki irsün nişvesinden mürdeye cān

Muğannı kııl sürūd-ı rūduñı tız
Cihānı ‘ışk elinden eyleñüz rız

340 O hālāt içre Gül geldi ve güldi
Kıolun Nevrüz cān boynına şaldı

[12.b]Didi ey kendüye mağrūr olan yār
Görüp hūsn ü bahāsın dūr olan yār

Diyüp envā‘ lābile cevābı
Tolandı şoñra ol hūsn āfitābı

Sehāba girdi ol māh-ı dil-ārā
Bırağup sāha-i ‘aşk içre ğavgā

*Der Beyān-ı Bīdār Şoden-i Nevrüz Ez-Hvāb-ı Pür-süz ve Bī-hūş Būden-i Āh-ı
Dil-efrüz*

Getür sākī yine bir āb-ı gül-reng
İçüp pejmürdegānı eyleyem deng

345 Muğannı kııl girü Nevrūza āğāz
Dil ü cān cūş u nūş alsun ser-āğāz

Kıılup küçük dehenüñ büzrügāne⁴⁹
Ele alınsun girü çeng ü çegāne

Ĥikāyet böyledür kim ğamla Nevrüz
Uyanup uykusından oldı pür-süz

Cığerden süz u derdin kııldı ızhār
Derūndan eyledi çok āh ile kār

⁴⁹ “büzrügāne” şeklinde harekelendiği için böyle okundu.

Derūnı āteşinden yandı ‘ālem
Pertev-i sūzişinden pür-gam ādem

350 Murādı ol göreydi dil-rübāyı
Dil ü cānın virüp göre ol ayı

Yaķāsın yırtup itdi āh u feryād
Dil ü cān cāmesini itdi ber-bād

Başın ıaşa urup ağlar idi zār
Gözinden eşki ırmāđ oldu ħūn-bār

Ne ādem görmege vardı mecāli
Ne ‘aşķ otını setre vardı ħāli

Ki bŷy-ı müşg-i ‘aşķ olmaz nihānı
Ne deñlü gizler iseñ olmaz anı

355 [13.a]Temāmet şabr u ārām ķarārı
Yile varup hevāya gitdi bārı

Oña biñ dürlü ħāl olup ħavāle
Yöneldi her ıarafdan āh u nāle

Dün ü gün derd-i ‘aşķla eyleyüp āh
Duĥān-ı āhiyile ıoldı dergāh

Ne yatup ne ıurabilürdi ol yār
Dün ü gün ķarıyidi āh ile zār

Der Beyān-ı Ta‘bır Kerden-i Nevrŷz Rŷ‘yā-yı Ħod-ı Cıger-sŷz

Gel ey sākı gene iç āb-ı ħūn-āb
Kim ānuñ neş’esiyle cāna vir tāb

360 Muğannı bir ħınāya eyle āġāz
Ki rŷyā ħāline ola sŷĥan-sāz

Rivāyet böyledür kim şāh-ı Nevrŷz
Bu düş birle eyledi çok dürlü mermŷz

Mesāvīsinden idüp ħalkuñ i‘rāz
Ten ü cān ħılķatine vurdı miķrāz

Taĥammŷl ıarızına āĥir sŷlŷk ol

İdüp şabr eyler idi sağ ile şol

Gice gündüz irmez şabr u ārām
Ki bilmez kande durur ol gül-endām

365 Bu ğamdan olmayup hālī dil ašlā
Ĝam u hem birle irdi vāyveylā

Bulup āhır müsāfir pīşegānı
Haber şorup arardı her mekānı

Ola kim düşüñ aḥvāli ola tuş
Gülün būyin alup kılam der-āĝuş

Murādı bu ki dilberden nişānı
Bulup cān ide aña armaĝānı

[13.b]İşinden ‘āciz ü tuşında ḥayrān
Olup dermānde qaldı bī-ten ü cān

370 Bu ma‘niden murād oqı nişāne
Varup bulam yol ol genc-i nihāne

Bunuñla cānına virüp teselli
Ola kim dil-rubā kıla tecellī

Anuñ ‘aşkı otı şalup şerāre
İrişe her şerārı bir diyāre

Külün göge şavurup ‘āşık-ı pāk
O yolda eyleye ceybini tiz çāk

Bu derd-i āhla bī-çāre olup şāh
Derünından irerdi āh ile vāh

375 Yirinden tırdı idüp āh u efgān
Ciger pür-süz gözinden aqar kån

Murādı bu ki ğamdan olup āzād
Derünından ola def‘ ola feryād

Ṭurımaz gāh idüp efgān u nāle
Sürüd ile dile virür nevāle

Gözinden gāh aqıdur yāş ile kån
Sirişk birle tıldı tāk u eyvān

Gehî Gül şevkine eyler lāle nāz
Geh olur fikr-i hār ile ciger-bāz

380 Güli geh haddine teşbih eyler
Gehî kıaddin añup ‘ar‘arla söyler

‘İzārın geh semen-zāre muķārın
İdüp sünbül olur zülfe mu‘āvin

Bu ğavġā ve bu şūriş birle pür-cūş
Binüp ata ve gitdi bir yola hoş

Giderken yolda bir çok kārbanē
Gelüben rāst gitdi ol yegāne

[14.a]Görüben kārban bu pādişāhı
Oña ta‘zīm için tırdı ġāhı

385 Du‘ālar eyleyüp itdiler iķbāl
Kıuluñdur cümle bu hālķ ey nikū-fāl

Nişār idüp şehün hākine dürler
Bölükler harc olup oldu dilekler

Görüp āhır buları cümle Nevrüz
Oturdı bunlar ile bir nice rüz

Şorup bunlardan āhır zād u bümın
Ola dermānın ala baht-ı şümın

Ne yirdensiz diyü istifsār itdi
Bularuñ hātırı tarzına gitdi

390 Şorar bunlardan ammā cān olup şād
Diler kim ġam gidüp ola feraħ-şād

Dil ü cāndan derünı oldu hurrem
Didi bir bir oluñuz baña hem-dem

Benüm göñlümde sizlerl’āşinālķ
Görinür it bizümle rüşenālķ

Diñüz kıandan gelürsiz eyleñ i‘lām
Ola kim keşf ola āġāz u encām

Biri dir kārṽānīden biz ey şāh
Gelürüz cümlemüz Ferḫārdan āh

395 Biz ol ilden gelirüz ey ḫüdāvend
Murāduñ neyse söyle bezl idüp ḫand

Şorarsañ her ne var Ferḫār içinde
Ser-ā-ser o gül ile ḫār içinde

Bilürüz her ne kim kılsañ mezādı
Hemān kim eyleñüz ‘arz-ı murādı

Benüm ismüm ol ilde bülbül-i zār
Bilürem her ne resm eylerse pergār

[14.b]Bem ü zīrūñ nedir aḫṽālini hep
Ser-ā-ser ben bilürven ey şeker-leb

400 Ne deñlü müşkilūñ vār ise ey şāh
Ḥabāyā vü serāyādan ven āgāh

Füsün eṭṽārına efsāne’i zamm
İdüp her ḫālden cānum vurur dem

İderin zühreye çengini ta‘līm
Girifteyle daḫı çok dürlü tefhīm

Mesīḫāveş virürven mürdeye cān
İderven derdini dermāne dermān

Bu tarzla idicek bülbül ser-āgāz
Şeh-i Ferḫārdan müjde oldı pür-sāz

405 Şeh işitdükde Ferḫārı oldı bī-huş
Cigerden cān u dil kıldı o dem cūş

Ḥurūş u cūş idüp şāh-ı dil-ārā
Nevā-yı Bülbüli gūş itdi ḫālā

Nevā-yı Bülbül ile şāh-ı ser-mest
Olup cān bülbüline oldı pā-best

Şu deñlü kıld’anuñla ittiḫādı
Ki onda buldı maḫlūb-ı murādı

Onı ayırmayup kendüden ol şāh

Dün ü gün eyler idi āh ile vāh

410 Alup geldi oṭasına anı fi'l-ḥāl
Oña ikrām idüp çok kıldı iclāl

Sarāyında nedīm-i ḥāş idindi
Sevip anı vü ḥāşşü'l-ḥāş idindi

Bu tarz ile anuñl'oldı muşāhib
Bu vaz'ile anuñla oldı mülā'ib

Der Beyān-ı 'İşret Kerden-i Nevrüz Bā-Ḥayāl-i Gül-i Pîrüz

[15.a]Gel ey sākî Gül ile maḥbes-i ḥāş
Kılup Nevrüz avānın itmegil māş

Muğannî Bülbül ile it ser-āğāz
Çalındı bezm-i Ferḥār içre çok sāz

415 Hikāyet böyledür kim Şāh-ı Nevrüz
Olur Bülbül fiğānı birle pür-süz⁵⁰

İdicek bülbül ile āşinālık
Anuñla eyledi çok rüşenālık

Ne bezm içre iderse Bülbül efgān
Oña Nevrüz olurdu bende-fermān

Kaçan bezm içre kılsa bir nevāsāz
Olurdu şāh anuñla nağme-perdāz

Bu üslüb üzr'iderler 'ayş u 'işret
Güli gāhi añup eylerdi rağbet

420 Gül ismin gūş iden olduḡda Bülbül
Olur ḥātır-nişān Ferḥārda Gül

İdüp evşāfını nağmeyle taḥrîr
Ḥayāl-i nağşını bağlardı yir yir

Bu ḥāl ile olup kāni' şehen-şāh
İderdi cān u dilden derd ile āh

Der Beyān Yāften-i Nevrüz Nişān-ı Gül Ez Āvāz-ı Bülbül

⁵⁰ Bu beyit sayfa kenarında yazılıdır.

Gel ey sākī bu bezm içre gül [ü] mül
Düzet kim şevk ide Nevruz [u] Bülbül

Muğannī Bülbül efgānın idüp gūş
Gülün gül goncesin itgil der-āgūş

425 Rivāyet böyledür Bülbül sözün şāh
İşidüp ditredi āh ile dergāh

Dir idi it bu taḥrīrātı tekrār
Ki vardur nağmeñ içre Gülden āşār

Gelüp feryāda o demde fevr-i Bülbül
Nigāruñ şevki birle eylerdi ğulgul

Ki var Ferḥārda bir şāh-ı ‘ādil
Ser-ā-ser ḥalk-ı ‘ālem aña māyil

[15.b] Adıdur Şāh-ı Müşkin ol emīrūñ
Şehen-şāhı durur bernā vü pīrūñ

430 Neseb bābında Cemşīde ola şūr
Ḥaseb tarzında ḥürşīde bula şūr

Ferīdūn u Sikender birle Dārā
Anuñ ensābiyidi cümle yārā

Naẓīrin görmemişdür ṭāk-ı Mīnā
Meşilin añlamazdı ḥalk-ı dünyā

Zemīn ü āsumān rüyına muḥtāc
Re‘āyādan götürmiş nice yıl bāc

Anuñ gülzārı içre bir gül-i ter
Bitüp çok bülbüli ḥār içre ilter

435 Bu şāhuñ duḥterinüñ aḥteriydi
Dil-ārālar içinde mihteriydi

Güzeller içre ol serv-i dil-ārā
Cihān kumrıların ṭavḳ’itmiş ırzā

Adı Gül lebleri mül māh-ı gül-fām
Semen-būlar arasında gül-endām

Yüzin görmez meger mihr-i cihān-tāb
Cebīnin meh görüp olmuşdı bī-tāb

Cemāli maẓhar-ı nūr-ı ilāhī
Kemālinde nazīri yok kemāhī

440 ‘İzārın göreliden müşteri deng
Şeker-la’l’ucından başa urur seng

Cebīnin görelī māh oldu pür-dāğ
Düşürdi çeşm-i nergis gözine āğ

Anuñ rüyuna hayrān idi havrā
Güneş her gün yüzün eyler temāşā

Ƙamer alınıyla olmuşdı kelef-dār
‘Uṭārid zühreyle aña harīdār

[16.a]‘İzārından olurdı gāze nāhīd
Cebīni müşteri māt u hurşīd

445 Gül ü Bülbül nevāsın bir araya
Getürdiler dem urup mācerāya

Ki şāha hişşe vardur bu nevāda
Ola kim bula merhem bu arada

Çü şeh buldı düşüñ ta‘birini rāst
Murādına yürüyüp kıldı derḥvāst

Diyüp şeh Bülbüle Gül ḥālını tiz
Anuñla_olan ḥikāyatı bilüñ siz

Dil ü cān ḥārḥārından ne çekdi
Ciger ḥünin olup göz eşk[i] dökdi

450 İdüp tafşīl-i ‘aşkı fevri icmāl
Belā-yı şevke cān olmuşdı ḥammāl⁵¹

Şehüñ aḥvālını gūş itdi Bülbül
Gül ucından çekilmiş ḥayli ḡulgul

Ḥarāretle gözinden eşk rīzān
Olup itdi hezārān zār u efgān

⁵¹ Bu beyit sayfa kenarında yazılıdır.

Görüp Nevrūzuñ aḥvālini Bülbül
Bilüp āh eyledi vü itdi ğulġul

Didi ey ḥusrev-i şīrīn-leṭāfet
Güç kim yetdikce kılup çok zerafet

455 Olunca cān ile baş oynayup tīz
Nigārına kılup efsūn-engīz

İdüp envā'-ı nīreng ile der-kār
Kılam ol dilberi ..... pür-kār

Yoluñda oluben Ferhād-veş ben
Nice şāver ile idem ḥīle vü fen

İdüben şūret-i Pervīzi taḥrīr
Aşayın ğülşene ben anı yir yir

Ola kim ruḳye vü nīrengle ol māh
Tutulup zaḥmetümüz ola kütāh

460 [16.b]Onı efsūn ile şayd için iy şāh
Mu'īnüm ola her demlerde Allah

Züleyḫā ile Yūsuf-pīşe ānı
Kılam der-kār ol cān-ı cihānı

Kılup Vāmıqla 'Azrāyı muḳārin
Ferahşādla idem Ḥūrşīd kārın

İdüben seng-i ḥārāyı hemān mūm
Yaşam dilber yolında merz ile būm

Akıdup seng içinden cū-yı şīri
Şalam eṭrāf-ı devrāna şaffiri

465 Çü Bülbülden nevāyı ğuş Nevrüz
İdüp cān u dili itdi tiz pür-süz

Hemān-dem rūy-ı mūy-ı Bülbüli şāh
Öpüp didi mu'īnūñ ola Allah

Yüzüme gözüme başup ayāġuñ
Ni'derseñ it ele getür sürāġuñ

Kerem kıl eyleme ikdāma ihmāl
Ki hıdmet zāyi' olmaz ey nikū-ḥāl

Murāduñ üzre var ey yār-ı hem-dem
Umarum kim faķırūñ ola maḥrem

470 Hemān ırma eya yār-ı vefā-dār
Kerem vakti dūrür var itme i'zār

Benüm ḥālüm ğazel ğazliyle izḥār
İdegör meclis-i Gülde sen ey yār

*Der Beyān-ı İrsāl Kerden-i Nevrüz Bülbül-rā Be-Tefahḥuş-ı Gül Der Diyār-ı Yār
Ferḥār*

Gel ey sāķi bize vir Gül nişānın
Ki Bülbül arturur oldı fiĝānın

Muĝannı eyle Gül bezminde Nevrüz
Mezāmır ü ınābire virüp süz

[17.a]Hikāyet bu ki şeh Bülbül de Gülden
Nişānlar buluben arturdı şiven

475 Didi şeh Bülbüle taķrır tekrār
İdüp Gülden bize vir tāze aḥbār

Hemānā eyleyüp Bülbül hikāyet
Nigāruñ vaşfını kıldı rivāyet

ırurup Nevrüz öñinden Bülbül-i zār
Zemīn-būs eyleyüp 'azm itdi reh-vār

İdüp yüz sa'ıyı biñ geşt ile Bülbül
Nigāruñ gülşeninde ide ğulĝul

Etek bile şoķup girdi yola ol
Gider Ferḥār iline şāĝ ile şol

480 Nice kūh-be-vādı birle hāmūn
Geçüp girüp varur Ferḥāra bir ğün

Velı Ferḥāra şol vaķt iķre Bülbül
Varur kim bezm iderdı bāĝda Gül

Bulup Ferḥārı bir cennet-fezā cāy

Ki şan Firdevs-i ‘Adn idi ser-â-pây

Hevâsı cân-fezâ ‘İsî-dem idi
Miyâhı rûh-bağş u hurrem idi

Çemen-zârında_olan eşcâr mületeff
Çalar escâ‘ı tayr ile güzel deff

485 İder her ‘âkili dîvâne o kuşlar
Delürdükde atarlar aña taşlar

Bu hâlât ile Gül gülşende meclis
İdüp olmuşdı dilberle muennis

Diledi bülbülin bulmağa tîz Gül
Ki gayrı bülbüle itmedi tevessül

O gün Gül istedi gülşende_idüp nûş
Dil-ârâlar içüp câm ola ser-hoş

[17.b]Murâdı bu k’ola bülbül nevâ-sâz
Gül ânı gülşen içre kıla pür-sâz

490 Bu kez cân bülbülin bulamayınca Gül
‘Acâyib bî-ğuzûr olup içre mül

Bu ‘ayş u nûşı âhîr itdi te’hîr
Ola kim bülbül için ola tedbîr

Bulup Gül bülbülin ide ser-âgâz
Nevâlar bile cânına vire sâz

Der Beyân-ı Feryâd Kerden-i Bülbül Der-Eṭrâf-ı Hücre-i Gül

Seher ki erğanûn-sâz oldu devrân
Virüp sûz ile ‘ud dehre efgân

Getür sâķî yine bir şâğar-ı mey
İçüp dehr içre olam Hâtem-i Tay

495 Muğannî it sürûda fevri âgâz
Ki rûduñla nevâlar buldı her sâz

Hikâyet bu ki Gül olup perişân
Nevâya başlayup itdi çok efgân

Gehî giryân u geh nālân olup ol
Anuñ şağını Nevrüz eyledi şol

Dir idi hayret ile āh Nevrüz
Beni hicrân-ı ʿışk itdi cihân-süz

Ṭurup Nevrüz āhengine ider āh
Olurken büzüg ü küçekden āgāh

500 Nevāsın eyleyüp ʿuşşāk u māye
ʿAcem birle ʿIrākı virdi vāye

İderdi şol kadar süz ile nāle
Şafağ şefkat idüp virür nevāle

Añup Nevrüz Gül itdükçe efgān
Zemîn ü āsumān olurdı hayrân

[18.a] *Der Beyân-ı ʿİşret Kerden-i Gül Bâ-Hezārân*

Seher ki zühre-i zehrâ ele çeng
Alup evtârı dehri eyledi deng

Getür sākî Güle şun şāgar-ı nāb
Muğannî güş idüp ʿıtsun teb ü tāb

505 ʒurulsun bezm devr itsün mey-i şāf
ʒadeh bezm içre devrân ide şāf şāf

Gül-i pür-derd hār-ı ʿışk ile pest
Olup Bülbül nevāsın itdi der-dest

Derûnı süz u eşk-i çeşm-i hûn-āb
Olup mey nüş idüp cān oldı pür-tāb

Dil-ārāmuñ var idi bir anası
Adı Sūsen velî Gül mübtelāsı

Zebānı hançer idi desti şemşîr
Bağışda olur idi hayli naḥçîr

510 Oña olmaqla zār u büm-ı Keşmîr
Çoğ öğrenmiş idi telbîs ü tezvîr

Temāmet sihr-bāz efsün-ger idi
ʒamū nireng aña ezber idi

Ħiyel bābında tilmîz idi iblîs
Ser-ā-pā cümle endāmıydı telbîs

O ħālāt içre uyurken ol dil-ārām
Uyandı baqdı gördi ol gül-endām

İdüp feryād ağlar zār u zārı
Gül üzre aqıdup seyl-i bahārı

515 Gül-i ħod-rū idüp derd ile feryād
Dilin hicrān ħārı itdi berbād

Der Beyān-ı Men‘ Kerden-i Sūsen Duđter-i Ħod Gül-rā Ez-İşret

[18.b]Getür sākî gene bir şāđar-ı nāb
İçüp ol meyden irsün cānuma tāb

Muğannî kııl nevāñı hicr-perdāz
Ki nūşuñ men‘ine sa‘y oldı az az

Bulup Sūsen Gülüñ eṫrāfını tîz
Acıyup oldı fevrî nāle-engîz

Hemānā ‘ays u nūş kıldı nālān
Gül-i ħod-rū yerinde kıaldı nālān

520 Şürāĥi kıulkıulın idüp ferāmūş
Sebū şundı vü şākî oldı med-hūş

Ṭoқundı şāđaruñ başına bir seng
Anuñla meclis ehli oldılar deng

Mükāfātında Sūsen dil-rübāyı
Öpüp kıoçdı virüp āña behāyı

Yüzün öpdı ve bunı söyledı zār
Didı çok sevdıgüm gül yüzlü dil-dār

Benüm ‘ālemde vārum gül-‘izārum
Yüregüm pāresi pür-şîve yārum

525 Atām anām disem hem öylesin sen
Ezelden mihr-bānlıkdur saña fen

Neden böyl’olduñuz āşüfte vü zār

Derūnuñ āteş-i ‘aşk içre pür-nār

Ḥaber-dāden-i Gül Ḥāl-i Ḥod-rā Be-Māder-i Ḥış Sūsen

Gel ey sākī Gül ile Sūsene mey
Virüp kılgıl buları behmen ü key

Muğannī Gül dilinden Sūsene rāz
Diyüp şahrā-yı ‘ışkda eyle perdāz

Didi Gül Sūsene ey māder-i nāz
Yanar cān u dilim hiç bilmezem rāz

530 [19.a]Ne āteş düşdi cānum hırmenine
Ḥalāşum neyle olur cān gülşenine

Yanar cān u dilüm ey rūḥa raḥmet
Ne şabr u tākātum baña irdi nekbet

Nevā-yı Bülbül ile cāna āteş
Düşüp cān u dilüm oldu müşevveş

Bu miḥnet-ḥānede bir derde_irişdüm
Belālarla ‘aceb ğavgāya düşdüm

Bu ḥālâtı idince gūş Sūsen
Zebānım Bülbüle açdı hoş Sūsen

535 Siyāsetlerle_idüp aḥvālin iḥbār
Didi ey Bülbül-i şūrīde kirdār

Didi ey şūḥ-çeşm-i merd-i ‘ayyār
Ne fitneyle gelüp bund’eyledüñ kār

Ne gösderdi baña Nevruz ey dost
Anuñçün qalması bizde reg ü post

Nedür nām u nişānı aşlı qanden
Neseb bābında kimdendür oña fen

Bu sūz-ı derdden ney ki murāduñ
Bunı setr itmede yoq yaḥşı aduñ

540 Baña aḥvāli i‘lām eyleñüz tiz
Ola kim bunı mestūr idevüz biz

Şonı bu derd için dermāna māyil
Olup idem o māhı aña kıyil

Der Beyān-ı Hikāyet-Kerden-i Nevrüz-ı Hāl-i Hod Sūsen-rā

Gel ey sākī getürgil rūha rāhat
İçelüm şöyle tā rüz-ı kıyāmet

Muğannī kıl nevāñ içinde Nevrüz
Yanam gūş itmek ile şanki hep-süz

[19.b]Şorup Sūsen şeh aḥvālinden aḥbār
Didi ey Bülbül-i şūrīde-mi‘yār

545 Bu gülğulden murāduñ söyle ey yār
Ki Gül hicr içre cāndan oldı bızār

Murādum bu ki seyr-i kūh-ı deşti
Kılup devrān içinde ola geşti

İyü yāvuz bilüp devrān içinde
Yüriyem derd ile dermān içinde

Gezerken şehir-i Nev-şāda gelüp rāst
Görüldi şehirde neyse kem ü kāst

O şehir oldı dil ü cān ihtiyārı
Gārībūñ onda oldı baḥtı yārı

550 Seririnde o şehriñ bir güzel şāh
Görüp cāndan_ oña itdüm āh ila vāh

Dil-ārā vü semen-sāy idi gāyet
Leḥāfetde nazīri yok bir āfet

Dür-i deryā-yı elḥāf-ı ilāhī
Sa‘ādet şuffesinūñ pādişāhı

Ser-ā-ser cism-i bākī rūḥ-ı a‘zām
Nefes oldı şan ‘İsī ibn-i Meryem

Mübārek bey atāsı nāmı Ferruḥ
Ki pūrı nāmıdur Nevrüz-ı gül-ruḥ

555 Aḳālīm içre şāh-ı ‘adl-perver
Ki oğlıyidi bir rūḥ-ı muşavver

*Der Beyān-ı Gūş Kerden-i Sūsen Aḥvāl-i Nevrūz-rā Ez-Būlbūl ü Hikāyet
Kerden Be-Gül*

Seher ki zāl-i zer meyle revāḳı
İdüp rūşen kıllur nāhīd-i sāḳı

Gel ey Gül sāḳiyile meclis-i ḥāş
Kıllup devrānda eyle mihri raḳḳāş

[20.a]Muğannı sāzuñı pür-sūd eyle
Dimāğ-ı ‘ālemi ḥoşnūd eyle

Hikāyet böyledür Gül birle Sūsen
Oturdı bir araya iki semen-ten

560 Didi Būlbūl fiğānından ḥaberler
Ne kim gūş itdi ondan ol nikū-fer

İşidüp Sūsenüñ aḥbārını Gül
Dil ü cāndan hemānā kıldı gūlgul

Hemān-dem ḥayret alup vardı elden
Gözinden ḳan aḳup utandı ilden

Görüp Sūsen bu ḥāli oldı ḥayrān
Tefekkür birle çāk itdi girībān

Melāmet tarzına gidüp didi ey Gül
Saña lāyık mıdır bu gūne Būlbūl

565 Neden düşdüñ bu aşl sevdāya ey māh
Ḥusūfuñ birle ‘ömrüm oldı kūtāh

Atañuz salṭanatda mişl-i ḥāḳān
Saña lāyık mıdır gözden aḳa ḳān

Atañ ile anāñı kıllma maḥcūb
Saña beñzer cihānda çoḳ durur ḥūb

Olardan böyle bir evzā‘-ı nā-rāst
Münāsib mi ola ey māh-ı dil-ḥvāst

Eger nāmuñ şaḳınmaziseñ ey yār
Esirge gel bizi ey māh-ruḥsār

570 Ve ger nām ile nāmūsūñ yabāne
Atarsañ hayf saña iy yegāne

Virür 'ışk āteşi 'āşıqlara şūr
Olur 'āşıq olan elbette pür-nūr

Sevilmek sevmek olur ey vefā-dār
Velī üslūbuyile olur ey yār

[20.b]Bu durur anuñ eṭvārı hemişe
Virür her kimseye ḥālince pışe

Der Beyān-ı Bî-ḥuzūr Şoden-i Gül Ez Be-şahṭ-ı Sūsen

Gel ey sākī bize vir āb-ı gül-fām
İçüp cān u cihāndan alalum kām

575 Muğannī çal bu bezme nay ile 'ūd
Ki meclis ehli bundan añlasun sūd

Çü Gül Sūsenden envā^c-ı maḳālāt
Hemān gūş idüp gördi maḳāmāt

Be-gāyet bî-ḥuzūr oldı sözinden
Tevāzu^c eyledi ol kendüzinden

Didi ey māder-i şūrīde-aḥvāl
Ḳo beni derdüm ile yanayın nāl

Olayın yāreme her dem nemek-pāş
Ola kim Ḳaḳdan ire aña pādāş

580 Benüm bu yāreme olmaya merhem
Neden dāyim ḳılasın baña derhem

Olasın rīşüme her dem nemek-rīz
Ola kim yapasız vuşlatda pālīz

Baña мүmkün olanı eyle izḥār
Ki bitmez añlama işim āḳir-kār

Beni öz ḥālīm ile ḳoyıcaḳ siz
Belā-yı 'ışḳdan ḳurtulmazuz biz

Niceyidüñ saña ey cān-ı māder
Yanayın 'ışḳ ucından mişl-i Azer

585 Görüben başımuñ yazusın ey yār
Görelüm her n'olursa çār-nā-çār

Dil-ārāmum bulup yā vireyin cān
Ne bu yolda dil ü cān ola tālān

[21.a]Görüp Sūsen Gülüñ hālin perīṣān
Naṣīhatden geçüp cān oldu lertzān

Anuñ kārında hayrān oluben ol
Gezerdi şöyle sekrān sağ ile sol

Der Beyān-ı Bî-ḥuzūr Şoden-i Gül Ez Beher Sūsen

Gel ey sāķī bize vir nāz ile mey
İçüp giyem başuma efser-i key

590 Muğanniler idüp mutrible āğāz
Nevā-yı ber-bat ile virüben sāz

Şu deñlü Sūsene Gül kıldı teşnī^c
Olanca iltifātın itdi taẓyī^c

Bu hālātı görince şöyle Sūsen
'Acāyib fikre vardı eyleyüp fen

İdüp Sūsen Gül için hayli efkār
Dil ü cānına battı ḥāre vü ḥār

Güle sen düşmen olmuşsın niğārā
Diyüp eṭrāfdan çok oldu gāvḡā

595 Didiler Sūsen-i āzāde ey cān
Saña Gül gibi olmaz bir güzel ḥān

Anuñ derdine dermān eyle ey dost
Ki aṣlā ḳalmadı onda reg ü post

Cihān içinde bunca zevḳ sürdüñ
Olanca 'ayş u nūşı cümle gördüñ

Daḡı bir nice yıl 'ayş eyledüñ tūt
Cihān ḫalkın hemişe toyladuñ tūt

Gülin ḳoḳduñ bu gülzāruñ nicesin

Şoñ ucı nām-ı pākılar oldı süsin

600 Gülün dermānın eyle ey dil-ārām
Ki hicrān hārı vurdı kāmına dām

[21.b] *Der Beyān-ı Şeff‘ Engihten-i Süsen Bülbül-rā Bedest Āverden-i Hātır-ı Gül*

Gel ey sākī şefā‘at tarzına bezm
Kılup ‘ayş-ı cihāna eylegil hāzm

Var ey muṭrib tarab-sāz ol maḳāma
Ki süzuñdan dil ü cān irdi kāma

Ol eşnāda gine baht oldı dil-şād
Ki Bülbül Süsenün kārın ider yād

Tevāzu‘lar kılup Gül için ol yār
Arardı Bülbül ile aña bir kār

605 Gülün hār-ı belādan Süsen āzād
Kılup Bülbülden ire aña feryād

Günāhın afv idüp ol māder-i nāz
Vire gül goncesine ‘aşk ile sāz

Alup Bülbülden āhir Süsen aḫbār
Vire ‘ışk-ı nigāra hayli eṭvār

Didi çok söyledüm ol yāre ey yār
Ola kim derde bulam çāre-i kār

Gelüp Gülle benüm aḫvālüm ıslāḫ
İdüp vir cümle eṭvāruma iflāḫ

610 Nihānī dil-rübāyı idüp şefā‘at
Ola kim afv idüp kıla ‘ināyet

Çok oldı söz arada Bülbül-i zār
Gelüp dildāre kıldı ḫālī tekrār

Görüp Gül Bülbüli itdi tekellüm
Aña luṭf eyleyüp kıldı tebessüm

Şefā‘at Kerden-i Bülbül Süsen-rā Ez Beher Gül

Getür sākī yine yāķūt-ı seyyāl
Gül ü Bülbül içüp Sūsenle_ola lāl

[22.a]Muğannī vir ğināya tarz-ı Nevrüz
Tarab-nāk olup olsun ħāl-i pīrüz

615 Hikāyet böyledür Bülbül ile Gül
Olup hem-rāz dehre şaldı ğulğul

İdüp Sūsen dilinden ‘özürler rāst
Ne kim vār ise söylendi kem ü kāst

Güle Sūsenden idüp gizlü aĥbār
İrişür Sūsene de ħayli ğüftār

Gül-i ra‘nā olup Sūsenle ħandān
Gül ü Sūsen ‘acebten oldı şādān

Küdūret ref’ olup bākīleri şāf
Olup bezm içre oldı ħaylice lāf

620 Gidüp ol derd durdı ħaldı şāfī
Araya girdi_o dem cüllāb-ı şāfī

O demlerde hemān bākī-yi sākī
Ele alup yürür bezme ayākī

Der Beyān-ı Vaşf Kerden-i Bülbül Gül-rā Ez Evşāf-ı Nevrüz-ı Pīrüz

Getür sākī virüp Nevrūza bākī
Gül ü Bülbül ħılalar ‘ayş-ı rākı

Şorup Nevrūzdan Gül her zamān rāz
Olur Bülbülle her bārı nevā-sāz

Şu ħāle_irdi hikāyet düşde Nevrüz
Güli gördükde olmuşdı ciĝer-süz

625 İdüp esrārını setr ol dilāver
Derünün āteşiyle idüp aĥker

Ne diyüp söyleyübilürdi ol yār
Dün [ü] ğün kārıydı āh ile zār

[22.b]İşidüp nuş ile pendin ser-ā-ser
Ĥaber virdi Güle ol ħüb-manzar

İşitdükde Gülün kalbi perişān
Olup çeşminde oldu eşk-rizān

Yağasın pür-top itdi ol güzel āh
Duḥān-ı āhiyile ṭoldı dergāh

630 Ṭurımaz idi her dem Bülbüli Gül
Getürdüp ‘āşıkun ḥālin şorar ol

Gece gündüz enīs ü fikr-i Nevrüz
Celīsi hücreinde zıkr-i Nevrüz

Dilindeydi dem-ā-dem āh-ı Nevrüz
Revānından kııurdu vāh-ı Nevrüz

Beliñlerse nice_ oldu ḥāl-i Nevrüz
Uyursa düşde söyler ḳāl-i Nevrüz

Gül-i ḥod-rū bu ḥālāt içre giryān
Olup iñlerdi gözlerden döküp ḳān

635 Dir idi āh elinden ‘ışıkun ey dost
Yoluñda ḳalmayup gitdi reg ü post

*Der Beyān-ı Saḫt Şoden-i Ḥāl-i Nevrüz-ı Pür-ḥār Ba‘de ez İrsāl-i Bülbül Be Yār-
ı Ferḫār*

Getür sākī şarāb-ı ergāvānı
İçüp mest olsun içenler zamānı

Muğannı kıı gınāña girü āgāz
Nevā-sāz-ı Güle ‘āşıkān-sāz

Ḥikāyet böyledür kim Bülbül-i Şāh
Revān itdükde Ferḫār itdi çoḳ āh

Gidince Bülbül oldu şāha ḫayrān
Dün ü gün āh idüp olurdu giryān

640 İdemez oldu ‘işretle ṭarab-nāk
İderdi her demi ceybini şad-çāk

[23.a]Ne ‘işret kendüden olmuşdı bī-zār
Ne nūş-ı mey içerdı zehri tekrār

İşitmez oldu feryād u sürüdü
Kulağına kıomazdı ‘ūd u rüdü

Yemekden içmeden olmuşdı bî-zār
Dilinde āh Gül deyü ider zār

Gözinden kıan akıdır yaş yerine
Derüna derd kıordı_āteş yerine

645 İderdi Gül ucundan rüz u şeb āh
Otursa kıursa Gül diyü ider vāh

Oturup hālvetine şöyle tenhā
Gözindeydi Gül-i ra‘nā vü zībā

Peder oldu şehüñ hālinden āgāh
Derünün derd ile kıoldurdu nā-gāh

Şeh-i Ferruḡ feraḡdan geçdi gitdi
Gülüñ hicrān-ı hārı cāna yetdi

Taraḡdan āḡir itdi kār Ferruḡ
Ola kim beydaḡ-ı hāl-i kıuta ruḡ

650 Perī-rüyān-ı şehri cem‘ idüp ol
Kııla Nevrüz için bir kıarız-ı ma‘kūl

Periler cem‘ idüp Nevrüza nireng
İdüp efsünla ide hālini şeng

Ola kim def‘ ola bu hāl-i nā-rāst
Arādan kıarḡ ola neyse kem ü kāst

Semen-büyān-ı şehri tiz sarāya
Getürdiler k’ola bu derde vāye

Periler cem‘ olup Nevrüz için tiz
Olundu ruḡye vü efsün dil-āviz

655 Müyesser olmayup maḡşüd-ı Ferruḡ
Zārūrī şavb-ı ḡayra kıutdılar ruḡ

[23.b]Olan eḡvāra oldılar peşimān
Kıurup oldılar ol yirde perīşān

Nice gün fikre varup ol daḡı māh

Dün ü gün kārı oldu āh ile vāh

Şoñı maşūkası yolına ol cān
Revān itmek göründi ey güzel ḥān

Bu efkār içre dil-süz oldu bunlar
O cānibde cihān-süz idi onlar

660 Alup ḥayret yaqasın nice ezmān
Şoñı buldı ṭarīḳ-i vaşla dermān

Atup tīrini ol zībā-nişāne
Murādı bu ele gire_ol yegāne

Gezüp bu ārzü içinde ḥayrān
Cigerde dem gözinde nem aqar ḳan

*Der Beyān-ı Revāne Şoden-i Nevrüz Be-diyār-ı Dil-dār Ez ‘Aşḳ-ı Pür-süz u
Bazāverden*

Getür sākī bize bir cām-ı cevher
İçüp mest olup olam şāh-ı pür-fer

Mugannı sāzuña çeng ile vir süz
Temāmet ḥalḳ-ı ‘ālem ola cānsüz

665 Ḥikāyet böyledür Nevrüz-ı bī-tāb
Olup dilber diyārına_eyledi tāb

Virüp esbine zeyn bile şemşir
Ṭaḳup aldı eline nīze vü tīr

Tek ü tenhā binüp atına ol şāh
Gider Ferḥāra ṭoḡrı eyleyüp āh

Babası Ferruḥ işbu guşsa’ı tīz
Bilüp itdi cigerden āhı tīz tīz

Yalıncaḳ şöylece atlandı fi’l-ḥāl
Peyince gitdi leşker oldu pā-māl

670 [24.a]Ki ḥalḳuñ her biri bir semte gitdi
Arayup pādişāhı cān eritdi

Bu cümle itmeyüp bir sāt ārām
Ararlar ol periyi idüp ibrām

Bu aḥvāli tıyup Nevrūz ol dem
Ḥuyūlūñ ŧimesin gūŧ itdi pūr-gam

Iraqdan baquban gōrdi atasın
Elinden qomadı ol oq u yāsın

Bi'l-āḥir yāy ile oqı bırağup
İnüp atdan başından tācın alup

675 Olup ḥāk ile galṭān ceyb idüp çāk
Qızıl qana boyanup yatdı çālāk

Görüp Nevrūzuñ aḥvālin atası
Ayağın öpdı vü yırtdı libāsı

Der-āgūŧ itdi birbirin iki yār
Gözinden yāŧ dōküp aqladı ŧadbār

İkisi gözlerinden qanı Ceyḥūn
İdüp feryād ile dehr oldı meŧḥūn

Zemīni qana qandurdı ol iki ḥān
Göz elden çıqdı güzel diyü ey cān

680 Bu ḥāl ile idüp oğlına ŧefqat
Olundı ortalıqda çoqca fırsat

*Der Beyān-ı Müŧāvere Kerden-i Ferruḥ Aḥvāl-i Nevrūz Bā-ümerā-ı Devlet-i
Sa'adet-Ruḥ*

Getür sāqı yine yāqūt-ı ḥamrā
Dil ü cān ola nūŧ ile muṭarrā

Muğannī qıl nevāyı ber-baṭı ŧeng
Anuñ sūzuñdan olsun dehr-i dūn deng

Ḥikāyet böyledür sultān Ferruḥ
ŧu deñlü say^c ile götürdi çoq ruḥ

[24.b]Ḥavāssile alup⁵² çoq dürlü tedbīr
Muğayyīr olmadı taqđīri tedbīr

685 Ki ŧāhuñ bulmadı derdine dermān

⁵² Metinde “olup” ŧeklinde yazılmıŧtır.

Arandı her tarafından merhem-i cān

Görüp ʿışk ile oğlunuñ tırāzın
Nigāruñ vuşlatıyla sūz u sāzın

Bilüp oldu bu aḥvāl üzre ḥayrān
Gezerdi çāre_arardı kıla dermān

Murādın bildi şeh Nevruzā Ferḥār
Maḳām olup Gül ile eyleye kār

Dil-ārāmıyla olup kār-fermāy
O gülzāruñ gülünü ḳoḳa ol ay

690 Ol iḳlīmi idüp cānına mesken
Nigāruñ illerinde ide mevṭen

Mizācı olmayup bir kāre māyil
Odıyla penbeye olmuşdı ḳāyil

Atasınıñ murādın eyleyüp red
Rızāsı semtine baḳladı bir sed

Babası fikrini itmedi maḳbūl
Nigār iḳlīmüne ṭutmaḳ diler yol

Murādı bu ki Nevruzā virüp şān
Serīrine onı ḥān ide ol ḥān

695 Müyesser olmayıcaḳ fikr-i sulṭān
Hemān Nevruz derdine ola dermān

Oña lāzım olan cümle yarāḡı
Görüp virdi oña bāḡ ile rāḡı

Gidicek yolunuñ ḥālını şordu
Yola lāzım olan aḥvāli gördi

Virüp her cinsden ʿālī ḥazīne
Didi kim çāreger ola_üzerine

[25.a]Yanında Behmen adlu bir ḡulāmı
Olup her kār oña dendi temāmı

700 Dil-āver-dil ʿadū-keş merd idi ol
Bahādırlıkda ḡāyet ferd idi ol

Onı Nevrüz ile ol rāha irsāl
İdüp ışmarladı şāh-ı nikū-fāl

Der Beyān-ı İrsāl Kerden-i Ferruḡ Nevrüz-rā Be-yār-i Ferḡār

Saʿādetle bir iki menzil ol şāh
Yola çıkaradı Nevrüzü idüp āh

Gözinden eşk-i çeşmin itdi seyl-āb
Ola kim derdine bula teb ü tāb

Bu ḡāletle atāsı ağlayu zār
Eve varup anasıyla oldu ḡūn-bār

705 Gidüp Nevrüz zevḡ ü şevḡ ile tīz
Murādı bu ki Ferḡāra ire tīz

İki gün itmeyüp bir yerde ārām
Giderdi dil-rübā şavbına nā-kām

Naşīḡat Kerden-i Behmen Nevrüz-rā Der Aḡvāl-i Sefer

Tefekkür birle bir gün Behmen-i pīr
Didi Nevrüza bu käre eyle tedbīr

Ola kim ola kārından peşīmān
Sarāyına döne dün ile ol ḡān

Hevā-yı nefse uyup eylemek hāy
Kişiye lāyıḡ olmaz çekdürür vāy

710 Bu ḡāl üzre gidüp Behmenle Nevrüz
Dün ü gün eyler idi āh-ı dil-süz

Şoñ ucı nuşḡ u pende Behmen āḡāz
İdüp Nevrüza dir ey merd-i nā-sāz

[25.b]Her işüñ āḡirin fikr eyle ey şāh
Ki olmasun diriseñ dest kütāh

Dem-i serd ile indi ḡāl ile ḡīl
Ola kim eşk bu yolda olmaya seyl

Ki bu sürʿatle biz ne semte pervāz
İderüz vir ḡāber ey şāh-ı ḡānnāz

715 Bu halkı kırmağa m'alup gidersin
Ya neylersin bu ortada n'idersin

Diyâr-ı gurbete düşdük biz ey şâh
Ne yerdür bilmezüz Ferhâr eyvâh

Gelün luğf eyleyüp bu yoldan i'râz
Kılup dön tahtuña ey şâh-ı murtâz

Güzel mesken dürür bil mülk-i Nevşâd
İrem ârâmıdır ol cennet-âbâd

Peri birle melâ'ik şehridür ol
Olur maḥbûbeler ol câyda bol

720 Leṭâfetle zerâfetle ṭarâvet
Ol iqlîm içre çoğdur yoğ ḳasâvet

Der Beyân-ı Bî-ḥuzûr Şoden-i Nevrûz ez Behmen-i Bed-fen

Getür sâķi bize vir âb-ı gül-reng
İçüp vuram ğamumuñ başına seng

Muğannî perdede kıl bir hoş âvâz
Nevâñuz dehre vîrsün süz ile sâz

Ḥikâyet böyledür Nevrûza Behmen
Bu gûne eyledi envâ'ı şîven

Sözinden bî-ḥuzûr olup dir ey yâr
Murâdum ṭarzına olma bed-efkâr

725 Senün efkârün oldı cümle vārün
Benüm cānum yanup oldum ciĝer-ḥün

[26.a]Dökülüp diğ ağarmışdır saḳaluñ
Cehâlet birle gitmiş yâl ü bālün

Bu sözlerden kerem kıl it ferâĝât
Benüm mülkimsin it baña iṭâ'at

Nice ḳul bir yeñi pür-dâĝsın sen
Fużül olma sözüm ṭut ḳılma şiven

Eger senden muḥâlîf bir ḳaber ben

İşidürsem iderün saña çok zan

730 Vururam boynuñı ey ħar hemānā
Gerekse git gerek ħur budur inhā

Niçün böyle idersin baña lālā
Revā mıdur ki senden ola lā lā

Bu mudur ħāk-i rāhuñdan temennā
Gidüp sen yolda qalam şöyle tenhā

Peşimān oldu bu sözine Behmen
Şehüñ öpdı elin ħab^c oldu rūşen

Ķatı ħavf eyleyüp oldu ‘aceb teng
Ol ortalıqda vurdı başına seng

735 Feraħ-nāk oldu lıkin ħalk içinde
Ħimāyet kıldı tıĝin delq içinde

Hemān-dem ħançerini itdi zehr-āb
Velı ‘arz eyleyüp kıldı teb ü tāb

Gidüp Behmen şehüñ yanında ol dem
Dil ü cānına düşdi ĝuşsa vü ĝam

Bu cānıbden daĝı Nevrüz-ı ĝam-nāk
Turup ister ki ceybin eyleye çāk

Dil ü cānından idüp Behmene kin
Diler kim kıla anı ħayli ĝam-ĝın

740 Onı ħalk içre ber-dār itmek ister
Başın kesüp yerin dār itmek ister

[26.b] *Der Beyān-ı İşāret Kerden-i Ħāvvāş-ı ‘Asker Nevrüz-rā Be-ħatl-i Behmen-
i Bed-żan*

Didi bir mır-i ‘ālī-rāy serdār
Hirāsān oldu senden Behmen ey yār

Düşüpdür qalbine ħavfuñ senüñ çok
Diler kim çıqa ortadan ola yok

Getürüp yanuña vir istimālet
Ya boynın vur anuñ budur ħikāyet

Eger yok dirseñ aña hîle vü sâz
İdüp virürüz aña bir ‘aceb bāz

745 Melik-zāde_itmeyüp bu söze bāver
Hemānā meclise naşb itdi dāver

İdüp sâzla söz ü ‘işrete āgāz
Hümā-sāye güzellerle_oldı enbāz

Çadehler devr idüp sākî-i gül-ruḥ
Gazel-ḥānlar virür meclisde pāsuḥ

Şabaḥ olunca nūş oldı mey-i nāb
Ser-ā-ser ehl-i meclis oldı pür-tāb

Ayāḳdan başı farḳ itmedi bunlar
Cihānuñ ḥālını bilmedi onlar

Der Beyān-ı ‘Özr-Ḥvāsten-i Behmen Ez Nevrüz-ı Pîrüz

750 Yanında Behmenüñ olan dil-āver
Rikāba cem‘ olup geldi ser-ā-ser

Çamū ḡaddār u pür-dildur ‘adū-keş
Elinde cümleñüñ tiḡ ile cünbüş

Hem ol ḥāl içre şeb giydi libāsın
Cihānda ḳır-gün idüp ridāsın

Yaḥud ḥoldı duḥān ile semāvāt
Ya zift aḳıtdı devrāna_irdi ḥālāt

[27.a]Çaşırgālar ḳopup sevindi her şem‘
Çurup ḥaḡıldı ser-cümle olan cem‘

755 Çaḡılup çāderine cümle leşker
Cihān ḥalkı perākende_oldı yekser

Gemilerle gömecler birle atlar
Çurur baḡlu yerinde ey birāder

Bu eşnāda çurup Behmen yerinden
Revān’oldı yola öz mavḥnından

Çomayup elde gitdi māl-ı elbāb

Yerinde aldı Nevr z oldu b -t b

Der Bey n-ı Hal ş Şoden-i Nevr z-ı  zzet-Efr z

Seher geh H srev-i p r ze-peyker
Cih ne zer Őaup oldu m za fer

760 Balık arnını Şan terk itdi Y nus
Ser- -ser r y-ı dehre oldu m nis

Ve y hud Őenbel leyle zem ne
Y zini boyamıŐdı za fer ne

Bu h l t ile mihr-i  alem-efr z
H m rın def  id p fevr oldu p -r z

Olup Nevr z ol demlerde h Őy r
Mur dı bu ki k rında_ola hoş y r

G r r d Őmen ider d Őmenliğin r st
Őovuqlu h d olur Behmenlige h v st

765 Gid p Behmen alur Nevr z tenh 
Ne ul almıŐ heme gitmiŐdi c n 

 Ar z ile haz yin c mle gitmiş
H y l ile big li  aŐka ŐatmiŐ

Te ayy r bezm içre Ő yle sekr n
Olup almıŐ nic'its n derde derm n

[27.b]Ta amm l eyley p açmadı r zın
O yollarda geçen s z u g d zın

Gid p yolına aŐl  d nmedi ol
Nig r il mine de l  Şorup yol

770 ıl n  aŐ ile her dem  Őin li
Cih n içinde bulmaz r Ően li

Cef lar her arafdan a na m yil
Olup boynına oldılar ham yil

Cih nda ser-te-ser p r-derd  uŐŐ k
Ki ma Ő ka vir p c nın olur Ő k

Dil-āverler olur ʿışk ile pā-best
Bahādırlar olurlar ʿışk ile mest

Nigāre yol hemen iki kademdür
Biri cāndur geç ondan bu nedemdür

775 İçer ʿaşıq olan şuya bedel qan
Cihānı cānı qo qanuña vār qan

Yorılup qalana Nevrüz-ı pür-süz
Olup kıldı cigerden āh-ı dil-süz

Didi qalanlara düstūra destür
Virüp gitsünler olsun hāl mestür

Bu hālāt olıcaq huddāma iʿlām
Bular dikdi rübā-yı gāmda aʿlām

Varup Nevrüz öñine kıldılar zār
Ne yüz ile gidelüm ey dil-efgār

780 Dönersek hāk-i pāyüñden biz ey şāh
Harām olur bize ol tāk u dergāh

Yoluñda baş ile cān oynaruz biz
Murāduña ire gör luḫf ile siz

Durunca cān beden içinde ey dost
Yoluña bezle olsun bu reg ü post

[28.a]Rikābuñdan bizi ger idesin red
Kimüñ bābı durur aʿramıza sed

Şiʿarı bende olur idüp iqdām
Görevüz ne olur āgāz u encām

785 Bu deñlü ʿayş u nüş itdük qatuñda
Saʿādetler geçürdük devletüñde

Revā mıdur bize hıdmetden iʿrāz
İdüp cān cübbesine ire mıkrāz

Bu hālāt ile idüp hayli feryād
Turanlar bunlara itdi āferin bād

*Der Beyān-ı Hırka-yı Sūsen ...Nevrūz .....Reften Bā Ferhār.*⁵³

Bu halkın yüzlerin fehm itdi Nevrūz
Yüridi maṭlabına ol dil-efrūz

Ḳalender gibi giydi ol libāsı
Girer rāha eylemez kesden hirāsı

790 Yanında_olan yökerler cümle abdāl
Mişāli giydiler dervīş-veş şāl

Tevekkül eyleyüp oldı revāne
Görölsün her ne olursa revāne

Olup evvelki hālinden daḫı ḫūb
Cemī'-i hāli olmuş idi mergūb

Der Beyān-ı Reften-i Nevrūz Be-diyār-ı Ferhār u Dīden Bülbül-rā Dervey

Getür sākī bize bir rāh-ı bākī
İçüp rūḫa virelüm iştiyākı

Muğannī ḫıl ğınāya fevri āġāz
Sürüduñla dil ü cān ola ser-bāz

795 Ḥikāyet böyledür ey merd-i dānā
Gidüp Behmen ḫalür Nevrūz tenhā

Girüp yola idüp feryād ile āh
Duḫān ile boyandı ṭāḫ u dergāh

Giderken irdi Ferhār iline şāh
Ġarībāne iderek āh ile vāh

Dün ü ğün ağlayup feryād iderdi
Cihānuñ halkını hep şād iderdi

Şorardı Bülbüli her ğülsitānda
Arardı cān ile her büstānda

800 Bulabilsem diyü yā Rab nişānın
İderdim rāhına cān armaġānın

Görür şāhı bu ḫālāt içre Bülbül

⁵³ Bu başlık ve altındaki 5 beyit sayfanın sol üst kenarında yazılmıştır.

İderken ʿışk derdi içre ğulğul

[28.b]Eliyle ayağın fi'l-ḥāl idüp būs
Ġam ıŝk içre Nevrūza oldı me'nūs

Du'ālar eyleyüp keşf itdi aḥvāl
Ġül ile her ne olduysa ol nikū-ḥāl

Didi kim ey şehen-ŝāh-ı yegāne
Ne yerden geldiñüz siz bu mekāne

805 Serirüñ kimlere kılduñ sipāriŝ
Kimüñle geldiñüz ra'nā beŝāriŝ

Ḥikāyet eyledi Nevrüz ḥālin
Ki Behmenden ne gördi ḥāl ü ḳālin

Gice içre ḳoyup ḳaçduĝını ol
Aranup her tarafda ŝaĝ ile şol

Ḳalup kendüsi ser-gerdān ü nālān
Gözi pür-ḥūn özi meftūn u ʿaŝsān

Bu ḥāl ile giyüp bir iki ŝāli
Bu yola sālīk oldum lāubālī

810 Gözüm giryān ciger biryān göñül ḳān
Arada ḳaldum ey derdüme dermān

Olundı Bülbüle bu ḥāl i'lām
Yürekden ağladı ol nīk-fercām

Der Beyān-ı İstifsār Kerden-i Nevrüz Bülbül-rā Ez Aḥvāl-i Ġül

Getür sākī bize bir sāĝar-ı nāb
İçüp ḳılam derūn-ı cānı pür-tāb

Muĝannī eylegil Nevrūza āĝāz
Dil ü cān eylesün ol sūz ile sāz

Ḥikāyet böyledir ol dem de Nevrüz
Be-ĝāyet ʿıŝk ile olmuŝdı dil-sūz

815 Ayıtdı Bülbül ey yār u enīsüm
Olan serrā vü zarrāda celīsüm

[29.a]Nic'oldı hāl-i Gül gel eyle taqrır
Benüm derdüm diğir-gün oldı yir yir

Ki benden ayrılaldan ey vefādār
Nic'oldı söyle aḥvālūñ sen ey yār

Nigārını görüp itdüñ mi ḥıdmet
Faḳırūñe daḥi oldı mı himmet

İçüm t̄aşum benüm Gül oldum ey dost
Gül ucından bozuldı bu reg ü post

820 Şoñı tırımayup geldüm buraya
Ola kim derdimüz gire araya

Senüñ ümmidüñe geldüm ben ey yār
Derūnum Gül ucundan oldı pür-ḥār

Nigāruñ şevḳine ben bu diyāre
Gelüp ola ki bulam derde çāre

Cevābın virdi Bülbül ey ḥudāvend
Senüñ düşmenlerüñe irişe bend

Güle bir hāl ile virildi nıreng
Aduñ añulsa olur vāle-i deng

825 Kelāmuñ ğayrinüñ ğuş itmez oldı
İlüñ sözine hiç cüş itmez oldı

Şu deñlü 'aşıḳuñdur ey dil-ārā
Ki sensin Vāmıḳ ü ol idi 'Azrā

Şeb ü rüz itdi yāduñ naql-i meclis
Ḥayālātuñ oña olmuşdı mūnis

Bu meşrūḥ üzredir aḥvāli ey yār
Şoñını sen bilürsin eyle efkār

*Der Beyān-ı Ameden-i Bülbül Bā-Nevrüz Be-Muḳabele.-i Gül Der Gül-zār-ı
Ferḥār*

Getür sākī bize şun la'l ü yāḳūt
Dil ü cān bulsun ondan ḥaylice ḳūt

830 [29.b]Muğannı perdede getür beşāret

Ola kim yārdan ola işāret

Rivāyet böyledür ey yār-ı ‘āşık
Ki Bülbül hıdmetinde oldu şādık

Haber virmekle şāha Bülbül-i zār
Nigāruñ hālını oldu dil-efgār

Beşāretle beşāset buldı Nevrüz
Sevincinden öliyazdı_ol ciger-süz

Hemān Bülbülü rüyından idüp būs
‘Aceb virdüñ baña envā‘-ı efsūs

835 Güzel āvāzeler kılduñ nevāda
Koyup Nevrüzü bir özge hevāda

Dil ü cānı idüp hākūñle pā-māl
Bedenden geçdüm oldum hayli bed-hāl

Ferāmūş oldu cümle zaḥmet-i rāh
Nigāruñ şevķine_eyler āhıla vāh

Gelüp bir gice şāh-ı āsumān-taḥt
Ayıtdı Bülbüle pīrüz-ı der-baḥt

Gidelüm Gül temāşāsına ey yār
Ola kim baḥt-ı vārūn ola bīdār

840 Gidüp Bülbülle Nevrüz ol arāya
Meh ile mihri cem‘ itdi sarāya

Ḳadem koyup nigāruñ işiginde
Nazar idem ola kim bişiginde

Maḥabbet sūzişinden oldu pūr-cūş
Dil ü cān bezl idüp olmuşdı ser-ḥoş

Şol eyyām idi Gül Sūsenle ḥalvet
Oturam⁵⁴ bezm ider germ idi şoḥbet

Ṭurup ḥayret ider bir Zühre-manzar
Leṭāfetde şanasın mihr-i ḥāver

---

⁵⁴ “Oturup” olsa gerektir.

845 [30.a]Nevā vü çengde nāhid oña yār
Olup eyler girifteyle dil-efgār

Ġināda mişli yoq bir māh-ı dil-keş
Naẓīrin bulmamışdı āb u āteş

Sürūd-ı rūd ile eyler ser-āġāz
Cihān hālkın kıtur çengine dem-sāz

Ol eşnāda hemānā Bülbül-i mest
Sürūde başlyup raqş itdi urup dest

Mübārek fāl olup şakladı rāzın
Ġazel ile ayıtdı söz u sāzın

850 Okıdı bir ġazel kim hāle lāyık
Ķamūsı nüktedür maḥbūba lāyık

*Ġazel*⁵⁵

Gel ey Bülbül ki Nevrüz oldı efġān
İdüp Gül qarşusunda turma bir ān

Zebānuñ ....it Sūsen gibi tīz
Feraḥ eyyāmıdur olma perişān

Güli Nevrüz ile gülşen idüp yār
Şaḳın virme olara hār-ı hicrān

Olupdur ‘ışık elinden sīneler çāk
Eger bilmek dilersen vir hemān cān

855 Ĥudā Gül birle Nevrūza vişāli
Virüp ‘Abdī o hāle ola ḥandān

Der Beyān-ı Ġazel Ĥonden-i Bülbül Ez-Zeban-ı Nevrüz-ı Pīrüz

Gel ey Gülşen içinde tāze olan Gül
Semen-tenlerle ḥüb āvāze olan Gül

Yüzüñ gören dem-ā-dem şād olsun
Ġam-ı devrāndan ol āzād olsun

Seni ister güzel ol ‘āşık-ı zār

⁵⁵ Bu gazelin beyitleri sayfanın sağ alt kenarına yazılmıştır.

Yüzüñ görmek için çalardı mizmār

Vişāl ümmīdi birle hārḥār ol
Dün ü gün fikrünüle bī-ḳarār ol

860 Ben ol bī-çāreyin ey ḥüb-ı devrān
Ki hicrānuñla cān olmuşdı lerzān

Benüm sulṭānlıgum yağmaya vardı
Ḳuluñ olup işüm ferdāya vardı

Ṭutuşdı āteş-i ʿışḳa derūnum
Ḳaçar oldı gören kimse birūnum

Muḳaddem şāh idüp ḥālā gedāyın
Rikābın bendesiyin mübtelāyın

[30.b]Ġarīb-i bī-kes ü miskīnem ey dost
Faḳīr ü ğam-keş oldı bu reg ü post

865 Niğārā vaşl ümidiyle cihāndan
Geçüp gitdüm ser-ā-pā ḥānmāndan

Benüm ḥālüm perīşān oldı ğāyet
Perī-şān itmedi baña riʿāyet

Ġarībüñ nālesine baḳmayup hīç
Aralıḳda dil ü cān oldı deriç

Benüm çok sevdigüm gül yüzlü yārüm
Yoluña ḥaraç olsun yoḳ u vārım

Kim etsün sen niğāra ḥālüm iʿlām
Meger bād-ı şabādan ola iḳdām

870 Şabā daḫi idiser bizden iʿrāz
Dilüm oldı dilim mānend-i mıḳrāz

Yüzüm görseñ bilürdüñ ḥālümü sen
Ki hicründe neler geçdi büyük fen

Sarāyuñda olursın sen ḳadeḥ-nüş
Ben üftādeñüzün zārı med-hüş

Sen olup nāzeninler birle hem-ḥāl
Benüm ḥālüm dige-gün ey ruḥ-ı āl

Sen olduñ taht u baht ile ser-efrāz
Ben oldum rāh-ı ʿıřkuñda ser-endāz

875 Olup hicrānuñ içre tākātüm tāk
Beni rüsvāy kıldı halk-ı āfāk

Yüzüñi görmeden ben öldüm ey māh
Hemişe yārdımcıñuz ola Allah

Şımāh-ı dehri ker itdi fiğānum
ʿİnāyet eylemez cān u cihānum

Teraħħum vaqtidür eyle teraħħum
Dil ü cān hicrden kılmaz tekellüm

[31.a]Zamān-ı merħametdür eyle ey yār
Ėaribem raħm kıl zīnhār zīnhār

Der Beyān-ı Menʿ Kerden-i Sūsen Gül-rā Ez-Muřāħabet-i Nevrüz Geh Ez-Sürüd

880 Getür sākī bize bir āb-ı gül-fām
İçüp ber-bād idem nāmūs ile nām

Muğannı gösterüp nağmeñde hicrān
Dil ü cānı o Ėamla eyle giryān

Ėikāyet şöyledür ey merd-i dānā
Rivāyet eyleyenler didi Ėālā

O řiʿri bezm içinde Bülbül-i zār
Oğuyup Gül kızardı kıldı reftār

Hemān-dem başladı feryāda ol cān
Yıkıldı sūziřinden tāk u eyvān

885 Ki her gün oğunan eřʿara beñzer
Dil-ārādan olan Ėüftāre beñzer

Bu sūz u derdde vār āřinālık
Kim ondan irdi cāna rüřenālık

Bu efğān içre var çok nükte ey dost
Ki Ėüşıyla temām oldu reg ü post

Didi Sūsen bu sözi Ėo var ey Gül

Bu mālāya‘ni ḥālāta itme ḡulḡul

Muḡaddem oḡunan eṣ‘ardur bu
Dime aḡvālī ḡayra iṣ‘ardur bu

890 Eger yok ise buña i‘tikāduñ
Buyur zühr’eylesün ‘arż-ı murāduñ

Su‘āl itsün nedir aḡvāl ü eṣkāl
Ola kim def‘ ola ḡālūñden iṣkāl

İṣāretle hemānā çenge zühre
Vurup çengi cihāndan aldı behre

[31.b]‘Acemde Bülbül āvaz ile nevrüz
İdüp kūçekle büzürgden ider sūz

Bu naḡmeyle ṡuran feryāda vārdı
Ḳamūsı raḡṣa girüp āh dirdi

Der Beyān-ı Sürūd Kerden-i Zühre Ez-Zebān-ı Gül

895 Getür sāḡı bize bir ṣāḡar-ı nāb
İçüp bezme virem çok sūziṣ-i tāb

Muḡannī muṡrib ile ber-baṡa sūz
Virüp ḡalk ehl-i bezme misl-i bihsūz

Ḥikāyet böyledür murḡ-ı ḡoṣ-elḡān
Mükerrer idicek āvāzın ol an

Hemānā cān u dilden Gül idüp cūṣ
Didi ey naḡme-perdāz-ı ḡadeḡ-nūṣ

Muḡālif naḡmelerle olup nevā-sāz
Beni ḡıldıñ bu sevdālarla enbāz

900 İdersin dāyimā Nevrüz için sūz
Nevā-sāz oldu saña ol dil-efrüz

Yeter bu ṣīve vü nāz ile maḡbūn
İdüp ḡıldıñ bizi ol māha meftūn

Hem ol naḡṣ u nigāre düzüp āheng
Anuñ nirengine cān eyledüñ deng

Güli bu sūz-ı derd ile giriftār
İdüp büzürge kūçekden ider ‘ār

Dil ü cānum yanar mānend-i āteş
Nedir bā‘iş olur ol yār-i ser-keş

905 Benüm aḥvālüm oldı ḥayli vārūn
Adı var kendü yoḡ maḥbūb-ı mektūn

Beni görmeklige bunda hiç ol yār
Neçün gelmez nedür ḥāl ey sitemkār

[32.a]Ben anuñ göñline virmek tesellī
Münāsibdür velī müşkil tecellī

Beni bir tarz-ı āḥar birle mesrūr
İdüp kılsuñ dil-ārāmumla ḡayūr

Bu gūne sūz-ı pūr-derd ile ol Gül
İderdi Bülbüle ver hemle ḡulḡul

910 Daḡı dir kim mekānum şehri Ferḡār
Olurken cānuma ṡuramaz batar ḡār

Gül-i bī-ḡār iken ḡāyib olup ḡūr
Dil ü cān oldı bir ‘ışḡ ile rencūr

Memālikde_ oldı rāzım cümle meşḡūr
Mesālikte_ oldı sāzım ḡalka mezkūr

Egerçi muḡtelif aḡvāl ise ol
Bi ḡamdi’l-lah mübārekdür oña yol

Düşine girdüm ise baḡt-ı bīdār
Olup düşi ṡuş ile kıldı ḡüftār

915 Irāḡdan āteş ile kimse maḡrūr
Olur mı añlaḡıl bu ḡālī ey ‘ūr

Güle ‘āşık olan gül-zāre gelsün
Ḳoyup Nevşād mülkini yāre gelsün

Ḳayālātın koyup ḡayrānum olsun
Kelāmum ḡuş idüp sekrānum olsun

Yalanın gerçek itsün ol dil-ārām

Dil ü cān eylesün ‘ışkumla ārām

Gülistānumda açup ğonce-i ter
Gül üzre ağlasun ol ħüb-manzar

- 920 Bu ğüne Zühre envā‘-ı maḳālāt
İdüp erbāb-ı bezme virdi ħālāt

*Der Beyān-ı Gūş Kerden-i Nevrüz Ez-Zebān-ı Zühre Aĥvāl Gül-rā ve Bî-hūş
Şoden-i Nevrüz-ı Pür-süz*

[32.b]Hemān Nevrüz idüp efsāne’i gūş
Cigerden cān u dil ħıldı o dem cūş

Didi yā Rabbi zaĥmet raĥmet oldu
Aradan noḳta gitdi himmet oldu

Ne ğündür bu mübārek fāl ey yār
Yolumdan ayru düşdi zaĥmet-i ħār

Ṭururiken ṫaşum çāk böyle vārūn
Mübārek oldu ħālüm oldu meymūn

- 925 İrüp teşliş ile tesdīse ṫālī‘
Aradan ref‘-i terbi‘ oldu şāyi‘

Olunca bu ħaberdan Bülbül āĝāh
Cevābın istedi āh ile ol şāh

Gidüp destān ile Bülbül bu kāre
Diler kim merhemini bula yāre

Varup cān işigine ṫurdu ol yār
Diler dil-dārdan bir naĝz güftār

Cevāb-dāden-i Bülbül Ez-Zebān-ı Nevrüz Gül-rā

Getür sākī bu bezme kāse-i ser
İçüp muṫrible olam pīrüz-manzar

- 930 Muĝannī çal mezāmīr ile evtār
Ki ħunyāñ ile ehl-i bezme ire kār

Ĥikāyet böyledür ol māh-ı Ferĥār
Leṫāfet ħaclesinde şāh-ı Ferĥār

Ġubār-1 na'li gözler tūtyāsı
Ayaġı tozı cānla ħūn bahāsı

Ġamuñ çok sevdigüm cānumda bünyād
Vuralı oda yandı taġt-1 Nevşād

Fedā-yı 'ıŝkuñ oldu taġt u baġtum
Rızā-yı ŝevķüñ oldu raġt u saġtum

935 [33.a]Mübārek beŝigidür başıma tāç
Sarāyı ŝofasıdur baña mi'rāc

Ġamuñ can ħoķķasında dürr-i nā-yāb
O dür birle cihān olmuşdı pür-tāb

Ĥayālūñ birle aĥvālüm mükedder
Viŝālūñ ķanda bulsun bu muĥaķķar

Rikāb-1 çāre-yābuñ bilmez idüm
Ġamuñ varken cihānı añmaz idüm

Yüzüñ görmek ne vaķt ola müyesser
Sözüñ gūŝ itmege dāĥı bu aĥķar

940 Viŝālūñ çün yilüp yöpürdüm āĥir
Ṭaleb-kāruñla ölmek baña fāĥir

İnanmazsañ sen ey dil-dār-1 ṭannāz
Nedendür ben bu rāya eyledüm sāz

Diyebilmen ki bu ĥāl ola gerçek
Düşüm mi yoĥsa ṭuŝum itmezem ŝek

Bu vuşlat şükrini nice kılayın
Olur mı bir daĥı iş buncılayın

Eger kılsam seni bir laĥza manzūr
Ĥayātumdan olur ten ol demī dūr

945 Cihānda saña irmekdür murādum
Yüzüñ görüp de ölmekdür murādum

Bunuñ gibi nicedür bu maķālāt
Arada geçdi 'ıŝķ iķün maķāmāt

*Der Beyān-ı Ma'lūm Kerden-i Gül Ez Ameden-i Nevrūz u Zārī Kerden-i Mezbūr
Be-māder-i Hîş Sūsen-rā*

İşidince işbu hāli şāh-ı Feḫār
Öpüp Sūsen ayagın ağladı zār

Didi Sūseñe ey dildār-ı dil-sūz
Nedendür cānuña şöyle bu sār sūz

[33.b]Ki hem-demlik zemānı nāz itme
Gene evvelki hāle āgāz itme

950 Neçün gāfil kılırsın özüñi sen
Nice Nevrūz diyü sözde çok fen

Anuñ aḫvālini dāyim şabādan
Alup gönülüm güler ol merḫabādan

Bunuñ gibi nice aḫbār-ı nā-rast
Olundı ki Güle irdi kem ile kāst

Şoñ ucı Gül idüp çok sūz ile sār
Didi ey māder-i dīrine-pervāz

Şefā'at vaḫtidür ey cān-ı māder
'İnāyet kııl kerem it virme āzar

955 Zemānıdur vişāle irişem ben
Senüñle cān-ı pāküm ola rüşen

Nice bī-çāre olam hicrān içinde
Dil-i pūr-derdi kııl dermān içinde

Der Beyān-ı Men' Kerden-i Sūsen Gül-rā Ez-Şoḫbet-i Nevrūz

Didi Sūsen bil ey mār-ı külef-dār
Ne vaḫtin bu diyāra gelür ol yār

Gelürse ger ol ilden kārbanlar
Be-her-hāl anlaruñla olur ol er

Bilince ānı iderler bir yire ḫān
Serīr-i salṭanatda ulu sulṭān

960 Anuñ geldüğünü biz bilmeyevüz
Bize hiç ol ṭarafdan olmaya sūz

Neçün bunda anuñ hālinden aḥbār
Virilüp kılmaya aḥvālin izhār

Güle Sūsen kelāmı gelmeyüp hoş
Cigerden eyledi cān u ciger cūş

[34.a]Ḳatı ğam-nāk olup çok ağladı zār
Yüregin tağlayup hicrānla ol yār

Olup āşüfte ol dildār-ı ṭannāz
Cigerden eyler idi sūz ile sāz

Der Beyān-ı Reften-i Gül be-Gülşen ü Zārī Kerden-i Āvāz-ı Cān-ı Pür-fiten

965 Didi Gül māderine ey dil-efrūz
Yeter Sūsenveş urduñ cānuma sūz

Benümle bir zamān eyle müdārā
Ola kim derdüme bulam müdāvā

Bi-ḥaḳḳı Haḳ gel ey māder baña yār
Olup derd-i derūna eyle bir kār

Ḳatı dīvāne oldum ‘ışḳ elinden
Çıḳup gitmek göründi şevḳ ilinden

Delürdüm ‘ışḳum oldı ḥadden efzūn
Baña efsūn oḳur bil ol ciger-ḥūn

970 Ḥuzūrum gitdi ḥālüm oldı nālān
Senüñ sözüñ ser-ā-ser oldı yalan

Dilüm teşvîş ile oldı müşevveş
Göñül efkār ile oldı şāf iken ğeşş

Müzāb oldı gönül bu nār içinde
Yürek yandı görüñ envār içinde

Benüm gel derdüme dermān it ey dost
Dil ü cān yoḥsa ḥaḳḳ içre atar post

Der Beyān-ı Reften-i Gül Be-ḳaşr-ı Ra‘nā Be-icāzet-i Sūsen Ğamze-i Zen-i Pür-fiten

Gülüñ ḥālin görüp raḥm itdi Sūsen

Didi hūr peyker mah-ı rüşen

- 975 Hārın gel hātıruñ şād eyle ey māh
Mu‘inüñ ola her demlerde Allāh

[34.b]Nihāl-i pāküñe bād-ı hāzāndan
Elemler ırmeye ey māh-ı rüşen

Yavuz gözden seni hıfz ide dādār
Gül ü Nevrūzuña ırmeye idbār

Periler cāygāhın añla gülşen
Gice olduḡda ey şūride-revzen

Giceyle gülşen ervāha olur cāy
Bilür ol hāleti yoḡşül ile bāy

- 980 Varursañ seyr-i gülzāre sen ey yār
Görenler saña dir olmuş dil-efgār

Murāduñ görmek isterse murādı
Kenār-ı bāma çık seyr it murādı

Temāşā-gāh-ı ‘ālem gūşe-i bām
Olupdur ey perī-rüy-ı gül-endām

Bu mīzān üzre_olunca nuşhıla pend
Gülüñ göñlinde oldı yāre peyvend

*Der Beyān-ı Müşāhid Kerden-i Gül ü Nevrüz Bā Yek-dil ü Bî-hüş Şoden-i Ān
Dü-peyker*

Getür sākî bize bir āb-ı cān-süz
İçüp bî-hüş olam mānend-i Nevrüz

- 985 Muğannî gösterüp evtāruña reng
İdegör ‘āşık u ma‘şūka der-çeng

Hikāyet böyledür gül-rüy-ı ḡod-rāy
Çıķup bām üstine oldı ķamer-sāy

Niçe biñ māh-rūlarla hırāmān
Olup ṡām üstine çıķdı_ol güzel cān

Görür mestāne Bülbül idüp efgān
Sürūd-ı rūd ile olurdı nālān

İraqdan gördi kim Nevşād-ı Nevrüz
Cihān naqşına virmişdi qatı süz

990 [35.a]Bu giryānlıqda gülzār içre bir gül
Görüp oldı anuñ bāğına bülbül

Ki ya‘ni bām üzre bir qamer-sāy
Zemāne şive şalup itdürür vāy

Düşünde gördügi dil-dāre beñzer
Qamū evzā‘ı anuñ yāre beñzer

Hemānā göricek dil-dār ider āh
Pür oldı āhıyile qāq u dergāh

Bütün dünyā yanayazdı deminden
Feleklerde melek öldi gamından

995 Hem ol hāl içre Nevrüz oldı medhūş
Bu yaña düşdi ol māh-ı qaşır-pūş

İkisi dağı hayret birle giryān
Olup aqladılar yāş yerine qan

Alup hayret yaqāsın düşdi Nevrüz
Derünından çekerdi āh-ı dil-süz

Yatur toprāq içinde şöyle galqān
Dün ü gün kendü hālindeydi hayrān

Bu yaña ol nigār-ı zühre-dīdār
Görüp Nevrüzı cāndan oldı bīzār

1000 Boyadı ‘ısq müşki hānümānın
Geçüp cāndan virür ‘ısqā cihānın

Gidüp ‘aqlı başından qaldı lertzān
Baqup söz söylemez mānend-i sekrān

Görür yanındağı dil-dārlar tīz
Gül-āb ile nigāre virdiler hīz

Dağı ‘aqlın getürmek için anuñ
Tedārik oldı çoq ol mācerānuñ

Cevārīnūñ biri feryāda düşdi
Birisi āh u vāhla başdan aşdı

1005 [35.b]Biri feryād idüp dir vāyveylā
Biri pūr-süz olup dir āh ile vā

Çatı sūziş ‘aceb girye çatı zār
Çılup itdi cevārī hayli kirdār

Gülūñ yüzine şuyile gül-ābı
Şaçup geldi birazcık hūrd hūvānı

Yüzinden aldılar gerd ü gubārın
Gözinden ref olundu her ne vārın

Sarāyına alup gitdiler ānı
Sa‘ādet birle ol cān-ı cihānı

Der Beyān Averdeñ-i Bülbül Nevrūz-rā Ba-ḥāne-i Ḥod

1010 Bu cānından daḥi Nevrūz-ı bed-ḥāl
Yatur göz açmayup itmez kese ḳāl

Yanında eyleyüp feryādı Bülbül
Ḥudāya yalvarup eylerdi ḡulḡul

Yüzine gözine anuñ gül-ābı
Şaçup almaḳ diler ol sūz u tābı

Dem-ā-dem şem‘-veş giryān olurdu
Anuñçün sīnesi biryān olurdu

Ki aḡlar şem‘ gibi ol dil-efrūz
Gehī pervāne sān olur ciger-sūz

1015 Şabāḥ olunca yāsın tutdı anuñ
Oḳunup hayli yāsīn ol civānuñ

Seḫer vaḳtinde Nevrūz oldu bīdār
Gözine gül yerine görünür ḫār

Hemān āh eyleyüp medhūş oldu
Dil ü cānı bedenden boş oldu

Görür Bülbül bulunmaz derde çāre
Hemān Nevrūz açup gitdi dāre

[36.a]Götürüp ol arādan pādişāhı
Oṭasına iletđi _anı kemāhı

1020 Onı ol hālde Bülbül görüp zār
Kıyāmet koptđı şandı ol sitem-kār

Birazdan açdı göz Nevrüz-ı ğam-keş
Nigārı görmeyüp olur pür-āteş

Firāşından turup Bülbülni görđi
Giceki hālden aḥbārı şordı

Onı aḥvālden Bülbül ḥaberdār
İdüp kıldı dil ü cānın pür-āzār

Gül-i ḥod-rüya_olan aḥvāli yekser
Didi ol Bülbül-i dīvāne-peyker

1025 Olanca mācerāyı idüp ḥikāyet
Ne kim geçđi arālıkda rivāyet

Temāmet ğuş idüp Nevrüz-ı pür-derd
Arālıkda olan neyse dem-i serd

İşitdüğinde aḥvāl-i nigārı
Hemān ber-bād itđi yoğa bārı

Yatursa artar idi ğavğāsı anuñ
Otursa za'f ile sevdāsı anuñ

Ķulağına anuñ nāşılı sözi hiç
Düḥül itmeyüp olurđı kıtı piç

1030 Gözi giryān özi ḥayrāndı anuñ
Ciger biryān idi ol rüh revānuñ

Turup ağlar idüp feryād ü nāle
Gözine kıanlı yaş olur nevāle

Bu ḥālātla olup aḥvāli vārun
Gül için gözi yāşın kıldı Ceyhün

*Der Beyān-ı Zārī Kerden-i Süsen Be-muḳābele-i Gül-i Pür-şiven Be rāy-ı Aḥvāl-
i Ān Pür-fen*

[36.b]Getür sākī bize cām-ı feraḥ-nāk
İçüp ğam cübbesin fevrî kılam çāk

Muġannî ol sürüduñda ıarab-nāk
Derūnum oldu endūh ile ğam-nāk

1035 Hikāyet böyledür ol ‘āşık-ı zār
Cihān u cāndan itdi ḥalkı bızār

Periřān oldu Sūsen ol arāda
Yüzün yırtup gezer bu mācerāda

Derūnı pāre pāre çeşmi giryān
Başın ıaşa vurup olurdı lerzān

Gül ayāġın içüp aġlar idi zār
Şaçardı kanlu yāş şan ebr-i kūhsār

Didi ey Gül derūnum eyledüñ ḥār
Dilüm derdüñle dildüñ ey şeker-bār

1040 Gücile kendüñi virdüñ helāke
Neden düşdüñ bu deñlü çāk çāke

Göñül maķşūdını isterseñ ey Gül
Yüri şabr eyleyüp kılgıl taḥammül

Vücūdum şehrinüñ sulṫānı sensin
Dil ü cān kaşırınuñ ḥāķānı sensin

Görüp ol ‘āşıkı ḥayrān oldum
Ḥayātımdan geçüp giryān oldum

Senüñçün ben vurayım başıma ıaş
Ölürsem daş eşikte ġuşşa pādāş

1045 Nigārā derdüñe dermān gerekdür
Ki vuşlat kalbine cān gerekdür

Senüñ hicrüñ vişāliyle olsa hem-seng
Olurdı ‘āşık u ma‘şūk hem-reng

İdebilsem senüñ derdüñe çāre
Yürekden dūr olurdı işbu yāre

[37.a]Sözümde şādıkam va’l-lahü bi’l-lāh

Senüñ derdüñe dermān olsa ey māh

Der Beyān-ı Hoş-Vaqt Şoden-i Gül ü Feristāden-i Sūsen-rā Be Nevrūz

Getür sākī bize bir şāgar-ı nāb
İçüp pür-şevk olsun şeyh ile şāb

1050 Muğannī eyleyüp tanbūra āheng
Kıl anı sözüñi santūr ile şeng

Hikāyet bu Gül esrār-ı nihānı
İşidüp ğonce-veş açıldı anı

Mübārek ağızın açup oldı handān
Leṭāfet birle güldi ol güzel hān

Oña Sūsen kıilup çok dürlü i'zār
Didi derdüñ devāsıdur baña yār

Didi Gül derd ile ey māmek-i nāz
Benümçün hayli çekdüñ sūz ile sāz

1055 Bula bu derdimüñ cānā emisin
Bu hayret-i yāre senüñ merhemisin

Varup gör ol ğarīb-i bī-nevāyı
Telaṭtuflar kıilup ref it cefāyı

De gel ey mihribān-ı nāzeninüm
Yüregüm pāresi def it eninüm

Bizüm için şu deñlü derd çekdüñ
Tek ü tenhā çok āh-ı serd çekdüñ

Ġarīb ü bī-kes-i mehcūr olduñ
Vefā yirine bizden derd alduñ

1060 Görüp bir nūş için nīk ü nīş her dem
Vişāl ümmidi için çekdüñüz ğam

Neler çekdüñ bu rāh-ı dūrdan sen
Neler gördüñ bu āh-ı şūrdan sen

[37.b]Nedür hālünle aḥvālün di ey māh
Dögüp gögsüñ idersin āh ile vāh

Bu mihnetden ‘aceb var m’ola hāşıl
Ölürem ola bunuñla yāre vāşıl

Ala ey ‘āşık-ı şūrīde-aḥvāl
Oķu *lā-ḥavle* aşlā olma pā-māl

1065 Bu günden ğayrı yoķdur saña hiç derd
Devā geldi vü derd oldu dilā serd

Dilā bu yolda çekdüñ miḥnet ü renc
Elüñe girdi āḥir ol güzel genc

Ne devletdür ki onda let bulunmaz
Ne nağmevār ki onda ğam görünmez

Olısar miḥnetüñ encāmı rāḥat
Görinür nekbetüñ şoñunda devlet

Şu tālībler k’ider maķşūdı hāşıl
Virüp cānı olur maṭlūba vāşıl

1070 Nedür efkārıñuz bizler size yār
Olup siz ğam yemek derd’oldı bīmār

Kenizüñdür қаpuñda ol dil ü cān
Zemānuñda ider ḥıdmet saña ey ḥān

Bunuñ gibi қatı çok va‘de kıldı
Dil-i Nevrüz san rengile aldı

İdüp zerķ ü şüğüde bir çok lāf
Revān-ı ‘āşık oldu dürd iken şāf

Der Beyān-ı Reften-i Sūsen Be Cenāb-ı Nevrüz Ez-Cānib-i Gül Yār-i Diğer

Қıлup Sūsen hemān tebdil-i esbāb
Kūhen cāme giyüp olmuşdı pür-tāb

1075 Giyüp üstine bir eskice çāder
Diler kim eyleye telbīs-i ekşer

[38.a]Giyindi Gül қatından çıķdı o ğaddār
Olup telbīs-i iblīs ile pür-kār

Varup tenhā bulup Bülbülni Sūsen
Şorup Nevrüzüñ aḥvālını ondan

Ne yirdendür nedür nām u nişānı
Kimüñ aşlı durur di ol cevānı

Su'āline virür Bülbül cevābı
Ki beg-zādedür ol Çin āfitābı

1080 İder Bülbül şu deñlü vaşf-ı Nevrüz
Ki Sūsen görmedin olmuşdı pür-süz

Kızından artuķ añā 'ışkı ğālib
Olup ol dil-rübāya oldı t̄alib

Hemān geldi başına şūr u ğavġā
Gözinden cūy-ı eşki kıldı deryā

Bu yaña kim firāk üstine Nevrüz
Yanup Gül āteşinde_ oldı ciger-süz

Dir idi āh Gül gel çıkdı cānum
Yoluña ħarc olsun ħān u mālum

1085 Derūnum tārūmār itdüñ sen ey dost
Dil ü cān ile gitdi bu reg ü post

Şeker sözlüm gül yüzlüm iriş sen
Gözüm ağlar ciger taġlar barış sen

Bunuñ gibi idüp efgān ü nāle
Cigerler pārelerdi ol tāze lāle

Der Beyān Averden-i Sūsen Selām-ı Gül Be-ḫaraf-ı Nevrüz-ı Pür-süz

Getür sākī bize bir āb-ı gül-reng
İçüp ġam başına ḫurivirem seng

Muġannı it sürüduñ içre 'uşşāķ
Ki ġüş itsün nevāñı ḫalk-ı āfāķ

1090 [38.b]Ḥikāyet böyle Bülbül şāha müjde
Virüp dir ey şeh-i Cemşid-perde

Beşāretler ki devlet oldı bī-dār
Gidüp ġam geldi şādī-yi cihān-dār

Sa'ādet ḫarşu geldi gitdi nekbet

Gidüp ʔālīʕ ʔulūʕı birle miḡnet

Bular bu sözde yigin geldi Sūsen
Leʔāfet birle ol māh-ı semen-ten

Gülūñ Nevrūza irgürdi selāmın
Saʕādet birle ʕarz itdi kelāmın

1095 İcāzet var ise görsün cemālūñ
Leʔāfet birle olan yāl ü bālūñ

İdüp envāʕ taʕzīm ile tevķir
Rikābuñda keniz olsun o dil-gir

İşidüp bu sözi ferruḡla Nevrüz
Saʕādet ruḡ ʔutup oldı dil-efrüz

Ḳuluñ ven Gül bu ḡare tizce gelsün
Dil ü cānum kudūmi birle gülsün

Gözüm ile yüzümi başa geldi
Ki ʕışķ ile sarāya tāşa geldi

1110 Keremler eyleyüp Nevrūza Sūsen
Müşerref ķıldıñuz gül-zārumuz sen

Bu sözle Sūsenūñ Nevrüz ayāḡın
Öpüp şordı o maḡbūbuñ sürāḡın

Tevāzuʕlar ķılup Nevrūza Sūsen
Didi kemter kenizūñdür o bed-fen

Bu cānibden daḡı Nevrüz-ı ʕāşık
Dil-ārāma riʕāyet itdi lāyık

Ḳılup ādāb u erkānı temāmet
Yerine vardı üslūb-ı riʕāyet

1115 [39.a]Temām iʕzāz u ikrām ile Sūsen
Gidüp Nevrüzdan cān oldı rüşen

Gülūñ Nevrūza irgürüp selāmın
Daḡı şiveyle _olan ḡayrūʕl-keleāmın

Söz eşnāsında Gül añduḡça Sūsen
Delürdüḡin o dem Nevrüz-ı bī-ten

Velî tarz-ı edebden çıkmayup ol
Turup söz söyler idi sağ ile şol

İderdi sonı hâl ile maqâlât
Nigāra lāyık olan neyse hālât

1120 Ne añlar ne bilür aḥvāl-i Sūsen
Arada söyler idi ol semen-ten

Nice dürlü mu‘ammālarla aḥbār
Olundı ortalıqda ey şeker-bār

Der Beyān-ı Fehm-kerden-i Sūsen Kelām-ı Nağz-āmīz Nevrūz Rā Der ... Gül

Şehenşeh her ne kim remz ile iḥyā
İderdi Sūsen añlardı hemānā

Ki zerq u ḥilede Sūsen dil-āver
Olup her kārı didi ol süḥan-ver

Her işden var idi onda ‘aceb kār
Ḥile bābında ḥod olmuşdı serdār

1125 Temām fehm eyledi Nevrūz ‘ışkın
Nigāruñ yolına_olan bunca meşkın

Murādun añladı Sūsen-dil anuñ
N’ola maqşūdı ol mīr-i zemānuñ

Rumūz-ı ‘ışq içinde bunca aḥvāl
Olup Nevrūza daḥı geldi bir hāl

Hemāndem pīş-keş tarzın ḥāzır
Ḷılup bezl itdi ol dildāre fāḥir

[39.b]Cevāhirinde envā‘ tarāyif
Nigāre virdi ol sulṭān-ı ‘ārif

1130 İdüp Sūsen aña böyle muvālāt
Aralarında geçdi ḥayli hālāt

Şu deñlü eyledi ikrāmı Nevrūz
Dil-i Sūsen bu ḥalle oldı pür-süz

Du‘ālar eyleyüp gitdi oradan

Görelüm ne buyurur ol Yaradan

Bu yaña Gül olup gâyet nazardâr
Görelüm ne haber virür o dildâr

Derünü intizâr ile bulup süz
Dir idi âh ol mâh-ı dil-efrüz

1135 Țururken intizâr içinde Sūsen
İrişüp geldi hârı kıldı gülşen

Ne kim işitdi gördi itdi taqrîr
Gülün cānına âteş vurdu yir yir

Ögerdi dem-be-dem Nevrūzı Sūsen
Gülün giderdi o dem cān bedenden

İdince sözi âhîr Sūsen-i zār
Şorardı girü Gül dilberden aḥbār

Țhaberden olmadı hiç Sūsen āzād
Nigāruñ hāl-i ḥod āhıyla feryād

1140 Murādumca sözün fehm idem anuñ
Mükerrer söyle ol cān u cihānuñ

Şorup bir bir olan aḥvāli tekrār
İder Sūsen daḥı tekrār-ı aḥbār

Taḥammül itmeyüp Sūsen gözün Gül
Öpüp eyler anuñçün ḥayli ḡulḡul

Öper gāhi elin gāhi ayāḡın
Şorar aḡzından ol cānuñ ṭudaḡın

[40.a]Țhaber virmekle Sūsen oldu ‘āciz
Nigārı def’e hiç bulmadı ḥāciz

1145 Nice itsün maḥabbet āteşi süz
Virüp kıldı Güli hār içre dil-düz

Der Beyān-ı Ḥaber-dāden-i Sūsen Ez-Ḥaḡıḡat-i Nevrūz Be Gül

Gel ey sāḡı bize şun şāḡar-ı nāb
Dil ü cān olsun ol şevḡ ile pür-tāb

Muğannî kııl sürūd ile dil-efrūz
Ki Nevrūzuñ olur evşāfı pīrūz

Didi Sūsen ki ey pūr-sūz Nevşād
Gül ile sen odur serviyle şimsād

Eger sen māh iken ol mihr-i ‘ālem
Eger sen hūr iseñ oldur perī-dem

1150 Cemālin ber-kemāl itmişdür Allāh
Yüzi gül saçı sünbül bir güzel şāh

Selāṭīn-i cihān yüridür ol hān
Yedi iqlīme lāyıkdur o sultān

Kerem bābında Hātem bendesidür
Cihān halkı anuñ efgendesidür

Eger biñ cānum olsa virsem azdur
Cihānı terk idüp var yolına dur

Murādumca muhaşşal ol şehen-şāh
Ümidüm var kıla dāmādum Allah

1155 Anuñ evşāfını şerḥ idemen ben
Nazīri yoğ durur bir hūb rūşen

Onı vaşf itdügümdendür ziyāde
Odur bir hūb-rüy-ı māh-ı sāde

Güzellersiz gözetle iy dil-ārām
Yoluñuza yilerin şubḥ ile şām

[40.b]Hüdādan bu durur her dem murādum
Murāduna_ire iki meh-nijādum

İşidüp Gül anuñ vaşfında_olur lāl
Onı fikrinden artuğ buldı ol nāl

1160 Şu deñlü eyledi Nevrūzı ta‘rif
Gülüñ ‘aqlı gidüp vaz‘ oldı taḥrīf

Duran kızlar didiler Sūsen ‘āşık
Olup olmuşdı Nevrūza muvāfık

Yüzini görmeden olup ciger-hūn

Dün ile gün nedür bu girye vü hün

Çamū Gül gibi çāk itdi yaçasın
Görürseñ sen dağı cānuñ yaçasın

Bu cümle eylediler ittifākı
Ki şir ile şeker bula vifākı

1165 Olup şir ü şeker gāyetle memzūc
Zer ü sīmler ideler cāme mensūc

Ola kim tāli^c ü baht ola pīrūz
Gül ile cem^c ola gerdekde Nevrūz

Ṭururlarken bu aḥvāl üzre bunlar
Felekden zāhir oldı çok oyunlar

Ki olmaz der-muḳadder hiç muğayyer
Bu remzi fehm ider kihterle mihter

*Der Beyān-ı Āmeden-i Resūl Ez-ṭaraf-ı Hāḳān-ı Çin ü Āverden-i Gül-rā Be-
ṭaraf-ı ...*

Getür sākī bize bir sāğar-ı nāb
İçenler bundan olsun mest-i pür-ḳāb

1170 Muğannī ḳıl sūrūd-ı fitne-engīz
Ki elden çıḳdı ol yār-ı dil-āvīz

Hikāyet böyledür evzā^c-ı vārun
Zuhūr idüp ḳılur bu cem^ci mağbūn

[41.a.]İrişdi bezme tāki bād-ı şeb-gīr
Bozulup meclis oldı şöyle dil-gīr

Söyüñdi bād-ı fitneyle yine şem^c
Bozuldu āh u derd ile görüñ cem^c

Meger Hāḳān-ı Çin Gül den ḳıyılar
Bilüp gönderdi_ oña ḳand-i mükerrer

1175 Ḳayāl-i fikrin idüp eyledi āh
Vişālin isteyüp olurdu cān-gāh

Ḳizāneyle defāyinde ne kim var
Çıḳarup eylediler nice ḳarvār

Qaz u hazz birle envā^c nefāyis
Levāzımdan ne vār ise hasāyis

Cevāhir lā^c ü yāqūt zeberced
Hazine içre qomuşlardı ced ü ced

Muraşsa^c tāt ile cevher kemerler
Peri-veş dil-rübālar nağz-ı peyker

1180 Dağı Çin ile Māçinüñ nefisi
Tarāyif kısmınıñ gāyet celisi

Getürüp bir araya kıldılar cem^c
Gülün pervānesine tā ola şem^c

Nice şāhib-nazarlarla itdi irsāl
İdeler māder-i dildāre işāl

İşidüp işbu hāli Şāh-ı Müşgīn
İder erkānına aḥvāli telkīn

Hemān toy itmege oldı cānı sālīk
Dügüne gelmiş idi çok mesālik

1185 Müheyyā eyleyüp dürlü ziyāfet
Ta‘ām itmişdi gāyet pür-letāfet

Yenildi vü içildi dürlü ni‘met
Yerine vardı her āyīn ü zīnet

[41.b] *Der Beyān-ı Āmeden-i İlçiyān-ı Hāqān-ı Çin Be-zemīn-būs Şāh-ı Müşgīn
ü Taleb-Kerden-i Gül-rā . . . . . Hāqān*

Getür sākī bize şun şāğar-ı nāb
İçüp aqsun gözümdeñ çokca ḥün-āb

Muğannī kııl sürüduñ derd-ālūd
Ki yekser ḥālet-i bezm oldı merdūd

Hikāyet böyledür ey mīr-i aḥbār
Gül için ḥayli ādem geldi ey yār

1190 Getürüp ilçi esbāb-ı ciḥāzı
Virüp Müşgīne ‘arz itdi niyāzı

Alup ol naqd ü sîmi Şâh-1 Müşgîn
Gelen ilçilere virmişdi tavfîn

Żiyâfet tarzı olduĢda yerinde
Oturdılar bular Müşgîn derinde

Güli berbâd idüp bâd-1 Ģazân tîz
Arada oldu Ģayli fitne-engîz

Cenâne gelmez iken bu ehl-i Ģâl
'Aceb hicrân elinden oldu pâ-mâl

1195 Gelin almaĢa geldiler gelenler
Gülûñ gülzârını Ģâr eyleyenler

Edep eţvârına virüp hemân kâr
Denildi her neyise âĢir-i kâr

O Ģâlât içre fevrî Şâh-1 FerĢâr
Şeh-i Müşgîn çıĢup taĢt itdi gülzâr

Ri'âyet eyledi ilçiyeye Ģâyet
Gelen Ģoşnûd oldu bî-nihâyet

Gelüp soñ demde ĢâĢân ilçisi hep
Ģamûsı naĢz-güy-1 şekkerîn-leb

1200 Didi ki her biri ĢâĢân-1 a'zam
Edeb tarzında bir mîr-i mükerrem

[42.a]Görüşüp Şâh-1 Müşgîn ile bunlar
Du'âlar eyleyüp i'zâr eyler

Murâdı Ģazret-i ĢâĢânûñ i'lâm
Olundu Şâh-1 Müşgîne ey nikû-nâm

Olup Ģânûñ murâdı 'arz yekser
Rikâb-1 Ģazrete ya revnaĢ u fer

Bilüp aĢvâli sultân oldu Ģandân
AĢıldı güldi gül-veş ol melek-şân

1205 Yer öpüp Ģıdmet itdi Şâh-1 Müşgîn
Ģulıyuz ol durur sultân-1 MâĢîn

Didiler ilçiler ey şâh-1 'âlem

Ḳuluñdur ser-te-ser ḥāḳān-ı a‘zam

Sizüñ iḳbālîñüzle eyleyüp ḳāl
Didiler her ne kim vār ise aḥvāl

Murādı bu ki sizler birle_olup yār
Ola dāmāduñuz ey şāh-ı dündār

Revādur çift olursa māh u ḥürşid
Muvāfiḳ cem‘ ola Ḥürşid ü Cemşid

1210 Ḥudā ‘ursuñ hemişe idüp mübārek
Murāduñ ḥāşıl ide Ḥaḳ tebārek

Felekden böyle göstermişdi aḥter
Ki ḥāḳān ola duḥter ile hem-ser

Rızāsı bu durur kim ol emānet
Muḳaddem varup aña ola minnet

Ri‘āyet eyleyüp ilçiyē Müşgīn
Ḳonağı yirlerin tiz ḳıldı ta‘yīn

Bularuñ ḥıdmetine ḳoyup ādem
Gice gündüz olundı ḥıdmeti hem

1215 Ḳoyup dīvānı gitdi tiz sarāya
Varup Sūsenle geldi bir araya

[42.b]Didi aḥvāl-i ḥāḳānı ser-ā-ser
Nigār için olan aḳvālī yek-ser

Olup Sūsen bu işden şöyle ḥayrān
Gülüñ yanına vardı zār u nālān

Melālinden sözüñ söylemege dil
Çevirmeyüp olurdu pāyı der-gil

Perişān oldu aḥvālī perişān
Dil ü cān oldu_anuñçün cümle nālān

1220 Yüzi doymaz ki baḳa Gül yüzine
Unutdı kendüyi bilmez sözi ne

Çün ol ḥālāt ile gördi onı Gül
Figāne başlayup çok itdi ḡulgul

Hemān pertev yüzin zār ağlar idi
Yüregin āh odıyla tağlar idi

Didi Sūsen ki ey yār-ı vefā-dār
Senüñ derdüñ beni kıldı dil-efgār

Dilüm kes söylemege yoq mecālüm
Gözümü bağla ağla yatlu hālüm

1225 Perişān sözlerüm gūş itme ey dost
Yolumuz diyü verdi gitdi çoq post

Ne diyüp neyleyeyin ne şorarsın
Bu utanmaz yüzimi ne görersin

Bu söz ne ağza şıgar ne zebāne
Gülümü hār alup gitdi yabane

Tutuşdı hānümānum ey ruḥı nūr
Dil ü cānum bu nārla oldı pür-nūr

Seni hāqān-ı Çin ister nigārā
Yoluña harc kıldı hayli kālā

1230 Hāzāyinle defāyin geldi bī-hadd
‘Abīd ile imāye yoq durur ‘add

[43.a]İşitdükde hemān Gül yaqasın çāk
Kıluḡ yanına koydı hār u hāşāk

Yüzin tırnāğ ile yırtup temāmı
Başına üşdi halkuñ hāş u ‘āmı

Ġamından gerdeninde regler izhār
İdüp cān u dil oldı hār ile hār

Biraz müddet yatup mecrūḡ-sīmā
Ṭurup şoñra iderdi vāyveylā

1235 Yüzi berg-i hāzān-veş zerd oldı
Ciger-pāre derūnı derd ṭoldı

İşidüp Bülbül-i nālān bu hālī
Libāsın kül idüp lāl oldı qālī

Hemān ölmek dürür bu derde çāre
Diyü kıldı derūnın pāre pāre

Ḥayātından idüp külli ferāgāt
Ölüp qalmaq gerek budur ḥikāyet

Felek bāziçesine itdi la‘net
Ki yārūmden ayırup virdi miḥnet

1240 Gelicek Sūsen ü Bülbül arāya
Ağız açdı bu bitmez mācerāya

Hezār efgān ile kıldı dem-i serd
Sürūdın terk idüp olmuşdı pür-derd

İkisi ağlaşup eşk itdi rīzān
Ki elden çıqdı āh ol māh-ı devrān

Ḥaber şormağa Bülbül ağzı varmaz
Taḥayyür Sūsene meydān virmez

Bular birbirini görüp döker yāş
Şoñı dil rāzın itdi ortada fāş

1245 Bu ḥālāt ile Gül pür-ḥār oldı
Görüp Bülbül bu ḥālī lāl qaldı

[43.b]Görür Sūsen Gül ile Bülbül āzār
Ṭurup ḥār içre olurlar dil-efgār

Virüp ṭāğ üstine bir ṭāğ-ı tāze
Dil ü cān ötmemişdi söz ü sāze

*Der Beyān-ı Yād Kerden-i Gül ü Nevrüz Rā ve Merḥamet Kerden-i ü Der-Nezd-
i Bülbül*

Getür sāķī bize vir bir piyāle
İçüp hicrān ṭarzına ola nāle

Muğannī kııl sürūduñ mātem-engiz
Ki hicrān mergi dehri kıldı ḥūn-riz

1250 Ḥikāyet böyledür ol serv-i bālā
Ḳadın hicrān ile ḥam itdi ḥālā

Durup āşüfte vü dil-dāde ol māh

Dün ü gün kārı oldı āh ile vāh

Dir idi Bülbüle nice'oldı ol yār
Ġarīb ü derd-mend ü 'āşık-ı zār

Nigārın yād ider mi hiç o mehcūr
Ferāmūş oldı mı yoḡsa bu rencūr

Añar mı bu belā-yı bī-devāyı
Şaқınur mı bu yār-ı mübtelāyı

1255 Felekden bu belālarla n'ola ḡāl
Melekden bu cefālarla n'ola ḡāl

Bu mātemle nola aḡvāl-i vārūn
Bu endūh ile ḡoldı cān u dil ḡūn

Anuñ hicrüm dūrür ḡālā enīsi
Bu hücrem içre zaḡmet mi celīsi

Yüri feryāda gelme_ey Bülbül-i zār
Zemān cemre degüldür işbu bāzār

Ġanīmet bil yüri firşat zemānın
Zemānun gözleyüp gezle nişānın

1260 [44.a]Yüri al gel o yār-ı bī-nevāyı
Dil ü cān ḡutı olan dilrübāyı

Anuñla söyleşüp derd ü firāḡı
Şarāb-ı la'lüme olmadı sākī

Ḳoyup Güi Bülbülü āşüfte vü zār
Gözinden ḡan aқıdup gördi āzār

Dil ü cānına düşdi āteş ü āb
Göñülde ḡalmamışdı hiç teb ü tāb

Gidüp üftān ü ḡizān ol belā-keş
Dil ü cāndan geḡüp vermişdi āteş

1265 Bunı hiç görmeden Nevrüz-ı ḡam-nāk
Fiḡān idüp ḡılurdu ceybini ḡāk

O demde ḡüş ider bir nā-ḡudā-ters
Güle Ferḡārdan ref' itdiler ders

İdüp Ferhâr iline elvedâ‘ı
Güli alup giderler bir ki dâ‘î

Çatı çok mâl virüp husrev-i Çîn
Kızını virdi aña Şâh-ı Müşgîn

Bu hâlâtı idince güş Nevrüz
Hemân çekdi gönülden âh-ı pür-süz

1270 Ciger-pâre gönül giryân gözi yaş
Vururdu başına toprağ ile taş

Yağâsın pâre pâre eyleyüp şâh
Çekerdi âh-ı derd-âlûdı her gâh

Çenâr u servi derdinden hikâyet
İdüp ahvâlini kıldı rivâyet

Hikâyetle şikâyetle olup hâk
Gezerdi şöyle giryânlıkla gam-nâk

Felekden gâh ider şükr ü şikâyet
Melekden de umar gâhi ‘inâyet

1275 [44.b]Gerekdür kâr-ı taqdîre itâ‘at
Diyü olur dünde pür-fezâhat

Bu derd otına yokdur hiç dermân
Bu derdüñ olmaya dermânı ey cân

Ölüm bu derdden baña hoş idi
Bu miñnetden dilüm pür-âteş idi

Murâdum bu ki bağrum eyleyüp çâk
Yüregüm pâre idüp ten ola hâk

Bu aşl efgân [u] nâleyle gözin yaş
İdüp Nevrüzüñ irdi nağzına yaş

Der Beyân-ı Teselli Dâden-i Bülbül Nevrüz-râ Der Bâb-ı Hicrân

1280 O demlerde olup dîvâne Bülbül
Derûnından iderdi çoğca gulğul

Dir idi hâsretâ derdâ dirîgâ

Olan şa'y u kifāyet oldı yağma

Be hey zālīm hiç inşāf olmaya bu
Gele 'āşık ile ma'sūka tek bu

Ki 'usrile durur yüsr ey hūdāvend
Kerem kıl cāne cebr it bu durur pend

Hūdā taqdīridür her ne olursa
Hūdādandur başa her ne gelürse

1285 Kilid-i müşkilāta şabr miftāh
Ümīdüm bu ki onı fetḥ ide Fettāh

Olur bir laḥza vü sā'atde ey yār
Cihānuñ yāl ü bāli ser-te-ser tār

Felek taqdīri her ne'ylerse şāhā
Olacaḳ olur āḥir itme gavgā

Naşīhat gūş idüp şabr eyle ey şāh
Ola fursāt vire bu kāre Allāh

[45.a]Görelüm firsātı āḥir ganīmet
Bu durur 'āşıka nāfi'-naşīhat

1290 Senüñle şoḥbete māyil iken Gül
Bu māyil verdi pāyına anuñ gul

Ruḥuñ gülzārına Gül 'āşık u zār
Olurken ḥār-ı hicrān itdi bīzār

Bu mūḥiş müjde'i Nevrüz idüp gūş
Dil ü cānı ḥurūşla eyledi cūş

Hemānā tārūmār idüp özini
Kulaḡa koymadı āḥir sözini

Der Beyān-ı Mülākāt Şoden-i Gül ü Nevrüz Der Ḥāne-i Süsen

Getür sākī gene āb-ı vişāli
İçüp ma'sūkla idem ittişāli

1295 Muḡannī kıl girü bir ḥoş ser-āḡāz
Cihānı raḳşa virüp eyle pür-sāz

Ĥikāyet bu gelüp Nevrüz-ı bed-ĥāl
Oturdı Sūsenüñ ĥaşırında bî-ĥāl

Yer öpdü ōñra ol serv-i semen-ten
Dil ü cānı yanar mānend-i küllĥen

O ĥālāt içre Gül gösterdi dīdār
Görüp Nevrüzı oldu ōĥfte-kār

O cānibden ĥırāmān māh-ı dil-keş
Bu cānibde yanar şeh şanki āteŝ

1300 İkiside firāĥ odunda biryān
Olup aĥlarlar idi zār u nālān

Olup āĥir iki maĥbūb vāŝıl
Biribirine ĥolları ĥamāyil

Der-āĥūŝ eyleyüp birbirin ol yār
Aradan ref olundu fevri āĥyār

[45.b]Felek neĥün vire buña icāzet
Melek ‘āŝıĥla ma‘ŝūĥa ide vuŝlat

Olup bir laĥza hem zānū hem dūŝ
Biribirini ĥıldılar der-āĥūŝ

1305 Azāde ĥamzeler ĥammāz olurlar
Girişmeyle leĥāfet-sāz olurlar

Ĥolun Gül boynına gāĥi ĥamāyil
İdüp Nevrüz olur dil-dāre māyil

Muŝāĥib ol iki yār-ı vefā-dār
Ne āĥyār ne deyār ne kirdār

Münāfıĥ yok arāda ide nifāĥı
Ĥusūd olmaz ki ide ittifāĥı

Biribirine baĥup ol iki yār
Aĥardı gözlerinden yāŝ her-bār

1310 Arāda Būlbūl ü Sūsen ciĥer-ĥūn
Aĥıdur gözlerinden āb-ı Ceyĥūn

Didi Sūsen ki ey ŝāh-ı dil-āver

Külāhuñ gūşesidür çetr-i hāver

Murāduñ goncesi handān olsun
Raķib-i bed-meniş giryān olsun

İşitdiñüz ki āhir bu zemāne
Öñi besler şoñı atar yabāne

‘Aceb iħrāk idüp Gül ħırmenini
Yaķar cevriile cānān gülşenini

1315 Bu hālāt içre irşüp bād-ı bī-dād
Nigāruñ ħırmenini kıldı berbād

Didi Nevrüz Sūsen-zāre dek tur
Baña hicr içre vurma āteşi tur

Şabā-veş bu çemen firāşıyın ben
Ne cāye varsa ol Gül eşişin ben

[46.a]Çeküp *bi’l-küllî* dünyādan elümi
Çorun zāhirde_ayāğına çolumı

Beni men‘ eyleyüp kanuma girme
Ölürsem cānuma minnet irürme

1320 Ferāmūş eyleñüz ben derdmendi
Ġarīb ü müstmendi dil-pesendi

Beni isteye ger istemeye Gül
Çulıyın dilberüm ol lebleri mül

Ayāğınuñ tozıdur bāşıma tāc
İz-i toprāğına bu dīde muħtāc

Var ey ġam-ħvār tīz bizden ırāğ ol
Ben öldüm ħıdmetümden geç firāğ ol

Öpüp Nevrüzı Gül didi ki ey şāh
Benüm hālümünden imdi olğıl āğāh

1325 Eger sen olmazisen baña māyil
Ben eylerin çolum saña ħamāyil

Benüm yoķ senden ayru bir ħabībüm
Dil ü cān derdine māyil ħabībüm

Er iseñ gel beni bu ğamdan āzād
İdüp mâtemde kıoma ey perî-zād

Bütün dünyāya düşerolsa āteş
Benümle olasun olman müşevveş

Ġazālî şayd idüp ey çeşm-i āhū
Boğazla besmeleyle hū diyüp hū

1340 Senüñle nāre girsem hulddür ol
Baña cennet senüñle olısar yol

Şol Allahuñ haqqı kim ‘ālemi halk
İdüp maħlūk rüyın itdi şān talķ

[46.b]Ki hicrān ile vaşlı ol yaratdı
Dem-ā-dem ‘āşıkā ma‘şūk aratdı

Senüñ evzā‘ıña virdüm rızāyı
Senünle eylerem çok merħabāyı

Ayāğun tozı başum tācıdur bil
Yoluña ola hālüm cān ile dil

1345 Elüñe virdüm ey cān ihtiyārum
Vücüduñdur cihānda baħtiyārum

Bu sūz-ı derd ile idüp yemini
Sözümden dönmezem iy cān emīni

Olunca her tarafından böyle eymān
Yüridi ol arādan şāh bî-cān

Bulup ol iki ‘āşık tesliyetler
Biribirini kıldı terbiyetler

*Der Beyān-ı İcāzet Dāden-i Şāh-ı Müşġin Be-merdümān-ı Hāķān-ı Ćin ü İrsāl
Kerden-i Gül-rā Be Hāķān*

Getür sākî bize bir şāġar-ı nāb
İçüp dilden gidersün teb ile tāb

1350 Muġannî eyle muṭrib birle bir söz
İçen ‘āşıkları kılsun dil-efrüz

Hikāyet böyledür kim şubḥ-ı şādık
Ṭulūf itdükde dehri kıldı fāyık

Qılınca ol dem içre şubḥ pervāz
Şebūñ evtāri ref olurdı az az

Oqurken sūre-i ve'l-leyli⁵⁶ devrān
Hemānā sūre-i şems itdi iz'ān

Felek bir beyz-i beyzāyı izhār
İdüp virdi anuñla dehre envār

1355 Gidüp şeb ṭālī' oldı mihr-i 'ālem
Anuñ nūrıyla güldi ibn-i ādem

[47.a]Güli ilçıye teslīm eyleyüp şāh
İcāzet oldı kim gide seḥer-gāh

Cihānuñ ḥalkı atlanup temāmet
Göçürdiler Güli_idüp dürlü ḥālet

Olup maḥmil-nişin ol māh-ı dil-ḥvāḥ
Olundı her ṭarafdan āh ile vāh

Külef-dār anuñ hicriyle tiz māh
'Ālef-zār oldı anuñ gülzār ey şāh

1360 Çalınup ṭabl u şūrnāy-ı rüyin
Giderdi debdebeyle ol nigārın

Gül-i ra'nāya bağlamışdı maḥmil
Binince gitdi Müşg'in nice menzil

Biraz müddet gidüp şāh-ı yegāne
Vedā' idüp girü göndi mekāne

Gidüp ol māh-rüy-ı mihr-simā
Gidüp devrāne şaldı tāze ğavġā

Der Beyān Āverden-i Merdümān-ı Hāḳān Gül-rā Be Hāḳān-ı Çin Bā İzz ü Nāz

Getür sākī bize bir la'ı şāġar
İçüp devrāne virem revnaḳ u fer

⁵⁶ Gerekli bilgi için bkz; Dipnot: 37.

1365 Muğannî eyle bir sözinde āğāz
İşiden māteme virsün ‘aceb sāz

Rivāyet böyledür kim şāh-ı Nevrūz
Derūnı āhla olmışdı ciger-sūz

Diyār-ı Çine ‘azm itdi ol dil-āver
Gidüp efgānla dehre urdı āzer

Revān oldı hemānā Çin iline
Ola kim dilbere desti iline

Cihāndan muḫlaḫa göñlini āzād
İdüp āh iderek giderdi_o nā-şād

1370 [47.b]Göçüñ ardında durmayup giderdi
Nigārı her ṫarafdan ḫoş güderdi

Ne yire ḫonsa Gül hem göçse ondan
Yüzün ḫākine_urup iderdi şiven

Ne yire kim başarsa atı anuñ
Gözine tūtyāydı ol cevānuñ

Gice gündüz ḫayālin fikr iderdi
İzine başup ardınca giderdi

Geh ağlar gāh öper atı izini
Gehī yüzine sürerdi tozını

1375 Giderdi rāh içinde zār u nālān
Ciger biryān gözi giryān aḫar ḫān

Der Beyān-ı ..... Gül Bā-Nevrūz Ez Merdümān-ı Ḥākān Der Şeb-i Tār

Getür sākī bize bir āb-ı şāfī
İçüp cān ka‘besin idem ṫavāfī

Muğannî it sürūd-ı sūz u hicrān
Olam şāyed nigār ile girizān

Ḥikāyet böyledür ser-hadd-i Çine
İrişüp irdiler iki kemīne

Ḥaberleşdiler ol şeb ol iki yār
Firār idüp gide bī-fikr-i āgyār

1380 Gülüñ mesned-gehine fevr Nevrüz
Yüregi âteş ile irdi pür-süz

Cihân ol şeb ser-â-ser tîre vü târ
Görünmez idi encüm birle envâr

Yağardı tırmayup yağmür ile qar
Esüp yel ‘âlem olmışdı nigünsâr

Şebüñ envâr-ı bārānıyla olup sedd
Cihānı tutmuş idi seyl-i bî-ḥadd

[48.a]Tolup qar ile ‘âlem yağdı yağmür
Zemîn ile zemân olmışdı deycür

1385 Dügün ḥalkına baş kayusu düşdi
Yağan yağmür şuyı başlardan aşdı

Şanasın rüz-ı rüst-â-ḥîz oldı
Cihân gavgâ vü feryād ile tıldı

Gül ü Nevrüz o şeb olmışdı bîdâr
Ḳarârına firârı kılsalar yâr

Binüp her birisi bir bād-pāye
Ḳaçup şala dügün ḥalkına vāye

Belâsın eyleyüp tağyîr iki yâr
Yola girüp gideler şöyle pür-kâr

1390 Murādı bunlaruñ Nevşād eline
Varup onda murādına iline

Gidüp Ferḥâr ilinden ol iki şâh
Varup Nevşâda olalar onda ğam-gâh

Bu ḥâlâta olmup ‘ahd ü eymân
Gül ü Nevrüz şaḳlarlardı îmân

Rızâ virdi Gül-i pür-ğam bu kâre
Ola kim oñıla bu yâre pâre

Olan ‘ahdi itmeyüp naḳş ol ḳamer-nâz
Hemânâ ḳaçmağa eylediler sâz

1395 Hāyā vü şerm kıldı fevri berbād
Atāsı ʿırsını bozdı o nā-şād

Çoparup cānını işbu cihāndan
Elini yudı cümle hānedāndan

Yüridi sūz u derd ile iki yār
Levāzım cemʿ idüp olmışdı pür-kār

İki ʿāşık yöneldiler yola tīz
Ne yol řāğ ile dāşa düşdi nāçīz

Giderler yol şanup ammā ki zūlmet
Cihānı kaplamışdı mişl-i nekbet

1400 [48.b]Biribirini görmeyüp giderler
Velikin biribirini güderler

Gelürse öñlerine rūd u deryā
Düşerler eylemezler hiç pervā

Yoruldılar ol eşnāda ol iki yār
İderek birbiriyle āh ile zār

Şu deñlü gitdiler ol iki dil-hvāh
Tayanurdu biribirine geh gāh

Gehī bālā vü geh şībe revāne
Olup baqarlar idi āsumāne

1405 Bu hāl ile bir iki üç şeb ü rüz
Ġidā şu eylemişdi Gülle Nevrüz

Degildi kendülerden hiç haberdār
Ol iki ʿāşık-ı bī-çāre vü zār

Yatup uyumağa olmadı çāre
Bütün gün gitdiği yol seng-i hāre

Yoruldu şol kadar ol iki maħrūr
Dil ü cānın idüp ġam birle meksūr

Der Beyān-ı Bī-řākāt Şoden-i Esbāb-ı Gül ü Nevrüz Der Rāh-ı Saħt

İki dil-dār ʿāşık kuvvet-i kūt
Bulup olmuşdı şan dürr ile yāķūt

1410 Binüp gitdikleri atlar olup leng
Toğunurdu ayaklarına çok seng

Biribiri dizine koyuben baş
Uyurlar idi yanmaz tu' ma vü reş

Ayaqları uyuşup şöyle kaldı
Dil ü cān guşşasın şahrāya şaldı

Ayaqların öpüp yüze sürer hāk
Bu aşl pāy öpmeyenüñ başına hāk

[49.a]Bu hāl içre bulara nevm gālib
Olup yatdı ol iki yār-ı t̄alib

1415 Yaturlarken bu hālāt içre bunlar
Yine cānlarına vardı düğünler

Gene devrān idüp bāzīçe āgāz
İrişdi añsızun bunlara bir bāz

Bulara irdi bir hicrān-ı nā-gāh
Çılup bunları evzārından āgāh

Der Beyān-ı Giriftār Şoden-i Gül ü Nevrūz Der-dest-i Yeldā-yı Zengī-yi Ziş

Getür sākī yine bir āb-ı pür-sevk
İçüp maḥpūs olalum mişl-i şu'lūk

Muğannī eyle bir āvāz-ı nā-ḥoş
Olalum nağmeñile ḥayli medhūş

1420 Hikāyet böyledür ey merd-i dānā
Bilenler böylece didi hemānā

Ol eṭrāf içre var bir zengi-yi zift
Ġıdāsı ol mel'ūnuñ hemān lift

Be-ğāyet merd-i ḥūn-ḥvārdı o murdār
Zühalden naḥs-ı mirriḥ ile hem-kār

Şu yirine içerdi ḳan o mel'ūn
Yanar od gibi olurdu ol ciger-ḥūn

Libāsı gibi yeldā atı ṭonı

Cehennem-veş gözi ağırdı tüni

1425 Onı bir serhade naşb itdi hâkân
Ki hıfz ide orayı eyleyüp kân

Oña yoldâş idi bir nice zengî
Tarîki hıfz idüp eyler direngi

Ol esnâda Gül ü Nevruzı ol ğül
Bulup sordı buları şâğ ile şol

Varup üstine bunlaruñ o murdâr
Buları bağlayup bend itdi tekrâr

[49.b] Gözin açup görür ol iki dil-dâr
Tutulmuşlar mişâl-i murğ-ı tayyâr

1430 Eliyle ayağı ben olmuş idi
Üzerlerinde Yelda tırmış idi

Görür Nevruz o dîv-i âdemî-ğvâr
Alup hayret yaqâsın qaldı nâ-çâr

Hemân Nevruz-ı Nevşâda selâmı
Virüp dîv aldı bunlardan kelâmı

Bulara eyleyüp envâ'-ı ihsân
Velî bunlar ciger-ğün idi bî-cân

Alup bu iki müştâkı hemânâ
Gider hâkâna toğrı dîv-i bed-câ

1435 Buları sürdi gitdi haste vü zâr
Yazûklar bunlara k'oldı giriftâr

Ğıriv ü na'reyile dîv-i kâfir
Bularuñ şordı ağvâlini bir bir

Bular dağı kılup ağvâli taqrîr
Rızâ virdi ne kim etdiyse tağdîr

Der Beyân-ı İ'lâm Kerden-i Nevruz Ağvâl-i Hod-râ Bâ Zengi-yi Murdâr

Du'âlar kıldı o dem yeldâya Nevruz
Bizi habs itmek ile olma bîrüz

Bizim aḥvālimüz budur bil iy mîr
Ezelden ʿışk virdi bize zincîr

1440 Bizi bir kaç emîre şatdı devrân
Şoñı bu derde ḥarc itdi bil iy ḥân

Efendi ḥâletinden bilmeziz ḥâl
Kaçup geldük bu ārāya nigün-fâl

Cefâlar bize eylerseñ edersin
Velî cevır eyleyüp bize nidersin

[50.a]Buları ḥabs idüp yeldâ-yı melʿün
Hemân ḥâḳâne gönderdi o maḡbün

Alup gitdi buları bir iki zışt
Gider yollarda atına virüp kişt

Der Beyân-ı İrsâl Kerden-i Yeldâ-yı Melʿün Gül-râ Be-ḥâḳân-ı Çîn

1445 Gül için muntazırken şöyle ḥâḳân
Gül ile irdi Nevrüz-ı perişân

İkisinüñ eli bend içre baḡlu
Yürekleri ḡam ile şöyle taḡlu

Şanasın şekker idi deng içinde
Veyâ yâḳût idi seng içinde

Görüp bunları ḥâḳân oldu ḥurrem
Eger görmese alurdu onı ḡam

Velî âyîn-i ḥâḳân ol idi iy ḥân
Bu aşl evzâʿ için istense dermân

1450 Ne maḳbül ü ne maḡbün her n'ola kâr
Varur büt-ḥâneye ol çâr-nâ-çâr

İderdi çok zemân büt-ḥâne'i cāy
Büte ḥıdmet iderdi ol nikû-rāy

İdüp zuʿm-ı ḥabîş birle eṭvâr
Tururdu ḥıdmet-i bütde o murdâr

Der Beyân-ı İrsâl Kerden-i Gül ü Nevrüz-râ Be Büt-ḥâne Berây-ı Ḥıdmet Kerden-i Büt

Getür sākī bize bir āb-ı zer-deşt
İçüp ser-mest oluben eyleyem geşt

Muğannī kııl sürüduñ āh ile vāh
Gül ü Nevrüz ider büt-ḥānede āh

- 1455 Hikāyet böyledür bunları ḥākān
Götüründen şorup eyledi iz‘ān

[50.b]Bilindikde bular aḥvāli ol dem
Hemān büt-ḥāneyile oldı maḥrem

Büte ḥıdmet kıılup itsün riyāzet
Günāhı ‘afv ola itmekle ḥıdmet

Alup gitdi buları bir ki bevvāb
Yürekleri ṭolu āteş gözi āb

Ol iki dil-rübāyı gördi ruhbān
Şanup büt ayağına düşdi ol an

- 1460 İki ra‘nā sanemdi ol iki yār
Büt-i büt-ḥāne’i kııldı tebehkār

Büti koyup rehābīn bunlara dost
Olup yırtar idi her dem reg ü post

Yüz urdı bütlere ol iki meh-rū
Görüp büt bunları cān virdi qarşu

Büt ü büt-ḥāne nedür bir bilüñ seng
Budur büt kim cihānı idiser deng

Bularuñ cānı ṭapar birbirine
Ḳodılar birbirin bütler yirine

- 1465 Ṭapar şanurdı kāfir bütlerine
Bular ḥod ṭapar idi birbirine

Ṭurup büt-ḥānede ol iki ‘āşık
Biribirine olmışdı yaraşık

Gerek büt-ḥāne vü ger nār-ı nīrān
Nīgār elde_olıcaḳ olur gülistān

Der Beyān-ı Āmeden-i Haber-i Firār –ı Nevrūz bā Gül ü Müvāfakat-ı Nigār-ı Bā-ū

Ol aḥṣāmūn ki Gül-rūy ile Nevrūz
Çaçup yolda olurlardı ciğer-sūz

Giceyle kaçmış idi ol iki yār
Biribirinden olmuşdı haberdār

1470 [51.a]Şabāḥ oldıḳda çopmuşdı kıyāmet
Nigārı bulmayup oldu çabāḥat

Bu ḥāl için gidüp ḥāḳāne mektūb
Nigār aḥvālī oldu ḥayli mektūb

Oḳunduḳda o mektūb-ı ciğer-ḥūn
Dil ü cān eyledi ḥāḳāmı maḡbūn

Hemān eṭrāf-ı dehre nice fermān
Virüp ādemler irsāl itdi ol an

Ser-ā-ser yir yüzini itdiler geşt
Arandı cümle-i hāmūn ile deşt

1475 Bu ḥālāt ile ḥāḳān oldu ḡam-nāk
Derūndan cūbbe-i cān eyledi çāk

Marażlar ‘ārız olup oldu pūr-derd
Derūnundan çekerdı çok dem-i serd

Görelüm diyü bu bāzīçe-i dehr
Bize ne ḡüne virür zehr-i pūr-çahr

Diyü efkāre vardı ol şehen-şāh
Ṭolardı āhıyile ṭāḳ u dergāh

Der Beyān-ı Mürden-i Hāḳān-ı ÇİN ve Giriften-i Gül ü Nevrūz Ez Büt-ḥāne

Getür sākī bize bir āteş-i nāb
İçüp cān ile dil ṭutsun teb ü tāb

1480 Muḡannī bir nevāya eyle āḡāz
Derūnumda yer itsün sūz ile sāz

Ḥikāyet böyledür derd ile ḥāḳān
Ṭururken cāyın etdi nār-ı nīrān

Bu kerre Çîn ile olup perişân
Peri-şân eyledi dermân- Yezdân

Nigāruñ zülf gibi olduḡda per-tāb
Şaçıldı eṡrāf-ı Çîne ol teb ü tāb

[51.b]Ne kim düşünde vü tuşında āşüb
Göründiyse gözine oldu merḡüb

1485 Kişi kim dil-güşāsından olur dūr
Ḥudādan irişür ol dem oña nūr

İşiden her kişi olur peşimān
Olurlar itdüḡi kār içre giryān

Ol ešnāda ölüp ḡāḡān-ı pür-kīn
Ecel çengāli birle tutdı perçin

Şoñı ḡāk içre itdi menzil ol ḡān
Bulara virdi nuşret Rabb inān

Gül ü Nevrüz işidüp oldılar şād
Ki ḡāḡān öldi gitdi aradan yād

1490 Bulara şevḡ virdi mevt-i ḡāḡān
Sevincinden ḡamūsı oldu giryān

Ḥudāya secde-i şükr eylediler
Ḥaḡḡı çok şükr ile zikr eylediler

Sücūd idüp didiler ey ḡudāyā
İyü yāvuzlara siz cümle bīnā

Ḥaṡāmuz çok ḡünāhum bundan artuḡ
İḡen añlamazuz luṡfuña ḡadd yoḡ

Bilüp büt-ḡānede bunlar bu ḡāli
Bulalum ḡaçmaḡa fevri mecāli

1495 Hemān ḡaçmaḡ yarāḡın eylediler
Tedāriklerde_olup yol şoyladılar

Yoluñ eṡvārın itdiler müheyyā
ṡurup cāyından ol iki semen-sā

Büt-i büt-ḥāneye idüp vedā‘ı
Rehābīn batariḳa el-vedā‘ı

Şeb olduḳda libās-ı şeb-revāne
Giyünüp oldılar yola revāne

[52.a]Şu deñlü gıtdiler ol iki dilber
Yorulunca yürüdiler beraber

1500 Giderler ḥavf ile ol iki dil-dār
Dün ü gün ḥavf ile idüp ḳatı zār

Velī ḥavf üzreyidi ol māh ile mihr
Ḥusūf ile küsūfa irmeye çehr

Girü ḳorḳarlar ol dīve olup i‘lām
Vireler bunlara çusiyle bir kām

Der Beyān-ı Resīden-i Gül ü Nevrüz Maḳām-ı Dīv-i La‘īn

Giderken yolda buldılar bir ādem
Cehennem kelbi bir murdār-ı bed-fem

O yol içre onuñ bir meskeni var
Mişāl-i düzaḳ onda nār yanar

1505 Cehennem mālīkidür şan o mel‘ūn
Ḥabāşet birle olmış zāt-ı meşḥūn

Ol arada ḳarañuluḳda bir dār
Düzülmüş şan‘atiyle zişt-i murdār

Görüp bu ḥāleti Gül birle Nevrüz
Siñüp bir yirde oldılar ciger-süz

Gice olduḳda dīvān itdi çok dīv
Ḳamūsı bed-liḳā mel‘ūn pür-rīv

Şabāḥ olınca_ıderlerdi tek ü dev
Ṭañ atdıḳda olmazdı kimse peyrev

1510 Ḥudāya eyleyüp bunlar tevekkül
Yola girüp gider Nevrüz ile Gül

Be-ğāyet sür‘at ile gitdi bunlar
Mu‘īn oldu olara pāk erenler

Der Beyān-ı Resīden-i Nevrūz u Gül Be Maḳām-ı Şeyḫ Necdī

[52.b]Getür sāḳī bize bir şāġar-ı zehr
İçüp hicrān ġamından alalum behr

Muġannī sāzuñ içre sevk ü hicrān
Çalup ḳıl ‘āşık u ma‘şūḳı lerzān

Ḥikāyet böyle ol iki semen-ten
Oradan irdiler bir cāye erken

1515 Velīkin ol aradan daḫı fi’l-ḫāl
Öñin ardın güdereḳ gitdi o ḫoş-fāl

Giderken yolları bir köye irdi
Varup onda ‘acāyip ḫāl görđi

O köyüñ zāhidinden nuşḫ ile pend
Alup onda oturdı ol şeker-ḫand

Daḫı Şeyḫ Eşiyoh Necdīs-i ḫar
O köy içre maḳām itmişđi bī-fer

İşidüp bunlaruñ ḫālin ‘azāzil
Bulara _atmak diler seng-i ebābīl

1520 Getürüp bunları miḫmān idindi
Öñine şofra ḳoyup ḫān idindi

Ne nān u şofradur arpāyile şu
Diyeydüñ cümlesi olmuşđı dārū

Şorup miḫmānuñ aḫvālin ser-ā-ser
Dinildi zāhide aḫvāli yek-er

Ġarībān mā-ḫazar bilüp hemānā
Yola girmek dilerler şöyle tenḫā

Bu şeyḫ añladı aḫbārı bulardan
Neler gelmiş başına ḫāk-i derden

1525 Kerāmāta sülūk idüp temāmet
Bulara itmek isterdi imāmet

Ṭırāz-ı şaṭḫ u ṭāmāta virüp kār

İder evzâr ile avrını pür-kâr

[53.a]Görüp bunları zâhid sūz ile sâz
İdüp Nevrüz u Gül hâline âgâz

Görür hâlvette zâhid şem‘-i şâhid
Tamû bâzârı içre oldu zâhid

Bilüp Nevrüz ile Gül hâlin anuñ
Füsün-ı zerķ añlar ķālını anuñ

1530 Dinilmişdür gider *lâ havleden* dîv
Gidüp taķılmayalar bizlere rîv

Yüridür dîve aḥkâmın Süleymân
O dîv itdüğini ķılmaz müselmân

Yol azanlarda görünürse telbîs
Ne ğam yoldan azıdır anı iblîs

Revâdur şöḫbetinden itmek i‘râz
Perî şeytâne hâzır itdi mıķrâz

Oradan ķurtılup gitdi iki yâr
Biribirine ğâyet idi ğam-ḥvâr

Der Beyân-ı Keşti Nişisten-i Gül ü Nevrüz ve Perâkende Şoden-i Ez Bâd-ı Muḫâlîf

1535 Getür sâķî bize bir şâğar-ı mey
Girüp keştiye_olalum Behmen ü Key

Muğannî ķıl sürüdüñ ‘işret-engîz
Ki hicrân tîği ğâyet oldu ḥün-rîz

Ḥikâyet böyledür ol iki dildâr
Girüp keştiye bahre oldılar yâr

Gider deryâda ol iki mâh-ı devrân
Gören mâhiler olurlardı bî-cân

Nigâre mâhiyân cân armağanın
İdüp atar gemiye cümle vârın

1540 Gül ü Nevrüz deryâ üzre ol dem
Giderler âh ile virüp dile ğam

[53.b]Sefîne şan şadef dür idi bunlar
Yakıştı hâtem ü faşş iki dilber

Gemi şan iki kaşlı Hâtem idi
Dil ü cān derdine onlar emsem idi

Giderken bād esüp deryāda āşüb
Olup kaçırından irdi baħra kaçup

Telâṭum birle emvâc oldu deryā
Şerārın cāyın eyler geh şüreyyā

1545 Semāya geh zemîne_atup gemiyi
Helāke irgörüp çok ādemīyi

Bu hāl içre olup baħr içre emvâc
Kamer yok gāyet ileydi şeb-i dāc

Der Beyān-ı Aḥvāl-i Gül ü Nevruz Der-i Deryā

Sefineyle gezerken baħrda ol yār
Biribirne olurlarken ḥarīdār

Alup bunlar düpedüz ḥayret ü ğam
Biribirlerine olmuşdı maḥrem

Bu hāl içre ṭururken baħr-ı ğayyār
İçinden bād ile ḳaynadı ey yār

1550 Sefine üstinde gūyā murġ-ı ṭayyār
İçinde merdümān raḳş ile ider kār

Deñiz ḥavfiyla bunlar cāndan ümmīd
Kesüp olmuşlar idi ḥayli nevmīd

İki yāre vişāl olduḳda yarar
Deñiz ğarḳ eylese de itmez bular ‘ār

Ne yerde kim olursa ‘ışḳ yoldāş
Ḳayurmazlar olursa cümle yol ṭāş

Şu yollarda ‘ışḳ ola ḳılavüz
Gümān itme ki ol yolda kalavüz

1555 [54.a]Ferīdün devletin bulsa iki yār

ayurmazlar ninde olsa khsr

Bu devlet revnaın görüp zemne
Gene bir fitneye ıldı bahne

Felek dervzesin görince ta'cl
Olur avl-i 'lem ayli tebdl

Budur evr-ı dehrn ittifı
Virür elbette her cem'e firı

Budur devr-i zemne resm  yin
Vile hicri eyler fevr-i teln

*Der Beyn-ı ikest oden-i Sefine-i Gül  Nevrz u Mteferri Buden-i Ez Yek-
diger*

1560 Getür sı bize bir gar-ı nb
İp hicrn iline virelüm tb

Muanni ıl srdun hicr-mz
Ki 'ı birle ma'qa_irdi engz

ikyet böyledür deryda esp bd
Dern-ı bahrı ıldı mevc ile d

Olup tfn gibi dery mulif
Eserdi her arfdan bd-ı rif

lup dery teltm birle emvc
Gemiye oınurdu kc ber kc

1565 Olup o ra'd u ber erfd tz
Bırkmıdı cihne rst-z

anasın berden dery pr-te
Olup olmıdı net-endz serke

Bulutlar araup yaardı yamr
Daı dery 'aceb olmıdı pr-r

Görüldi yle an r-ı Sirfl
Tenrdan ıdı an tfn ol bil

[54.b]O dery ire var bir kh-ı a'zm
Mil-i fdı ol kh-ı mücessem

1570 Gidüp bād ile keştî ol aradan
İnāyet eyleye onı yaradan

Varup vurdı o t̄āğın̄ taşına t̄iz
Neler geldi sefîne başına n̄iz

Gemîyi rîh-i ‘āşif vurdı taşā
Görüldi yazılan neyise başā

Olup elvāh-ı keştî cümle talān
Ḥabāb-āsā olur şu üzre gerdān

T̄ağılınca hemān elvāh-ı keştî
Şu üzre merdümān gösterdi püşti

1575 Dökilüp cümle deryā içre insān
Gezüp mähî mişāl olurdu ḥayrān

Bu ḥālātde ol iki nāz-perver
Biribirinden ayrıldı ey nikū-fer

Ol iki nāzenin ayrıldılar t̄iz
Ḷopup başlarına ol dem rüstāḥiz

Eline her birinün̄ taḥta pāre
Girüp her biri düşdi bir diyāre

Deñiz mālikleriyle āşinālîk
İdüp eylerdi onlarla şenālîk

1580 Gözi yāşıyla baḥr olmuşdı mālîḥ
Acıyup bunlara baḥr oldu t̄ālîḥ

Şanasın māh ile mähî muḶārin
Olup baḥr içre olurdu mu‘āvin

Der Beyān-ı Āvāre-Şoden-i Gül ü Nevrüz Ez Yek-diger Bā Tāḥta Pāre

Alup her taḥta pāreyle birin āb
Gidüp bir cānibe virür oña tāb

[55.a]İdüp her birisi ol taḥta’ı taḥt
MusallaḶ oldu baḥr üzre olup baḥt

Felek nūşına bunlaruñ virüp niş

Bulara baş kayusu virdi teşvîş

- 1585 Bulara hicr irdi bî-tevaqquf
Teraḥḥum itmeyüp kılmaz te'essüf

Qazâ daḥı qader ḥākî bulara
Olup bulmadılar bu derde çäre

Tevekkül rîsmânın idüp efsâr
Gezerdi taḥtayile baḥrda ol yâr

Ne Gül aḥvâl-i Nevrûzı bilürdi
Ne Nevrûzum Gülün ḥâlin alurdu

İnâyetler idüp şavl-devri Allah
İrâğa şaldı bunları ol ulû şâh

- 1590 Sa'âdet bād-pâyına irüp bād
İletdi her birin bir cānibe şād

Sürüp ol taḥta'ı emvâc-ı deryâ
İletdi bir diyâre şöyle tenhâ

Ten-i bî-cân bir taḥta üzre ol mâh
Ṭurup eyler derûndan âh ile vâh

Der Beyân-ı Bîrûn-Âmeden-i Gül Ez-Deryâ-yı Bî-pâyân

Getür sâķî bize bir şâgâr-ı ḥâş
İçüp cān u dil olsun bezme raḥḥâş

Muğannî vir ğınâ-yı 'ûda bir sâz
Ciger delsün olup bezm içre dem-sâz

- 1595 Ḥikâyet böyledür Gül baḥre olup yâr
Ṭururdu taḥta-pāreyle _ol dil-efgâr

O dem Lārķūş şehrinden nice er
'Aden sultânı Kaḥdûrka giderler

[55.b]Bular varup o sultân ile tedbîr
İdüp aḥvâl-i baḥra olalar çîr

Girüp deryâya şayd idüp cevâhir
Ola kim gire _eline dürr-i fâḥir

Gidüp bu arzular birle bahre
Ararlar bulmağa her neyse behre

1600 Hudā taqdır birle olduğa ğavvāş
Deñizde buldı bunlar bir güherhāş

Şanasın mālīk-i deryāyidi ol
Gezerdi baħr içinde şağ ile şol

Cebīn-i māh idüp yek-ser külef-dār
Daħı mihr-i cihāne virdi envār

Ṭolup yāş yirine ħūn-āba gözler
Şağına şoluna baқardı gözler

Perişān oluben zülfi perişān
Ḥaddinūñ erguvānı za‘ferān kān

1605 Bu ra‘nā gevheri sulṭān-ı cevher
Görüp lülū-yı lālādan irer fer

Ne cevher ħānümānın kıldı pā-māl
Göreldeñ ol dür-i nā-yābı ol ħāl

Der Beyān-ı İ‘lām Kerden-i Gül Ḥāl-i Ḥod Bā-Cevher-i Pür-fer

O ħāletde Güli gördükde Cevher
Şorup ħālīn Güle virdi ħaberler

Nic’oldı ħālīñüz deryāda ey māh
Çeküp ğarḳ-ābla itdüñ ħaylice āh

Cevābın virdi Gül ey Cevher-i pāk
Benin şehzāde-i Ferḫār-ı çālāk

1610 Velīkīn oluben derde giriftār
Gözüm ḳapuda ḳaldı ey şeker-bār

[56.a]İderken tāze rüyān ile ‘işret
Mey ü ney birle iderken ħayli şoḫbet

Bu ħāletle giderken ḳopdı bir yıl
Felāket birle fülke uğradı seyl

Bozılup bādbān gitdi lenger
Gemīnūñ başı vü ayağı oldı mükedder

Sürüp aḫir buları sāḫile tiz
Ḳoparıp başlarına rüstāḫiz

1615 Dinildi bu ʔaraf eyā kimüñdür
Buña ḫākim olan ne kimsenedür

Didi Cevher ki ey māh-ı ʔaşab-püş
‘Aden sulṫānınuñdur bu ʔaraf ḫoş

Buradan Çine ey dil-dār-ı āfāḫ
Varurlar kārban bir yılda ancaḫ

Hemānā giydirüp şāḫāne cāme
Mülükāne daḫı zīnetle kāme

Virüp māha hezārān zeyn ü ziynet
Baḫışlar ḫaylice envā‘-ı ḫil‘at

1620 Nişār idüp oña yāḫūt u gevher
Ri‘āyet itdi ol gül-rüya Cevher

Nice günler olundı ‘ayş ile nüş
Olundı her ʔarafdan ḫaylice cüş

Bu ḫālāt üzre ʔurdı māh-sīmā
Semen-büy süḫan-güy dil-ārā

Tena‘um birle idüp eşnāf ‘işret
Nigāruñ ḫāline_irdi ḫayli savlet

*Der Beyān-ı Mülāḫaḫa Kerden-i Aḫvāl-i Nevrüz u Te‘essüf Kerden-i Ez-Berā-yı
Vey*

Getür sākī bize vir āb-ı ḫayvān
İçüp bulsun ḫayātı ins ile cān

1625 [56.b]Muḫannī ol sürüd-engiz-i pür-sāz
Nevāñ ile nevāñ olsun ser-efrāz

Ḫikāyet böyledür gül-rüy-ı ḫam-nāk
Olup Nevrüz añup ceybin ider çāk

Ṭalabur şanki murḫ-ı nīm-bismil
Gözi yāş ciger yāş yanar dil

İderken dāyimā Nevrūzını yād
Derūnından opardı āh u feryād

Yüzini yire sürüp eyler efgān
Duān-ı āhıyile olar eyvān

1630 Cemī‘ kārın idüp Cevher itmām
‘Aden şuyına ‘azme oldu ibrām

Ol ortalıda var idi iki rāh
‘Aden şehrine ol yoldan gider şāh

Velī ol rāh gāyet birle müşkil
Temāmet olmuş idi seng ile gil

Birisidür hīz biri şīre me‘vā
Birinde ejdehā var ey dil-ārā

Be-gāyet sehm-nāk olmuşdı ol rāh
Biñ atlu geçmez idi ey nikū-vāh

1635 Cebe cevşen giyüp Cevher temāmet
Yaraıyla yola itdi iāmet

Giderken yol azup gider ulaüz
Alup hayret virürler yolcıya sūz

ulaüzlar yolu sehv eylemişler
Yolın orısını mav eylemişler

Sebā‘-ı Kūha oru gidüp āır
Bilinmez kim nice ola hāl-i fāır

Şabā olduğda avāl oldu mekşūf
Ne urma ne oturma ışsa ma‘rūf

1640 [57.a]urūş-ı şīr cūş-ı gürg-i ūn-vār
Dil ü cāna virür avf ile āzār

Şu deñlü oldu alkuñ ızırābı
Ki gitdi kārbanuñ āb u tābı

Didiler azalum erāfa andek
urup andek iinde diyelüm a

Gül-i ra‘nā buları gördi bed-āl

Didi Hakkā sığındık eylemeñ fāl

Yaradan kaydımız yer bizüm āhır
Sözün toğrusı budur olma fācir

1645 Ol esnāda görilüp hayli arslān
Gürüh ile gelürler tiz-dendān

Görüp şirānı Gül fevrī çeküp oğ
Atup dir bu oğı al gözüne şoğ

Bu aşl oğıyla çoğ arslān idüp yoğ
Atıldı arslana bu gūne oğ çoğ

Şanursız erkek aslānda hüner vār
Dişisi de hünerde aslāndır ey yār

Görüp şirān gürühı ol belāyı
Gülün oğıyla olan ibtilāyı

1650 Ser-ā-pā cümlesi hāk ile yeksān
Olup hūnīn olmuş idi şirān

Görür olsa ırāğdan it ile kes
Kaçar olmuşdı ondan şir-i nā-kes

Kemān u tır şire virdi çoğ havf
Ciger hūnīn olup mağbūn idi cevḫ

O demde havf u haşyet birle şirān
Başın alup giderlerdi şitābān

Nigāruñ gördi asker yāl ü bālin
Nice dürlü cemāl ile kemālin

1655 [57.b]Kemān u tırine cān oldı qurbān
Ne qarbān ālem oldı bende-fermān

Olurdu şaşt u kişine cihān mest
Anuñ merdāneligin görmedi dest

Aden halkına hoş fāl oldı bu iş
Qamūsı barmağına qodılar diş

Bunuñ gibi bahādır görmedük biz
Cihān içinde var mıdur diñüz siz

Diyüp etdiler aña çok du‘ālar
Dil ü cān bezl ile kıldı şenālar

Der Beyān-ı Reften-i Cevher Be ‘Aden

1660 ‘Aden şehrine irdi giderek Gül
Didi Cevher oña ey lebleri mül

Ki sizden biz muqaddem şehirde cāy
Tutalum siz gelüñ şoñ devri ey āy

Bular gülmekde Cevher gitdi fi’l-ḥāl
‘Aden sulṭānına ‘arz itdi aḥvāl

Şeh ol deryā beginden şordı māhı
Didi beg daḥı āḥvāli kemāhi

Gülüñ vaşfını evvel idip i‘lām
Ki yolda nitdügin āğāz-ı encām

1665 Şoñ uci ḥāl ü ḳālın idüp inhā
Şeh anı görmege kıldı temennā

Der Beyān-ı Hikāyet Kerden-i Cevher Ez-ḥāl-i Gül Be Pādişāh-ı Bedī‘

Getür sākī bize cām-ı bedī‘i
İçüp hiç añmayım faşl-ı rebī‘i

Muğannī ḳıl sürüduñda beyānı
Bedī‘in fehm ider ehl-i me‘ānī

[58.a]Hikāyet böyledür sulṭān-ı ‘ālem
‘Aden şāhı bedī‘-i nesl-i Ādem

Haseb bābında odur Fağfūr nesli
Neseb tābında bilgil ḥūr aşı

1670 Temāmet bende-fermānı zemāne
Olupdur emri cārī bu cihāne

Olup maḥkūm hem Çin ile Māçin
Yürürdi sikkesi tā Rūm u Şaḳsın

Didiler dilberüñ aña cemālin
Bahādırlıkda olan ḥāl ü ḳālın

Her işde var durur anuñ kemālī
Kemālī içre vardur çok cemālī

Şehi evşāf-ı Gül kılduğda hayrān
Yanardı sīnesi şan nār-ı sūzān

1675 Nigār iqbāline gönderdi hāşān
Alup geldiler ol dildārı ol ān

Konāğın itdiler bir kaşr-ı ‘ālī
Meh ile mihr oña olmuşdı vālī

Konup ol kaşra hūrī ol gül-endām
Getürdiler ni‘am gāyet nikū-nām

Dağı envā‘-ı aḡrāz ile ikrām
Olundı ol nigāre ey hūb-fercām

‘Aden şāhı ‘aceb hażz itdi Gülden
Elin çekdi o demde āb u gilden

1680 Rūsūm-ı husrevāni kıldı tertīb
Nigāre eyleyüp envā‘-ı terḡīb

İdüp kendü sarāyın aña mesken
Gelüp anda kona ol māh-ı rüşen

Yoğidi oğlu kıızı ol emīrūñ
Murādıydı velī bernā vü pīrūñ

[58.b]Oğul yirine bağladı Güli ol
Sevüp içerdı ānuñla mūli bol

Oğuldan kıızdan artuğ sevdi ānı
Güzeller şāhı māh-ı hurde-dānı

Der Beyān-ı Ri‘āyet Kerden-ı Şāh-ı ‘Aden Bedī‘ü’-d-Dehr Gül-rā

1685 Mūheyyā idüp ol dildāre ni‘met
Hūzūra geldi envā‘-ı ziyāfet

Gül için eyleyüp berg ü nevālar
Sarāy-ı hāşı dürlü mācerālar

Çıķup kendü dağı iqbāl için tīz

Getürüp hâk-i pâyine oldu gül-rîz

‘Aden sulţânını gördi irâqdan
Oña ta‘zîm kıldı karşı raqdan

Görince karşıdan i‘zâz kıldı
Boyn gördükde âña sâz kıldı

1690 Gül atından inüp şâha itdi ikrâm
Didi kim câriyeñ ven ey nikû-nâm

Elin şalup gelür serv-i semen-ten
Leţâfetle cihâne şaldı şiven

Selâm ile yer öpüp ol dil-ârâm
Qabûl ile şeh itdi çokca ikrâm

Der Beyân-ı Mu‘anaqa Kerden-i Şâh-ı Bedi‘ Bâ Gül-i La‘l-i Mül

Getür sâkı bize bir âb-ı rengîn
İçüp ser-mest olalum nağz u şîrîn

Ele al sâzuñı ey muṭrib-i nâz
Güle vir tarz-ı Nevrüz ile âgâz

1695 Rivâyet böyledür ey güş idenler
‘Aden şâhıyla istiḳbâl idenler

[59.a]‘Aden sulţânı da atından indi
Tevâzu‘lar idüp ḫayli kıvandı

İdüp ol iki sulţân merḫabâlar
Arada oldu ḫayli mâcerâlar

Hemânâ bezme şâh idüp işâret
Döküldi bezm ü ni‘met fî beşâret⁵⁷

Girişmeyle ṭurup meclisde sâkı
Yüridi bezm içinde devr ayâkı

1700 Rebâb u ‘ûd u ṭanbûr ile santûr
Gülûñ derd-i firâkın eyledi dür

Nevâ-sâz oldu muṭribile muğannî

⁵⁷ Bu beyit sayfa kenarına yazılmıştır.

İdüp bezm içre envā^c-1 teğannî

Tekellüflerle oldı cümle ser-hoş
O bezm içre olmuşdı dehr pür-cüş

Der Beyān-ı Şıfat-ı Şoḫbet-i Gül Bā Şāh-ı Bedī'ü'd-dehr

Getür sākî yine bir rāḫ-ı reyḫān
İçüp mestāne olsun māh-ı devrān

Muğannî muṭrib ile kıl ser-āğāz
Sürüduñ rüdü birle ola dem-sāz

1705 Hikāyet bu ki Gül kılsa kadeḫ nüş
İder bezm ehlinüñ ağızında mey cüş

Olup bezm içre envā^c-1 leṭāyif
Nevā derdin daḫi çoḫca ṭarāyif

İder olsa eger Gül söze āğāz
Olur süz-ı derūna ḫalk dem-sāz

Eger efsün ile efsāneye māh
Şürū^c itse virilmez kimseye rāh

‘Aden şāhı ḫazāyinle defāyin
Güle bağışladı bezm içre vārın

1710 ‘Abīdiyle imā vü taḫt ile tāk
Nigārına virilüp oldı behāc

[59.b] *Der Beyān-ı Zārī Kerden-i Gül Ez-Firāk-ı Nevrüz-ı Pür-Süz*

Getür sākî bize bir āb-ı ser-keş
İçüp bezm içre olalum mest ü ser-hoş

Muğannî vir sürüd-ı ‘ūda eṭvār
Onı güş iden olsun çoḫca huşyār

Hikāyet böyledür ol bezm-i ‘ālī
Selāṭin ile ṭutmuşdı mevālī

O bezm içre çoğidi mīr ü dervīş
Güli seyrān iden olurdu dil-rīş

1715 Olup bezm āḫiri gitdi selāṭin

Yerinde aldı ol mabb-1 zengn

Ne n oldu r gl-i bg-1 ilh
Sa'adet efserinn pdiah

Ne kim bgne v hem asindan
Daı n-marumn marumndan

ururlarken Gl-i miskn deral
Girp hcre ire bbn yaptı fi'l-al

Olup ser-t-adem cismi anun pk
ılup hicrn ile cn cbbesin k

1720 Derndan alar idi zr u zr
anasn yadurur ebr-i bahr

Nice mddet oyup opraa baın
Geh baına urur idi tın

Biraz daı iderdi snesin k
Dkerdi kkli stine k

Biraz daı idp tli'le gvg
derdi devleti letle mvs

Cihndan ayrlup cndan yuyup el
Dir idi dostum ldm meded gel

1725 [60.a]Eline fevri alup tg-i n-rz
Kesp baın diler kim ala b-iz

Olup dvneve rsv v ayrn
uramaz oturamaz ol gzel cn

Olur bu tarz ile avl-i vrun
uramaz oturamaz ol cier-n

Der Beyn-ı Tesell Dden-i Gl Be Hod Der 'Ik

Neye fikr itdi Gl yed ki Nevrz
ıup derydan ide batı prz

Murd idp beni bulmaya ol h
O vatin ben ıluram nle v ah

- 1730 Öürsem iştiyāk ile gideyin
Firāk içre koyup anı nideyin
- Ölüren kırtuluran bu belādan
Göre Nevruzın ahvālin Yarādan
- ‘Aden bir şehri meşhūr oldu ey yār
Umaram kim bu şehri içre_ola bāzār
- Kenār-ı baırdur bir cāy-ı ra‘nā
Gelürler çok misāfir bunda yārā
- Revā olur mı ol renc ü ‘anāda
Olup ben bunda olam merħabāda
- 1735 Ğayāli Ğayli cānum kıldı tālān
Ğamı birle dil ü cān oldu nālān
- Firāk ile kırup hicrān vifākı
Hevāsıyla hevām itdi ittifākı
- Bunı diyüp didi kim oturayın
Ola kim Ğam çerisin yaturayın
- Eger cānı bedende_olursa ānuñ
Şānını ister ol bu bed-nişānuñ
- [60.b]İçimde şaklıyayum müşkilüm hep
Kimesne bilmesün derd ü dilüm hep
- 1740 Bu minvāl üzre fikr ol yār-ı meh-veş
İdüp şaldı cihāne āb u āteş
- ‘Aden şahrāsı içre şayd iderdi
Kemān u tīrine çok kıyd iderdi
- ‘Aden baırasında_ola ol dürretü’t-tāc
Diyü Ğavvāş olurdu her şeb-i dāc
- Şadef içre sır ol dürr-i yetīmi
Bulımayup ider āh-ı kıdīmi
- Görür olmaz bunuñla def‘-i endüh
Binüp şaydādına menzīl ider kūh
- 1745 Ola kim def‘-i Ğam idüp sevine

Gider şahṛāya ʿiṣk ile avına

Bu gūne derd-i hicrānla idüp āh
Duḥān ile ṭolardı ṭāḫ u dergāh

Der Beyān-ı Aḥvāl-i Nevrūz Der Deryā

Ḥikāyet böyledür deryāda Nevrūz
Giderken oldu deryā ser-te-ser sūz

Ḳopup deryā yüzinde şöyle girdāb
Daḫı baḫri itdi bir dem iḫre ḥūn-āb

Telāṭumla irüp deryāya yıḳār
Ser-ā-ser tīre olup mevc oldu ṭayyār

1750 Ele mıḳrāz alup ḥeyyāt-ı deryā
Biḫer ḡarḳ-āb iḫün eṣvāb u zerḳā

Sefīne geh şüreyyā geh şerāya
İnüp çıḳup ṭurımaz bir araya

İki ʿaṣıḳ biribirinden ayru
Düşüp ol ḫālile olmuşdı şāyru

[61.a.]Zaʿīf idüp mizācın ol iki yār
Biribiriyle_ıderdi āhıla zār

Vücūdi ḫasta_olup deryāda ānuñ
Yüreḡi ḳana dönmüşdi_ol civānuñ

1755 Bu ālām u şedāyid birle ol şāh
Gezüp taḫta_üzre deryāda ider āh

Bedel taḫtuma oldu taḫta pāre
Göñül baḫta irmeyüp irmişdi yāre

Diriḡā vü diriḡā vü diriḡā
Gülüm alup dilüm ḫār itdi yaḡmā

Yüri ey ṭālīʿ-i bed-kār ḫayfā
Niḡarum çıḳdı elümden neyleyem vā

Gülüñ ter ḡoncesin açmadum ey vāh
Yürürem baḫr iḫinde ey güzel şāh

1760 Bu gūne iderek efġān u feryād
Gezer baħr içre āteşden çıķup bād

Ten-i ħākisi birle āteş ü āb
Yil öñünce gider idüp teb ü tīb

*Der Beyān-ı Bīrūn Āmeden-i Nevrūz Der Deryā vü Reften-i Be-ħāne-i Şayyād-ı
Māhī vü Bī-hūş Üftāden Der-an*

Getür sākī bize bir nār-ı pür-nūr
İçüp deryādan olam ħāke muzdūr

Muġannī it sürüduñ naġme-perdāz
Ki sāħil içre Nevrūza kılam sāz

Ĥikāyet böyledür ġarķ-ābdan şāh
Kenār-ı baħre düşüp eyledi āh

1765 Çıķup ol baħrdan şeh-zāde Nevrūz
Gezerdi dīde giryān u ciger sūz

Görür āħir ırāķdan қаşr-ı bālā
Kenārında tururlar pīr ü bernā

[61.b]Kenārında o қаşruñ ba‘zı ħargāh
Çurup māhī şikār ider nice şāh

Ol arada balıķcınıñ biri kār
İdüp māhī şatup eylerdi bāzār

Balıķ şatmaķ idi dāyim oña kār
Bu idi kārı anuñ āħir iy yār

1770 İderken baħr için bunlar temāşā
Göründi qarşudan bir şaħş-ı ra‘nā

Nice şaħş ol idi bil şāh-ı Nevrūz
Yapışup taħtaya olmuşdı ciger-sūz

Sefineyle gidüp şayyād baħre
Bulup Nevrūzı alup geldi şehre

Maķāmına götürüp oña tımār
İdüp ref‘ oldı ondan renc ü bīmār

İrişüp bir ķonaķ buldı o şāha

Oturup irişe onda ‘izz ü cāha

1775 Elinden ŝesti alup itdi hürmet
Zuhūra geldi her neyise miknet

Bişürdi bir balık ol demde ol pîr
Yiyüp şeh geldi kuvvet aña yir yir

Yiyüp içüp gülüp kuvvet yerine
Yazılan neyise geldi serine

Irâqdan gözine bir pîr-i pür-kâr
Görinüp geldi yanına itdi bāzâr

Biraz anuñla ŝoĥbet eylediler
Olanca mācerādan söylediler

1780 Hezārān şükr idüp Haĥqa o ‘aŝıĥ
Dilerdi Tañrıdan iĥsāmı fāyıĥ

Dem-ā-dem pîrle idüp ‘ıyş u ‘işret
Dün ü gün kârı oldı zevĥ-i ŝoĥbet

[62.a]Velî gönlinde ma‘ŝūkuñ ĥayāli
Turup ‘arz iderdi aña viŝāli

Der Beyān-ı Mu‘ānaĥa Kerden-i Nevrüz Bā-Şayyād-ı Māhî Der Sāĥil

Taĥıyyāt u selām ol pîr-i maĥbûl
İdüp Nevrüz idindi pür-ı maĥbûl

O pîr idi be-ġāyet kâr-binā
Anuñ tedbiri ġāyet idi eŝnā

1785 Teselliler virüp pîr-i sebük-rūĥ
Necāt aŝĥābına luĥf itdi ŝan Nūĥ

Cevābın virdi pîre ŝāh-ı Nevrüz
İdüp envā‘ taĥrîr-i dil-efrüz

Tekellümde ezüp şîr ü ŝekerler
Ĥikāyetler kı lup dökdi Gül-i ter

Yaturdı bister ü bālin anuñ ŝāz
Balık yirdi dün ü gün ol şeker-nāz

O pîr idi be-gâyet aç u muhtâc
Gezer ‘üryân u ser-gerdân şeb-i dâc

1790 Giyerdi egnine bir iki şâlî
Tururdi berkler ev içinde hâlî

Görür Nevruz anuñ aḥvâli vārūñ
Oña raḥm eyleyüp oldı diger-gün

Ola kim Haḫ vireydi baña devlet
Bu pîre de ireydi ḫayli miknet

*Der Beyân-ı Ta‘lîm Kerden-i Şayyâd-ı Mâhî Ba‘z Aḥvâl-i Nevruz Râ-berây-ı
Ḥūd*

Ḥikâyet böyledür kim pîr-i dânâ
Bilüp Nevruzun aḥvâlini ḫâlâ

Didi Nevruz oña idüp temelluḫ
Baña olgıl peder ḫılğıl ta‘alluḫ⁵⁸

1795 Terahḫum eyleyüp didi ki ey pîr
Saña ta‘lîm idem bir ḫüb tedbîr

[62.b]Varup şehre bulup bir mun‘im-i pāk
Oña bir bir benüm ḫâlüm di çâlāk

Bu tedbîr ile şâyed ola pür-kār
İdegör sen bu eṭvârı var iy yār

Ümidüm bu Ḥüda luṭf idüp izḫār
Recâ var kim olaydı baḫtı bîdār

Gidüp ol pîr itdi fikr-i âḫer
Ki ide Nevruz ol fikr ile mihter

1800 İdüp tedbîrini pîr-i mübârek
Ḥüdâ Nevruzâ virdi tâc u târek

Der Beyân-ı Fürûḫten-i Pîr-i Şayyâd Nevruz-râ Der Gıybet

Ḥikâyet böyledür kim pîr-i pür-rây
Olup evvel içinde rây ârây

⁵⁸ Bu beyit sayfa kenarında bulunmaktadır.

Çıkup ol aradan şa'y ile ol pîr
Vezîr [ü] şāha varup itdi taqrîr

Benüm Yūsuf şıfatlu bir kulum var
‘Azîzüm idelüm senüñle bāzār

Hüner tarzına gāyetde yegāne
Anuñ eṭvārını görmez zemāne

1805 Buña Nevrüz idüp envā‘-ı ta‘rîf
Sözinde bulmadılar hiç taḥrîf

Vezîr aḥvāli bilmek için ol dem
O māha gönderür bir nice ādem

Varup görenlere hiç şabr u ārām
Yirinde kalmayup olmuşdı nā-kām

Olup ḥayrān u ser-gerdān u nālān
Görenler virmek isterdi oña cān

Bu gūne zülf ü ḥāl kıdd ü kāmēt
Görenler başına kopar kıyāmet

[63.a] *Der Beyān-ı Müşāhid Kerden-i Vezîr Nevrüz-rā vü Şoḥbet Kerden-i Bā-ev*

1810 Şu deñlü vaşf olıcaḳ ol perî-zād
Vezîrüñ ‘aḳlı gitdi oldı ber-bād

Görince Yūsufun ol pîr-i Ken‘ān
Gözi rüşen olup bezl eyledi cān

Vezîr ol mäh-rüyı göricek tîz
Başına kopdı fevrî rustāḥîz

Yirinden kalkuben virdi yirini
Yüzün gören giderlerdi yerini

Balıḳçıya virüp çoḳca zer ü sîm
Didi gel baña kıl bu mähı teslîm

1815 Şanasın gürg elinden Yūsufi şāh
Alup Mışr iline iletdi nā-gāh

Götürdiler çün ol şimşād-ı cānı
Cihānuñ revnaḳı ḥüb-ı zemānı

Yüzinde hâl anuñ ferr-i Feridün
Cemâlinde müşâhed şun^ç-ı bî-çün

Gözi bādām ebrūsı hilâle
‘Acep beñzer gören iderdi nâle

Vezîrün yanına geldükde ol mâh
Görenler dediler li bârekallâh

1820 Vezîr ânı görüp lâl oldı fi'l-hâl
Yüzini yire sürüp oldı pā-māl

O māha itdirüp şāhâne menzil
Sa‘âdet birle çözdî_ol yirde maḥmil

Oña şāhâne mesnedde idüp cāyı
Özi hıdmetde tırdı kār-fermāyı

Daḥı envā‘ hil‘at-i hüsrevâne
Getürdiler o şîrîn-i cihâne

[63.b]Oña lâzım olan ziynet temâmet
Olup giydi vü itdi onda iḳâmet

1825 İdüp efkâr ol dānā-yı pür-kār
Ki sulṭāna münāsipdür bu dil-dār

Gerekdür hân ile olup muşāhib
Ola dāyım anuñ birle mülā‘ib

Bu aşıl bize olımaz münāsib
Buña sulṭān gerekdür ola rāğıp

Bu gūne eyleyüp efkâr-ı maḳbūl
İşidenler didiler cümle ma‘ḳūl

Der Beyān-ı Meclis Kerden-i Vezîr-i Pür-Tedbîr Pādişāh-rā

Getür sâḳî bize bir şāğar-ı hāş
İçüp bezm içre olam fevri raḳḳāş

1830 Muğannî muṭribe vir sūz ile sâz
Ki bezm aḥvâli olsun neyle dem-sâz

Hikāye böyledür destūr-ı mestūr

Ṭırāz-ı sohbete olmuşdı muzdūr

Ẓiyāfet tarzını ol dem idüp rāst
Getürdi ortaya neyse kem ü kāst

İdüp sulṭānı daʿvet ol nikū-rāy
Şeh için olmuş idi meclis-ārāy

Ḳabūl itdi hemān-dem daʿvetin şāh
Gelüp oldu o dil-dār ile dil-ḥvāh

1835 Güher-rīz oluben destūr-ı mesrūr
Yerinde eyledi her kārı maʿmūr

Ḳurılıp fevri bezm-i Ḥüsrevāne
Müheyyā oldu çeng ile çeğāne

Velī şirīn yok bir bezm idi ol
Bağardı Ḥusrev anuñ sağıla şol

[64.a]Ḳonuldu meclise envāʿ niʿmet
Düzüldi bezm-i sākī itdi ḥıdmet

Ḳadeḫler devr idüp geldi ḳadeḫler
İçildi bādeler gitdi taraḫlar

1840 Arāda yir idüp yāḳūt-ı piyāl
Gözi ber-fitne ḳıldı ruḫları āl⁵⁹

Nevādir-gū nedīm-i ḫāslar tīz
Süḫan-gūyān olup oldu şeker-rīz

Muğanniler ne tarz eylerse āğāz
Olurdu matrib ü ʿūd aña dem-sāz

Der Beyān-ı Hikāyet Kerden-i Vezīr Aḫvāl-i Nevrüz-Rā Be Sulṭān

Getür sākī bize bir rāḫ-ı reyḫān
İçenler ser-te-ser olsun Süleymān

Muğannī eyle Nevrüz ile şehnāz
Ki Nevrüz eylemek ister shehe nāz

1845 Hikāyet böyle kim germ oldu şöḫbet

⁵⁹ Bu beyit sayfa kenarında yazılı bulunmaktadır.

Dinildi evvel āhır neyse ülfet

Diyüp destür sulṭāne ser-ā-ser
Olan aḥvāl-i Nevrūzı muḳarrer

Ki ey sulṭān-ı a‘zam ḥān-ı ḥānān
Cihānuñ serveri dārā-yı devrān

Cihān durduḳca var olsun vüçüduñ
Kesilmesün aradan ‘adl ü cüduñ

Gelüp vırānuma bir bāz-ı beyzā
Ḳonup destüme şayd eyler temennā

1850 Hümā-yı devlet oldu ol māh-sīmā
Ṭulūf itdi ḳanat açup hemānā

Şehen-şāhānedür eṭvārı anuñ
Selāṭıne münāsib kārı anuñ

‘Aceb maḥbūbdur sulṭāna lāyıḳ
Ġarāyib bendedür ḥāḳāna fāyıḳ

[64.b] *Der Beyān-ı Reften-i Nevrūz Pādişāh-ı Yemen ve Şoḫbet Kerden-i Bā-vey*

Bilince ḥāli ol şāh-ı hümāyūn
Buyurdı kim güle ol baḫt-ı meymūn

Getürdiler şehen-şāha ol ayı
Şeh ile eyledi çok merḫabāyı

1855 Edep ṭarzın ḳılup baş egdi ṭurdı
Cevābın virdi şeh her ne ki şordı

Cemālile kemālin gördi sulṭān
Ferāset birle bildi ḥāli ol ḥān

Yüzinde gördi āşār-ı sa‘ādet
Sözinden añladı ṭavr-ı imāret

Görindi onda ferr-i Keyḳubādī
Didi kim bu durur ḥānlar nijādı

Tevāzu‘lar ḳılup ṭurdı yerinden
Yuḳaru aldı cümle beglerinden

1860 Vücūdında bulup ādāb u erkān
Didi kim merḥabā ey rāḥat-ı cān

Şafā geldüñ sen ey şāh-ı yegāne
Ne oldu düşdüñüz böyle yabāne

Hemānā şāh Nevrūz itdi āgāz
Ser-ā-ser sergüzeştinden açup rāz

O demde gizlü rāzın keşf kıldı
Diline her geleni reşf kıldı

Geçen ol mācerā-yı sūz u sāzın
Olunca kışşai dūr u dırāzın

1865 Olıcaḳ bezm içinde kışşa-perdāz
Turanlar ğuşşasından oldu pür-sāz

Olup şāh-ı Yemen ğāyetde medhūş
Ne hūş cān u dil itdi o dem cūş

[65.a]Sirāyet itdi ehl-i bezme bu ğam
Bu ğamdan tıldı çoḳ ḥalkūñ gözi nem

Be-ğāyet ağladılar ol cevāne
Cigerler tağladılar yane yane

Der Beyān-ı Şoḥbet Kerden-i Sulṭān Bā Nevrūz-ı Pırūz-Rūz

Naşihat eyleyüp Nevrūza sulṭān
Ki ey serv-i revān şāh-ı hümā-şān

1870 Nihāyet buldı ḥālā ḥār-ı hicrān
Gülüñ büyı zemānı geldi ey ḥān

Bulısup ol Gül-i Ferḥār ile sen
Şafālar süresin ey māh-ı rūşen

Ümidüm bu ki herġiz görmeyüp ğam
Nihāyet buldı ğam ol şād u ḥurrem

Ḥudā hicrānuñı vaşla_ide tebdil
İdüp irgürmeye vaz'ūña taḥvıl

Mu'ınüñ oldu şāhā şimdi ṭālī'
Açıldı kevkeb-i baḥta meṭālī'

1875 Yemen yümniyle dünyānuñ nefisi
Olup ğayrı yamāndur hem ħasīsi

Temām iqlīm içinde dil-güşādur
Ser-ā-ser tıynet-i āb u hevādur

Türābı ħurrem [ü] hoşdur hevāsı
Şuyı cān-perver [ü] şāfī fezāsı

Olup yaylağı ğāyet birle raʿnā
Dağı kışlağı bilgil cümle zībā

Ħuyūl ile biğālile cimāli
Ser-ā-ser ney-naẓīr idi cemāli

1880 Tıyūr-ı şayd ile deryā yüzi pür
İçinde çok şadefler cümleten dūr

[65.b]Sizüñ akrānıñuz beg-zādeler çok
Nice yüz bendeye mālīk dūrür toğ

Bu cümle sizlere ħıdmetle etsün
Ne etrāfa giderseñ cümle gitsün

Bişüp envāʿ niʿmet yeñ içüñ siz
Yüz ü göze baçalum tek sizüñ biz

Peder-ven ben saña gūş it naşihat
Bu dünyā bir iki günlük ğanīmet

1885 Vefāsı yoğ durur bu dehr-i dūnuñ
Yüzine güle bağmaz der-zebūnuñ

Nizārın ħurbe idüp tiz boğazlar
Yerin dağı anuñ ardınca avlar

Çatı bed-ʿahddür dünyā-yı ğaddār
İken aldanma mekrine yūri var

*Der Beyān-ı ʿÖzr Kerden-i Nevrüz Der-Şeb-i Şoğbet Be Pādişāh-ı Rebīʿ ve
Reften-i u Ħāne-i Ħod*

Zemīn-būs itdi ħān öñinde Nevrüz
Didi dünyāda olğıl şāh-ı pīrüz

Rikābuñ bendesidür hān u hānān
Cenābuñ hādimidür şāh-ı devrān

1890 Olupdur kıble-i āmāl bābuñ
Hayāt ābı durur dünyāda ābuñ

Ġarībe kıble-gāh olmışdur ol bāb
Dün ü gün devr iderler şeyh ile şāb

‘Aceb lutf itdiñüz hadden ziyāde
Bize ey lütfi bol sulţān-zāde

Sizüñ gibi olursa baña ğam-ğor
Ne ğam dünyā olursa cümle deycūr

Faķire lütfuñuz olursa hem-rāh
Murādum buluram elbette ey şāh

1895 [66.a]Sa‘ādet şahibinden çok sa‘ādet
Umulur ey hudāvend-i felek-baht

Faķirüñ bir tarīķ ile buraya
Düşüp cān u dilüm gitdi araya

Rikāb-ı ‘izzetüñ zıllında ey şāh
Bir iki gün geçinüp eyleyem āh

Ķuluñ gibi turup hıdmetde çālāk
Dün ü gün bekleyem divānı bī-bāk

Ķapuñda bendeñem ben cümleden kem
Ne ķul kim seglerüñden dahı ebkem

1900 Ķapuñda hıdmet idüp şubh ile şām
Ķapūñı bekleyem ben bende-nā-kām

Bu gūne idicek envā‘-ı lāba
Şehüñ cānını şaldı sūz u tāba

Der Beyān-ı Terbiyet Kerden-i Sulţān-ı Yemen Nevrūz-rā

Yemen sulţānı Nevrūza idüp ikrām
Aña kıldı hezārān lütf u in‘ām

Virüp çok bende vü envā‘-ı hil‘at
Huyül ile bigāle yok niḡāyet

Serîr ile serâperde güzel taht
Mülükâne dahı envâ‘dan raht

1905 Onı serdâr-ı ‘asker idüp ol hân
Virildi aña tuğrâ-yı zafer-şân

İdüp ser cümle_oña ikrâm u i‘zâz
Sözinden çıkmayup oldı_aña dem-sâz

Du‘âlar eyleyüp Nevrüz şâha
Didi mancûkuñ irsün ucı mâha

Tevâzu‘la du‘âlar itdi Nevrüz
Didi bendeñ dürür mâh-ı şeb-efrüz

[66.b]Şikâr u şayda mâyil olup ol hân
Şeb ü rüz oldı kârı şayd u seyrân

*Der Beyân-ı Leşker-i Ferstâden-i Şâh-ı Yemen Be-cânib-i Sulţân-ı ‘Aden Der-
Ceng*

1910 Getür sâķî bize bir şâgar-ı nâb
İçüp a‘dâya virem süz ile tâb

Muğannî vir ğınâ-yı ‘ûda eţvâr
‘Asâkir cem‘ine başladı serdâr

Hikâyet böyledür ey şâh-ı devrân
Bilenler böyle naql itdi nice ân

‘Aden şâhıyla sulţân-ı Yemen hem
‘Acâyib düşmen olmuşlardı der hem

‘Aden tahtına Gül gelmekle ol dem
Yemen şâhına güç geldi oldı pür-ğam

1915 Yemen serhaddine gönderdi leşker
Yüriyüp virdiler ol hâke âzer

Görüp bu leşkerüñ geldügin ol hân
‘Aden yolını bağlatdurdı ol an

Yemen sulţânı ol leşkerden âĝâh
Olup kıldı deründan âh ile vâh

Oturup eyler iken ‘ıyş u ‘ışret
İderken şāh-ı Nevrūz ile şoḥbet

Olundı şöyle bu ğavgāya tedbīr
K’ola Nevrūz ser-‘asker-i ‘adū-gīr

1920 Varup ḥākānle idüp ceng ü āşūb
Vura başlarına şemşīr-i mergūb

Ḳoparup başna onlaruñ kıyāmet
Ḳıyāmetden ola ol bir ‘alāmet

[67.a]Yarāğ u yāt ile ‘asker müheyyā
Olup a‘dā diyārına ire ğavgā

Dilāverler ‘adū-keşler nice yüz
Zemīninde ‘adūnuñ Ḳopara toz

Nice biñ merd-i cerrār-ı ‘adū-bend
Yarāğ u yātına olmuşdı ḥursend

1925 Müheyyā oluben şemşīr ile tīr
‘Adū şadrında isterler idi yir

Küt-ā-küt tarzına gezerdi ḥāzır
Revārū şūyına tiz idi nāzır

Zamīre girmege nīze bahādır
Kemend ef‘ī-veş atlamağa ḳādir

Ḥuşūmuñ kanını içmege deşne
Ḳatı çoḳdan idi ey şāh teşne

‘Adūnuñ kellesini tīg ü debbūs
Ṭoḳınmağa ‘aceb eylerdi efsūs

1930 Nice yüz biñ ‘asākir āhenin-pūş
‘Adū ḳam‘ına olmuşlardı pūr-cūş

‘Alemlerle neyistān oldu ‘asker
Olup bayraḳları berge berāber

Bahādırlar ḥurūşı birle ‘ālem
Ṭolup ḥayretde ḳaldı ibn-i ādem

Bu tarz ile olup Nevrūz-ı pīrūz

Zemīni tıtdı ‘asker birle dübdüz

‘Adūnuñ cünbişini bilmege ol
Nice cāsūs şaldı şağ ile şol

1935 Hıuşūmı kılmağa hayli hirāsān
Neye yapışdı ise geldi āsān

Hümāyūn ʔālī‘ ile ol zafer-fer
Tırāzın ‘askerūñ kılmiş idi zer

[67.b] *Der Beyān-ı İttifāk Kerden-i Behrām-ı Hūn-ḥvār Bā-Nevrūz Der İhrāc-ı
‘Asker ü Tefvīz Kerden-i Behrām Aḥvāl-i ‘Asker Bā-Nevrūz*

Muzaffer-fer o demde şāh-ı Nevrūz
‘Asākir cem‘ içre olmuşdı pīrūz

Yüriyiş tarzına virüp tırāzı
Kemīn-gehlerde kıldı hīle-sāzi

‘Adū def‘inde envā‘-ı levāzım
Görilüp oldı neyse cümle lāzım

1940 Yemende ol dem içre iki serdār
Var idi kim biri Behrām-ı hūn-ḥvār

İderlerdi ḥased Nevrūza onlar
Dilerler kim helāk idüp vire ser

Velīkīn bulmayup fırsat o māha
Dilerler kim atalar cānı çāha

Bular bulmayıcağ Nevrūza fırsat
Ḥasedden irdi olara hayli nekbet

Bularuñ hıkdımı bildükde sultān
‘Acāyib gūş-māl itdi onlara_ol ḥān

*Der Beyān-ı Leşker-Ferstāden-i Şāh-ı Yemen Bā-Leşker-i Ḥod Nevrūz-rā Be-
taraf-ı ‘Aden ...Kerden-i Bā-ū*

1945 İki sultān idüp düşmenlik izhār
‘Aden şāhı Yemen Sultānı iy yār

Yemenden yürüyüp Behrām-ı hūn-rīz
Hıuşūşan kārına oldı dil-āvīz

Didi Nevrūza sen kimsin yūri var
Görürsin hālūñi tiz ey dil-efgār

Fuzūlīsin diyüp kılma bize cevır
Varup eṭvāruñı gör eyleme devır

Ne il gün hālını bilür bu serdār
Ne ‘asker hālın añlar iy nikū-kār

1950 [68.a]Eger iyü yaramaz her n’olursa
Söz anuñdur görelüm ne gelürse

‘Adū def itmenüñ görgil yarağın
Yūri var düşmenüñ itgil surāğın

Ne bilsün hāl-i dehri mır Behrām
Delürmeklikle olmaz ol nikū-nām

Hemān eṭvār-ı a‘dāya nażar-bāz
Olagör olmağ isterseñ ser-efrāz

*Der Beyān-ı Hürüc Kerden-i Gül Be-Ḳaravul ve Münhezim Şoden-i Leşker-i
Ḳarāvul-rā*

Getür sākī bize bir nār-ı pür-nūr
İçüp idem ‘adūnuñ üstine zūr

1955 Muğannı kıl sürüduñ na‘re-perdāz
Ki ol zūr ile virem leşkere sāz

Hikāyetdür Ḳaravula Gül-i mest
Çıḳup virdi ‘adūnuñ ḳalbine dest

Görür ol leşkerüñ serdārı mağbūn
Hiç iş bilmez ṭurur eṭvār-ı vārun

Çerīsin depredüp kılmağ yaşavul
Ḳoşunlar bağlamağ bilmez ṭurur ol

Varup añladı ‘asker hālını tiz
Yaşadı leşkerini ol şeker-riz

1960 Şabāḫ olduḳda ‘ālem oldı rüşen
Göründi her ṭarafdan tāze gülşen

Getürüp meni' bād oldı her āşāf
Çerile tıoldı 'ālem kâf-tā-kâf

Ĥurūş-ı kürre nāy u na're-i kūs
Cihānuñ gūşuna virmişdi debbūs

Çalınup tabl u şūrnāy-ı rüyīn
Zemāne leşkerine virdi tezyīn

[68.b]Bu şevk ü zevk ile 'asker hemānā
Alāylar bağlayup kōpmuşdı gavgā

1965 Dilāverler hayā-hūyla idüp cūş
Feşāfeşle kemān u tır ider gūş

İderler pür-dilān na'reyle feryād
Cihānı kılmiş idi āh-ı nā-şād

Küt-ā-küt birle eṭrāf-ı 'asākir
Ṭolup olmuş idi cünd içre zācir

Sütürüñ tırnağıyla ey şāh-ı devrān
Yürek bir kati gitdi göge ol ān

Zemīn şeş kılup oldı āsumān heşt
Bunı bilen bilür var eyleme geşt

*Der Beyān-ı Dīden Behrām Eṭvār-ı Leşker-i Gül-rā vü Bī-ḥuzūr Şoden Ez Tırāz-
ı Leşker-i ū*

1970 Görüp Gül 'askerin bu tarzā Behrām
İdemez oldı ol yirlere ārām

Hemānā 'askerin atlandırup ol
Yüridiler ser-ā-ser şağ ile şol

Yüregi incinüp cānı olup ṭār
Özi göyneyüp oldı deng ü bī-zār

Der Beyān-ı 'Arz Kerden-i Leşker-i Nevrūz Ez-bī-ḥuzūr Şoden-i Ceng

Getür sākī bize vir āb-ı şīrīn
Ki ḥusrev eyledi bu cānibe kesīn

Muğannī kıl sürüduñ ceng-cüyān
Ki pür-ḥātīle tıoldı rüy-ı devrān

1975 Hikāyet böyledür ey ey şāh-ı ʿālem
Cihān-āşub ile olmuşdı pür-gam

Hemān Nevruz-ı ser-ʿasker idüp cüş
Kamūsın ʿaskerüñ idüp zırh-puş

[69.a]Çeküp ʿasker yürüdi ol dilāver
Varup ğavġā yerine tırdı pür-fer

Veġā-gāh içre ħayl idüp tek ü dev
Şüküh-ı ʿaskere şalmışdı pertev

Virüp atına cilve ol bahādır
Yürüdi düşmene dir ħün-bahā vir

1980 Yürüyüp ʿasker ile ħopdı ğavġā
Ara yirlerde tālān oldı cānā

İki ʿasker biribirine ħarşu
Tırup eyler bahādırlar tek u pū

İki deryā-yı āhen eyleyüp cüş
Ĥurūşla eyledi çok cānı medhūş

Yirinden ħopup iki küh-ı levend
Toĥınup biribirine gitdi peyvend

Ĥurūşān oluben şırān-ı ʿasker
Biribirine şundılar berāber

1985 ...taġıydı ħopdırlar yirinden
Vurışdırlar alışup her birinden

Atılup oĥlar ü yā şaldı yāylar
Ĥırılup nīze yoĥsül oldı bāylar

Oturup şadra nīzeyle görüñ tır
Gidüp cān evine ilter kıla yir

Toĥınup külli'i güzer eyledi ĥurd
İçen ħançerden ābı tiz olur mürd

Görüp bu ħāleti Behrām-ı ħün-riz
Ĥirāsından diġer-kāre itdi engiz

- 1990 Dilāverlik kılup meydāne girdi
Arada çok kişinüñ boynun urdı
- Çok ādem düşdi toprağa o demde
Giren ceng içine olur nedemde
- [69.b]Olıcağ ‘asker aḥvāli mükedder
Gül-i Ferḥār olur ġāyetde mufaṭṭar
- ‘Adūya virmege āḥir cevābı
Yok olıcağ untdı ḥūrd u ḥvābı
- Oña baş kōrkusı düşdi be-ġāyet
Nola aḥvālümüz diyü nihāyet
- 1995 ‘Aden serverlerinden nice serdār
Didiler itmezüz onlarla kirdār
- Biz onlar ile olmayup berāber
‘Adū içre oluruz cümle bed-fer
- Budur ol nām-ver-i Behrām-ı ḥūn-ḥvār
Ki yokdur oña beñzer dehre serdār
- Biñ atlu ‘askere virüp cevābı
Bahādırlar buña itmez ‘itābı
- Didi Gül bunlara bu sözi koñ siz
Oluñ sizler daḥı ḥūn-ḥvār u ḥūn-riz
- 2000 Bu aşl evzā‘ıla a‘dādan ey yār
Revā mı yüz çevirmek eyleñüz kār
- ‘Adūnuñ biz olımazuz zebūnı
Bu aşl söz söylemek iy merd-i tunı
- Ṭatalum ānı kim bir ejdehādur
Sizüñ gibi o daḥı bir belādur
- Nedendür bunca ḥayret ey erenler
‘Adūnuñ cünbişin böyle görenler
- Bilüñüz cenge muḥkem bağlanuz siz
Ola kim düşmene iriše bir çiz
- 2005 Muḥanneslik zemānı şanmañ ey yār

‘Adū def‘ine lāzım oldu bir kār

Der Beyān-ı Muḳābil Şoden-i Gül Bā-Behrām-ı Hūn-ḩvār Ez Bî-ḩuzūrî

[70.a]Getür sākî bize vir āb-ı gül-reng
İçüp şemşirle idem ‘ālemi deng

Muğannî kııl sürüduñ ceng-i kirdār
Ki Gül Behrām ile olmışdı serdār

ḩikāyet böyledür Gül atına tîz
Tevekkül eyleyüp bindi_eyledi ḩîz

Binüp bir bād-pāya ol dil-ārām
‘Ādūnuñ rüzünü fevrî eyledi şām

2010 Hemān-dem leşker ile istimālet
Virüp onlara ‘arz itdi i‘ānet

Atıldı berḩ-veş na‘re_itdi şan ra‘d
Ola kim ṫālî‘ ola sâ‘at-i sa‘d

Dilāverlik olup ḩayli arāda
Bahādırlıklar oldu mācerāda

Bu yaña ḩamle idüp mîr-i Behrām
İdüp ismi gibi bir resme ibrām

‘Aden ḩalkına vurup tîğ ile tîr
‘Adūya vurdı nîze birle şemşîr

2015 İdüp Türk-āne çoḩca merdlik ol
Gezerdi her ṫarafda şağ ile şol

Didi gül-rūya gel ḩanuña girme
Çıḩ ortadan yūri baña görünme

İnüp atından öp atım ayağın
Eger yok dirseñ içgil tîğ yāğın

Bu gūne ṫa‘n u teşnî‘ idüp gūş
Gülūñ derd-i derūnı eyledi cūş

Didi ey cāhil ü murdār-ı bed-kîş
Eger ḩādir iseñ gel eyle bir iş

2020 Hüner meydānıdur gel bu araya
Ne var ise getür ırma buraya

[70.b]Sözi çok söyleme merdānlık kı
Er iseñ gel berü dīvānelik kı

Bu gūne eyleyüp merdāne çok kı
Nigāre ‘arz kıldı yāl ile bāl

Der Beyān-ı Muḥārebe Kerden-i Behrām Bā-Gül-i Şengül

Getür sākī bize vir āb-ı pür-cüş
İçüp ser-mest olup tığ eyleyem duş

Muğannī perde-i çenge virüp sāz
Gene bezm içre itgil ḫayli āvāz

2025 Ḥikāyet böyledür gayretle Behrām
Çeküp tığı nigāre didi nā-kām

Nigārı çaldı ol murdār-ı bed-kār
Girüp kılkāna Gül fevrī itdi kirdār

Güli bir tarz ile çaldı ol zafer-kām
Siper-māni‘ olup ḫıfz itdi endām

At üzre Gül siper idüp ḫamāyil
Eger-ḫāne içine oldı māyil

Vurup şemşir ile kılkānı Behrām
İki pāre olup oldı iki cām

2030 Başına miğfer-i ḫod hiç ḫāyil
Olmayup kızāya oldı kıyil

Der Beyān-ı Ḥamle Kerden-i Gül Ber-Behrām-ı Ḥün-ḫvār

O ḫāletde Gül-i Ferḫār-ı ḫün-rīz
Vurur Behrāma bir tığ-i zafer-rīz

Şu deñlü ‘izzet ile çaldı anı
İki biçdi onı ol rāyegānı

Ḳolına āferin itdi melekler
Ḳılup şemşirine taḫsin felekler

[71.a]İki pāre olup Behrām-ı hūn-ıvār
Döküp anın alur eng-i bed-kār

2035 Atından dūşdi yire ol bahādır
Bu ehl cengler bahāsıdur hemān dur

Aluñ var olsun ey dil-dār-ı cerrār
Diyü eṫrāfdan oldu nice kār

ırıv ü lerze ile oldı ‘ālem
Bilüp bu ḫāleti mecmū‘-ı ādem

Ol ortadan Gül-i Ferḫār hemānbād
ıup şaldı cihāne tāze feryād

*Der Beyān-ı Zārı Kerden-i Gül ü Nevrūz Der-Meydān u Ma‘lūm Kerden-i Yek-
diger Rā Ān ‘Aşıān-ı Nālān*

Getür sākı bize bir cām-ı vuşlat
İüp ref‘ olına eyyām-ı firat

2040 Muannı it nevāñı vuşlat-āmız
Gül ü Nevrūzdan def‘ oldu engız

ḫikāyet böyledür Behrām olup mürd
Tevābi‘ içdiler anuñ için dürd

Yemen ḫalkı yamān işden olup lāl
Hemān Nevrūz bindi ata derḫāl

Biraz meydān içinde itdi cevlan
Yüridi şa u şol ol şır-i garrān

Bilüp Nevrūz Güli āvāzesinden
Olan feryād u vāhı nālesinden

2045 Hemān atdan indi ol dil-ārām
İdüp feryād ıldı oldu ber-kām

Bulısup rezm içinde ol iki yār
Biribirinden olmışdı ḫaber-dār

Bular oldu biribirine meşgöl
Olundu ḫayli şev ü zev-i maböl

[71.b]Bu ḫālāt içre ḫayrān oldu ‘asker

İki ser-‘asker oldılar beraber

Bulup ol iki ‘āşık birbirini
Birazcık tırdı yerini yerini

2050 Bilüp ‘asker bu aḥvāli hemānā
Ferāgat oldı ğavġā gitdi ḥālā

Olup bī-hūş ol iki ‘āşık-ı zār
Biribirinden oluben ḥaber-dār

Düşüp ḥāk üzre ol iki perī-zād
Cihān ḥalkına virüp ḥayli feryād

Görüldi ḥāke ğaltān ol iki yār
Yaturlar bī-ḥaberler ol vefā-dār

Şaçup Gül ruḥlarına çok gül-ābı
Silindi yüzlerinden tiz türābı

2055 Bu ḥālātle bular geldi özine
Baqarlar biribirinüñ yüzine

Gehi Nevrüzı görüp Gül olur mest
Gehi Gül olısar Nevrüz ile pest

Der-āġuş olup iki serv-i şimşād
Hemān atlandılar olup feraḥ-şād

Varup tıtmaḫ ıraḫ oldı arādan
N’idelüm böyle buyurdı yarādan

Ḥuşūmetle ‘adāvet iki şehden
Gidüp kırtuldılar āh ile vehden

2060 Bu ḥāl ile iki iḳlīm olup şād
Arādan ḥavf gitdi oldı dil-şād

Ḥudāyā kim Gül ü Nevrūza vuşlat
Virüp itdüñ bulara çokca minnet

Bizi maḥrūm kıılma luḫf-ı ‘ām it
Bu ‘Abdī-derd-mende iḫsānı tam it

[72.a]Onı maḥşer ğüninde kıılma maḥrūm
Cehennem āteşiyile itme meyšūm

Buña āmin diyen olsun emīn hem
Du‘āmuz bu durur ey yār-ı hurrem

2065 Sa‘ādet birle olsunlar ser-efrāz
Cihān durduqca ey şāh-ı sūhan-sāz

Der Beyān-ı Mülākāt Kerden-i Şāh-ı ‘Aden Be Pādişāh-ı Yemen Der-i Meydān

Yemende var idi bir şāh-ı a‘zām
Rebī‘di ismi_ānuñ resmi mūkerrem

‘Adāletle Yemen mülkin idüp şād
Zemānında etmez idi kimse feryād

Seḫāvet-pişe idi ol dilāver
Yemen yümniyle olmuşdı nikū-fer

‘Aden mülkine ḫākim idi ol şāh
Bedī‘ ismine ma‘nāsı ider āh

2070 İdüp ‘adli me‘ānisin beyān ol
Füşāḫatle olmuşdı dil-sitān ol

Zemāne ‘adl ü inşāf ile mesrūr
İder naşfetle her dem dehri pūr-nūr

Cihānı ‘adl ü dādla itdi mażbūt
Sa‘ādetle zemīni kıldı merbūt

Bu iki pādişāh-ı nīk-manzar
‘Adāvet eyleyüp çekmişdi leşker

Küt-ā-küt birle eylerler iken ceng
Barışup oldılar işlāḫ ile şeng

2075 Görüşdiler barışdılar iki ḫān
Ola feryād-res onlara Sübhān

Biribirin ziyāfetlerle ol māh
Ri‘āyetler olunup oldı çok āh

[72.b]Girüp bāğ-ı vişāle ol iki yār
Şulu şeftālüler aḫz itdi şad-bār

Ḳurılıp iki şaf ḫırgāh u dergāh

Çekildi sāyebānlar tā ber-māh

İki sulṭān mübārek ḥāl idiler
Biribirlerine ḥoş ḥāl idiler

2080 Gidüp zūlmet gelüp şemʿ-i saʿādet
Göçüp hicrān u firḳat geldi vuşlat

Saʿādetler gelüp nekbet dükendi
İrişüp devlet ü miḥnet dükendi

Cefāsından felek oldu peşimān
Vefāsından melek oldu hirāsān

Feraḥ geldi teraḥ oldu girizān
Olan hicrān-ı ğavġā oldu yalan

Murād olan dilekler oldu mevcūd
Ḥudādan istenen olmışdı maḳşūd

2085 Olup reʿs-i ḥamelde şems-i ṭālīʿ
Afaḳda zāhir oldu çok meṭālīʿ

Ḳurıyan çeşme oldu girü cārī
Kesilen rūd aḳdı girü yārī

Cihān şādān olup oldu çemen-zār
Hezārān ötdi bülbül güldü gül-zār

Hevā ʿİsī-dem olup mürdeʿi iḥyā
İdüp dehr itdi iḥyā-yı Mesīḥā

O dem devrān olunca rūḥ-perver
Zemīn cennet-mişāl oldu muʿaṭṭar

2090 Çemende bülbül ü bebgā vü ḳaḳnūs
Virür elḥānıyile dehre efsūs

Terennümle ṭolup eṭrāf-ı dünyā
Tekellüm birle pür olmuşdı şaḥrā

[73.a]Olup hicrān vişāle tiz mübeddel
Vişāle irdi ol iki cān muḥaşşal

Şan irdi Ḥusrev u Şirīn şafāya
Ya ʿAzrā şaldı Vāmıḳ üzre sāye

Süleymān ile ŧan Belk1ŧ gerdek
Olup virdi viŧāle zevk-i bī-ŧek

2095 Ya ħod ħürŧid ile cānā feraħ-ŧād
Buliŧup eylediler āh u feryād

Ya nāzır birle manzūr oldu ŧādān
Veya o maħcūba maħcūbla ħandān

Veyā Mecnūn ile Leylā olup yār
Viŧāl eħvārı birle kıldı kirdār

Bu mīzān ile mevzūn oldu aħvāl
İŧidenler didiler luħf-ı fa‘āl

*Der Beyān-ı Reften-i Ĥākān-ı Yemen ü ‘Aden Gül ü Nevrūz Be Ziyāret-i
Ka‘betu’l-lāh*

Getür sākī düzet bir meclis-i ħāŧ
Ki olsun onda zühre ħūb [u] rakħkāŧ

2100 Muħannī berbaħuñla kıl ser-āġāz
Çalup berbaħla ŧanbūrı kılam sāz

Ĥikāyet böyledür Gül birle Nevrūz
Viŧāl eħvārını kılmıŧdı pīrūz

Bulup hicrān ŧoñı bunlar murādın
Virür ol beste ebvāba küŧādın

Gelüp eyyām-ı Ĥac bunlar ŧitābān
Giderler Ka‘betu’l-laha nice cān

Giderler Ka‘beye ‘ālem ser-ā-ser
Giyüp iħrām ŧavāf eyler nice er

2105 İdüp Ĥac niyyetin baġlayup⁶⁰ iħrām
Seferler kıldı ol iki dil-ārām

[73.b]Varup beyte olur *lebbeyk-güyān*
Baŧ açuħ yalın ayaħ ol iki cān

Virüp sa‘y ile meylīne ŧafālar

⁶⁰ Bu kelimenin üstüne “örtünüp” yazılmıŧtır.

İderler Merveyle merhabâlar

Minâ vü rükn ile olup müşerref
Hâtim ile olup gâyetde eşref

Virüp ‘irfânla ‘Arafâta rütbet
Sa‘âdetler gelüp ref oldu nekbet

2110 Muvâkîtinî idüp Haccuñ itmâm
Hacerle istilâm itdi ol nikû-nâm

Bu hâlet içre ol iki perî-veş
İderken Haccuñ ahvâlini dil-keş

Yemen hânı ‘Aden sultânı iki şâh
Biribirin sevüp oldılar âgâh

Babaların bulup ol iki dil-dâr
Sevinüp birbirine oldu harîdâr

Günâh itmiş gibi ol demde Nevrüz
Şeh-i Müşgîn ayagın öpdi düpdüz

2115 Şeh-i Ferhâr hâkine düşüp Gül
Tavâf-ı aşhâb gibi itdi gulgul

‘Asâkir bunlaruñ hâlini seyrân
İdüp hayretde kaldı dört sultân

‘Aceb hoşdur olurken şabr ile yâr
Sa‘âdet yâr olup ‘arz itdi dîvâr

Gidüp ol zevk ü şevk derd ü hicrân
Şoñ ucu vuşlata ire cân u cânân

Çatı hoşdur ki olup devrân muvâfîk
Murâd atın bula ma‘şûk u ‘âşîk

2120 Hoş ol eyyâm kim zahmet aradan
Gidüp vuşlat vire bizi yaradan

[74.a] Zihî devlet zihî ‘izzet ‘aceb hâl
Ki hicrânıñ şoñı ola vişalle fâl

Hezârân şükr-i şan‘anet ki Allah
Ol iki yârdan ref oldu âh

Haqquñ emri Gül ü Nevrūza vāşıl
Olup oldı biribirine qāyıl

Bi-ḥamdi'l-lah bi-ḥamdi'l-lah ki Sübhān
Gül ü Nevrūza luḥfun itdi yārān

*Der Beyān-ı Şoḥbet Kerden-i Pādişāh-ı Çār-Berāy-ı Ziyāfet Kerden-i Gül ü
Nevrūz*

2125 Getür sāķi bize bir şāğar-ı nāb
İçüp Ḥaccuñ tırāzına virem tāb

Muğannī eyle bir bezm-i dil-āvīz
Ki şoḥbet tarzına itdi Ḥusrevān ḥīz

Ḥikāyet böyledür iy yār diñle
Ne kim söylenür ise ḥoşca añla

Ṭavāf-ı şükr idüp şāhān temāmet
Nicü gün daḡı itdiler iḳāmet

Bu sulṭānlar için iy fāl-ı meymūn
Ḳuruldı çār ordu-yı hümāyūn

2130 Her orduda bir iḳlīm ehli ḥāzır
Olup şatarlar envāf zaḡāyır

Ziyāfetler idüp ol dörd sulṭān
Sevincinden hezār itdiler iḥsān

Simāṭ u şofra ni'metle firāvān
Olup çekdi semāṭın ānı ol ān

Mümessek şerbet ile rāḡ-ı reyḡān
Ruḡ-ı āl eyleyüp çeşm itdi fettān

Girüp bezm içre sāķi-i semen-reng
Ḳılurdı meyle ehl-i bezmi hem-reng

2135 Olup bezm ehli yek-ser ḡūr-ı vildān
O şoḥbet bezmi cennet idi ey cān

Ziyāfet emri olduḡda temāmı
Alup her şaḡş emīrinden murādı

Gül-i gül-büy babası olup pāk
Yerinde aldı cümle hār u hāşāk

Muraşşāf tāk birle cevheri taht
Oña tertīb idüp vażf eyledi raht

[74.b]ılup hümāyūn ile şahrāyı Müşgīn
Mu‘aţtar itdiler şan nāfe-i çīn

2140 opup ol gonce-i gül-zār içine
Dağı ta‘n eyler idi naqş-ı çīne

Der Beyān-ı Tezvīc Kerden-i Gül ü Nevrūz u ...Şoden-i Der Gerdek-i Nāz

Getür sākī gene bir şāgar-ı nāz
İçüp olam cihānda ‘işret-efrāz

Muğannī vir gīnā-yı ‘ūda tertīb
Ki tezvīcūñ tırāzına irdi terğīb

ikāyet böyledür kim ol iki māh
Ola burc-ı vişāl içinde hem-rāh

āvālīf hāl olduda müretteb
Olur tesdīs ile teşlīş bī-teb

2145 Olur āyīn ü erkān üzre kābīn
Olundı mihr birle māha tezyīn

İdüp envāf zīnet birle pūr-kār
Gül-i gül-fāmı itdiler dil-efgār

Gelüp eţvār-ı ‘arsa nāzenīnān
Götürdiler o māhı gerdege ol ān

Varup ol hacle-i nāza gül-endām
Bilindi neyse hep āgāz u encām

Ten ile cān gelüp bir gerdege tīz
Olalar şīve vü nāz ile temyīz

2150 Muārīn oldılar hūrşīd ile māh
İderken nāz-ı hicrān ile ço āh

Hemānā avlayup āhūyı ol şīr
İçerdi şīri āhūdan o dil-gīr

Şabā gül goncesini açdı fi'l-ḥāl
Aķıdup bir nice yāķūt-ı seyyāl

[75.a]Leţāfetle delüp lülüyı hakkāk
Şükür tengini tiz açdı o çālāk

Gümüş birle_ oldı berg-i gül 'aceb riş
'Aselden şanki ref' oldı o dem niş

2155 O simin hücrenün bābı açıldı
Dökülüp la'l-i lülular şaçıldı

Aķup māhī dehānundan hemān dūr
Şadef ķarnunı mercānla ider pūr

Şabāḥ olınca_ olup gerdekde çok nāz
Geçüp engüşte ḥātem oldı dem-sāz

Alup şatup nice şeftālüler tiz
Bih ü sib ile oldı ḥayl āviz

Biribirne idüp envāf-ı şive
Zerāfetle oldılar şan zarf zive

2160 İdüp dem-sāzlık ol iki dil-dār
Şabāḥa deñlü oldılar dil-efgār

'Arūs u 'urs u ḥacle bir araya
Gelüp bunlar baķarlar mācerāya

İnanmayup bular hiç bu vişāle
Düş añlayup baķarlar ittişale

Firāķ eyyāmını yād idüp ağlar
Yüregin nār-ı firķat birle tağlar

Şeker-riz oluben olur şeker-bār
Neşāṭ ile olur gözleri ḥün-bār

2165 Olup ol ḥoķķa-i cān içre ğavvāş
Bulındı onda çoķca gevher-i ḥāş

Şunar Gül yārine bir kāse 'unnāb
Görür Nevrüz taṭlu tiz ķatar āb

Şeker birle hıyār olundı iftār
Bu durur tarz-ı ma'rūf itme inkār

[75.b]Zemān-ı şubḥ olıcaḡ ol iki yār
Girüp ḡammāme ider şükr-i tekrār

Varup tenhāya idüp Haḡḡa 'ibādet
İderler çok ḡudāya şükr ü minnet

2170 Bi-ḡamdi'l-lah bi-ḡamdi'l-lah ki Allāh
Murādın virdi olara ol ulu şāh

Der Beyān-ı Taşadduḡ Kerden-i Pādişāh-ı Çār-Berāy-ı Nevrüz

Bitüp eṡvār-ı 'urs ile ziyāfet
Olındı her diyār ehline ülfet

Gidüp her ṡāyife meskenlerine
Taşadduḡ eyleyüp miskinlerine

Ḳulaḡuzlar gidüp 'askerden evvel
Varup virdi ḡaber eṡrāfa ecmel

Bedī'ü'd-dehr dir kim Gül benümdür
'Aden mülki degil cānum anuñdur

2175 Rebī'-i 'ālem eydür şāh-ı Nevrüz
Benümdür cānum anuñla dil-efrüz

Bize bunlarsız aşlā cān gerekmez
Bu taḡt u tāc ile dīvān gerekmez

Bu aḡbārı işidüp şāh-ı Müşḡin
Didi ey ḡusrevān-ı naḡz u şīrīn

Geçüñ bu şūr u ḡavgādan ser-ā-ser
Nihāyet bulmayıcaḡ ey dil-āver

Ne ben Gülsüz ne Gül Nevrüzsuz hiç
Olinmaz işbu cān-efrüzsuz hiç

2180 ḡaḡıḡat söz budur ey şāh-ı a'zam
Temām oldı sözüm v'allahü a'lam

Der Beyān-ı Şulḡ Kerden-i Pādişāh-ı Ferruḡ Bā-Şāh-ı 'Aden

[76.a] Didi sultān-ı Ferruḥ ey cihān-dār
Temerrüdlük gidüp ref' oldı evzār

Bu söz u sāza oluñ cümle ḥaridār
Sözüñ toğrısı budur ey dil-efgār

Ten ü cānum gelüp ortaya ḥālā
Aradan ref' olunsun şūr u gavgā

Olur Nevşād ilinüñ hoş hevāsı
Bahār eyyāmı gül devrinde pāsı

2185 Olup yāy mevsiminde mülk-i Ferḥār
Riyāz u ḥuld u mīnūdan nümü-dār

Yemen tahtın şorarsañ ey ser-efrāz
Olur a'rāfdan ol cā-yi ḥaber-sāz

Velikin 'ayş u nūşına nihāyet
Bulınmazdur bilüñ ey şāh-ı miknet

'Aden mülki şitā-ḥāne olupdur
İrem gül-zārı gibi ḥüb-raḡdır

Ḳış eyyāmında ol mülk-i dil-ārā
Ṭuracaḡ yirdür añla anı tenhā

2190 Ḳoparsa ortalıḡda ger 'adāvet
Biribirlerine bulmaya fırsat

Geçenden geçdiler cümle ṭavāyif
Gidüp kendü diyārına oldı 'arīf

Ḥuzūra vardılar leşker temāmet
Aradan ref' olundı ol veḡāmet

*Der Beyān-ı Vedā' Kerden-i Selāṭin-i Çār ve Reften-i Mekān-ı Bā Memālik-i
Ḥod Diyār*

Bu üslüb üzre dört sultānı işlāḡ
İdüp buldı belādan cümle iflāḡ

[76.b] 'Asākir kār-ı bedden oldı āzād
Küt-ā-küt maḡv olup ref' oldı feryād

2195 Bu ehl-i ṭarz dil-ārāyı ey Feraḡ-şād

İşidenler didiler āferīn-bād

Yemen şāhı sefer tarzına āğāz
İdüp gitdi Yemen şuyına pür-sāz

‘Aden sulţānı da idüp sefer tīz
‘Aden şuyına olmuşdı seher-ḫīz

Gül ü Nevrüz Müşgīn ile Ferruḥ
Medīne saḥḥı üstine ḳodı ruḥ

Varup bāb-ı şerīf-i Muştafāya
‘Abīr-efşān olup irdi şafāya

2200 Sürüp ruḥsārlar ol taş işige
Ḳodılar cümlesi baş ol işige

Nüzūr ile ḳarābīn itdiler çok
Varup gitdi bular elṭāf ile tok

Ḥudāya şükr ü minnetler firāvān
Olup gitdi bular eṭrāfa ey cān

Der Beyān-ı Reften-i Gül ü Nevrüz ‘Ābd-i Nevşād

Getür sākī bize tīz āb-ı ḥayvān
İçüp pejmürdeler bulsun girü cān

Muğannī vir sürūd u rūda aheng
Sefer eṭvārına virdi gönül çeng

2205 Ḥikāyet böyledür kim ol nikū-nām
İdüp eṭvār-ı Ḥaccı cümle itmām

Ziyāret tarzı oldıḳda mükemmel
Sefer eṭvārın itdiler müselsel

Şoñı Nevşād mülkine tutup rāh
Gül ü Nevrüz göçdi gitdi bir māh

[77.a]Varup ol cāy-gāha ol iki ḥān
Ḳamū yoḥsul u bāya itdi iḥsān

Ziyāfetler idüp bir iki üç ay
Yenildi vü içildi ref olup vāy

- 2210 Kılup āyīn-i sâz u söz kavvâl
Çalındı ‘ūd u nây u çeng bir sâl
- Gezüp vîrâne-zârı şâh ile mâh
Mesâkîne virürler ni‘met ü câh
- Sa‘âdetle irince vaqt-i yaylağ
Güzeller eylediler hurrem-âfâğ
- Gül ü Nevrüz u Müşgîn şâh cümle
Yürüyüp eyledi etrâfa hâmler
- Olup dil-dâr ile Nevrüz şādân
Bular şevkine Şeh Müşgîn de hândân
- 2215 Tolup Nevşād ili emlak-ı Ferhâr
Ferahlarla ser-â-ser cümle bî-hâr
- Memâlik tıldı arâyişle yek-ser
Mesâlik pür idi ziynetle yek-ser
- Olup bülbül ğazel-hvân zühre çengî
Olup gözlerler idi nâm u nengi
- Çeküp zühre nevâsın kûçek-âne
Nice büzrügleri atdı yabâne
- Çalındı büselikde sâz ile söz
Delindi bağı nâyüñ ey dil-efrüz
- 2220 Ğam u endüh u minnet cümle merfû‘
Olup gitdi memâlik oldu meşbû‘
- Felek yâver melek yâver olup tîz
İder ğuşşa der ile bâmdan hîz
- Memâlikde turan cümle tarab-sâz
Cihân hoş-dil ü âdem ‘ayş-perdâz
- [77.b]Yedi iklîm olup ser-cümle mesrûr
Dil ü cân u cihân olmuşdı ma‘mûr
- İdüp Nevrüz u Gül gülşende cevân
Gezüp iklîm-i ‘âlem içre yek-sân
- 2225 Kadehler devr idüp geldi ferahlar

Teraḥlar ref' olup geldi heme der

Bu minvāl üzre 'ayş u nūşa eṭvār
Virüp sürdi bular dehr içre i'mār

Felek eṭvār-ı devrāne kıilup sāz
Bu 'ayş u nūşile gösterdi pervāz

Ḳader atdı ḳazānuñ deşnesin tiz
Ol evzā' üzre dehr olmışdı ḥūn-riz

Aradan göçdi gitdi dört sultān
Eḳālīm-i zemāne oldı yeksān

2230 Ser-ā-ser rebi'-i 'ālem oldı hem-reng
Der ü dīvār oldı ser-te-ser şeng

Bu gūne şükr-i Yezdān ile şāhān
Memālik kārını gördiler āsān

Der Beyān-ı Teslīm Kerden-i Selāṭīn-i Çār Salṭanat-ı Ḥod Rā Be Nevrūz-rā

Getür sākī bize bir şāgar-ı nāb
İçüp devrāne şalam sūz ile tāb

Muğannī vir ğınā-yı 'ūda terkīb
Verildi salṭanatla dehre tertīb

Ḥikāyet böyledür kim şāh-ı Nevrūz
Cihān-bān olup itdi baḥtı pīrūz

2235 Oturdi dört serīre ol şehen-şāh
Oña lāyıḳ görüldi ṭāḳ u dergāh

Re'āyāyı ser-ā-ser itdi hoşnūd
Bir eyyām oldı devrānunda pür-sūd

[78.a] 'Aceb miḥnet-serādur işbu 'ālem
Gehī ğam-gāh olur devletle hem-dem

İrişür dehrden gehmürde āzār
Ki olur niş birle kes dil-efgār

Şular kim olmaya ğam birle hoşnūd
Cihānda olmasun hiç berle ma'dūd

2240 Beşâret olsun erbâb-ı gumûma
İrişür şabr ile çok merzbûma

Baňa bu ğam ‘aceb itdi beşâret
Sürûruñ aşıdur aňla işâret

Ğam u şādī olurlar tev‘emân bil
Budur aĥvâli anuñ ay ile yıl

Ğama elbette var durur nihâyet
Daĥı her miĥnete olur kifâyet

İderler ‘usr ile yüsr iktirânı
Budur devr-i zemânuñ bil kırânı

2245 Olur maġmûm âĥir belki mesrûr
Olur mücrim gehî luţf ile maġfûr

Ĥudâyâ ‘Abdiñe kıl luţf u iĥsân
Ola kim derdmendüñ bula ġufrân

Bi-ĥaĥķı Ĥaĥ Ĥudâyâ vir ‘aţâñı
Ğarîb üftâdeden ref it ĥaţâñı

Diyenler bu du‘âya her ki âmîn
Dil ü cânı bula maĥşerde temkîn

Der Beyân-ı Pâdişâh Şoden-i Nevrûz-ı Pîrûz

Getür sâķî bize bir âb-ı gül-reng
İçüp bezm içre olalum cümleten şeng

2250 Muġannî vir sürûd-ı bezme bir sûz
Ki Nevrûz oldı bir sulţân-ı pîrûz

[78.b]Ĥikâyet böyledür Nevrûz sulţân
Olup kıldı cihânı bende-fermân

Re‘âyâ vü berâyâya ‘adâlet
İdüp luţf ile kıldı dehri cennet

Ĥılup ‘adl ile dâdı ĥalka izĥâr
Şalar dîn ile dünyâya güzel kâr

Olup ‘ahdinde miş ü gürg yârân
Gezerler bir çerâ-gâĥ içre her ân

2255 ‘Acebdür mūr ile şîr idüp ülfet
Virürler nice başa hayli miknet

Yaşagın añlayaldan hirre vü mūş
Muşāhib oldılar bir naqbede hoş

İdüp bāz āşiyānun kebk mesken
Yürürdi devletinde şöyle bî-żan

Zemānında iḥtilāfāt oldu merfū‘
Zemīninde yürürler şöyle meşbū‘

İdüp Qarvān mülkin ‘adl ile ābād
Qılurdu Bāḥter ḥalqını dil-şād

2260 Ḥoten sultānına taht ile bir tāc
Virüp ol pādişāhı kıldı behhāc

Gehī ḥāqān virüp āña ḥarācın
Selāṭīn-i cihān virmişdi bācın

Bölükler gönderüp Qayşer o şāha
Firenk ü Rūm olur tābi‘ o māha

Olan rūy-ı zemīn içre selāṭīn
Oña tābi‘ olup bulmuşdı temkīn

Buña virdi sa‘ādet şöyle Allah
Cihānda bulmamışdur hiçbir şāh

2265 Murādın evvel āḥir virdi Dādār
Murādın buldı o sultān āḥir-kār

[79.a]Bu gūne devlete olmaqla lāyık
Ḥudā virdi murād atını fāyık

Ne denlü gördiyise miḥnet ü cevır
Şoñ ucı mużmaḥil oldu ‘ale’l-fevr

Felek ba‘zı murādāta olsa māni‘
Ḥaḡ olur māni‘e elbette dāfi‘

Ġam u şādī olur hem-rāh u hem-zād
Bilürler cümle anı ādemī-zād

2270 Һудāya Һükür ü Һād-minnet ki bu kār
Tamāma yaқlaşup olmışdı pür-kār

Bi-Һamdi'llāh bitüp bu kār-nāme
Һitā-yı misk ile irdi tamāme

Görenler işidenler didi aҺsent
Tamāma irgördi bunı gör o naҺsent

Der Beyān-ı Һātīme-i Kitāb ve Medh-i Sulţān Murād Һān-ı 'Alī-Cenāb

Getür sākī gene bir Һāgar-ı mey
İçüp bulsun murādın Behmen ü Key

Muğannī muṭribe dem-sāz olanlar
Ser-ā-ser ehl-i bezme sāz olanlar

2275 Һikāyet böyle maқşūdını Nevrüz
Bulup dünyāyı kıldı cennet-efrüz

Murādına irüp Nevrüz ile Gül
Cihāne Һāye Һalup hıldı gūlgūl

Ümīdüm bu ki sultān-ı cihān-gīr
Ser-ā-ser rub'-ı meskūn ala bir bir

'Arab birle 'Acem emrine tābi'
Olup Һemşīrine olmaya māni'

Һudāyā Һazret-i Sultān Murāda
Murādın virüp irdi yaҺş-ı ada

2280 [79.b]Cihān ṭurduқca Һād olsun cihānda
Ĝam u endūh görmesün cihānda

Oña devlet olup bir 'abd-i memlūk
Aña bende selāṭin ola meflūk

Murād atına binüp ol Һudāvend
Murādın buldı oldı çün berūmend

Zemān eṭvār olup fermānına sīr
Mutī' ola memālik ana bir bir

Һudā virsün oña a'mār-ı Nūḥı
Cihānda rāḥat ile ṭura rūḥı

2285 Murād atına binüp ol şehen-şāh
Murād atını her dem vire Allah

Hemîşe taht u baht ile mübārek
Olup virsün murādın Hāḡ tebārek

Bu bîkr-i nāz-perverle idüp kār
Şeb ü rûz eylesün anuñla bāzār

Gehî bezm içre_olup bunuñla dem-sāz
Gehî rezm içre_ideler şevḡ ile sāz

Bu üslûb ile olup şemme bi'l-ḡayr
Sivādan fehm idenler eyledi seyr

2290 Olup penc ile heşt-ād ile nüh şad
Be tertîbāta târiḡ oldu ser-med

Tamām olup bu târiḡ içre bu ḡûb
Dil-ārālar içinde oldu mergûb

Cümādın āḡirinde buldı itmām
Gül ü Nevrûz ey ferḡunde fer-cām

Şeb-i cum'a zemāniydi 'işāeyn
Temāmet buldı bu dildār-ı pür-zeyn

Olup on iki gün içinde taḡrîr
Nihāyātına irdi cümle taştîr

2295 [80.a]ḡudāyā 'Abdüñi maḡfûr eyle
Sa'ādetle derünün nûr eyle

Onı dünyā vü 'uḡbāda eyle ma'ḡmûr
Murād atın virüp ey ḡāliḡ-i nûr

İdüp Sultān Murād ḡān bin Selîm ḡān
Oña envā'-ı elḡāf ile iḡsān

Onı akrān içinde_idüp ser-efrāz
Dün ü gün luḡf birle ḡıla dem-sāz

Murādın izn-i Hāḡ birle vir ey ḡān
Oña vir āḡir 'ömründe fermān

- 2300 Olupdur hayliden pā-māl-i aḥdās
Oña da eyle maḳşūdını mīrās
- Onı da luṭfin ile ber-murād it
Oña elṭāfuñ ile yaḫşi ad it
- Onı aḳrān içinde itme maḡmūm
Budur ḫayrū'l-kelām dürr-i manzūm
- Ḥudāyā 'ömr-i sulṭān ile efzūn
Cihān-dār olup itsün ḫasmı maḡbūn
- Olup Sulṭān Meḫmed birle Maḫmūd
Serīr-i salṭanatda ḫayli mevdūd
- 2305 Olar daḫı zemān ile olup şāh
Ṭuta şeh devletinde tāc u dergāh
- Ab-ı sa'du's-su'ūd olduḡca her dem
Bular sa'deyn olup dehre şala dem
- Olalar salṭanat bāḡında āzād
Ol iki serv-i zībā vü perī-zād
- Ḥudā devletlerin efzūn kılsun
'Aṭāyasıyla 'ālem şun'a ṭolsun
- Olup 'ömri ṭavīl eyle mu'ammer
Cihān ṭurduḡca ṭursun ol gül-i ter
- 2310 [80.b]Du'ā-yı 'Abdiye her k'ide āmīn
Ḥudādan rūḫ-ı pākine ire temkīn
- Temām oldı kitāb ey yār-ı şādık
Ümīdim bu şehen-şāha ola lāyık
- Ki nāmıyla murādın buldı nāme
Sa'ādet-yāver ile irdi ḫitāme
- Görenler didiler aḫsenet şad-bār
Bu Nüzhet-nāmeye ey naḡz u güftār
- Ḥasb-i Ḥāl
- Bu kāḫ-ı dil-keşi gāhī şehen-şāh
Temāşā eyledikde ola āḡāh

2315 Ki bunda var durur ebyāt-ı raʿnā
Naẓīrin görmemişdür pīr ü bernā

Ki her beyt içre rumūzāt çoğdur
Muzahārf gūşelerden nesne yoğdur

İki biñ dört yüz ebyāt ile ol kāh
Müzeyyendir bil āhī olma küstāh

Onı sulţān-ı ʿālem eyleyüp seyr
Nazar kılmaz anuñ seyrānına ğayr

Hemişe devlet ü iğbālle ol hān
Süre rūy-ı zemīn içine yek-rān

2320 ʿAdūsın tīr ü şemşīr ile efkār
Kılup oldu cihān içinde hūnkār

SÖZLÜK

-A-

‘**Abîr(f)**: Bir ilaç terkibi; güzel koku

Akâlim(a): İklimler

‘**Amûd(a)**: Direk, sütun

‘**Atşân(a)**: Susuz

‘**Azazîl(a)**: Şeytanın melek bulunduğu zamanki adı

-B-

Bâc(f): Vergi, harç

Ba’îd(a): Uzak, ırak

Bâ’is(a): Gönderen, sebep olan

Bebgâ(f): Papağan

Bem(a): Musiki terimi

Beng(f): Esrar

Berâyâ(a): Halk, insanlar

Ber-batt(a): Lavuta denen bir çalgı, lir

Bernâ(f): Genç, delikanlı

Berûmend(f): Taze, verimli, faydalı

Bevvâb(a): Kapıcı, çocukları okula getirip götüreren okul hademesi

Bezl(a): Bol bol verme, saçma

Bûm(f): Yer, toprak

Büzürg(f): Müzik makamı

-C-Ç-

Çegâne(f): Çengi tefciği

Çerâgâh(f): Hayvanların otlatıldığı yer, çayır, otlak

-D-

Dirîne(f): Eski, köhne

Dumû’(a): Gözyaşları

Dürûd(f): Dua, selam, medih

-E-

Emvâl(a): Mülkler, para ile alınan şeyler

Enbâz(f): Ortak, eş

Endûh(f): Gam, keder, tasa

Evtâr(f): Yaya gerilmiş ipler, teller

-F-

Fer'(a): Tomurcuk, dal-budak

-G-Ğ-

Gırîv(f): Bağırma, bağırış

Gulgul(a): Gürültü, şamata

Gûr(f): Yaban eşeği

-H-

Hâmûn(f): Büyük sahra, düz ova

Hîrz(a): Nazar boncuğu, tılsım

Hîyel(a): Hileler

Huddâm(a): Hizmetçiler

Huft(f): Uyuma, uyku

Husûf(a): Ay tutulması

-I-İ-

İ'lâm(a): Bildirme, anlatma

İllyin(a): Cennetin ve gökyüzünün en kutsal, en yüksek tabakası

İ'râz(a): Yüz çevirme

İstimâlet(a): Gönül çekme; telli etme

-K-

Kadh(a): Çekiştirme

Kâh(f): Köşk, kasr
Karâbîn(a): Kurbanlar
Kârdân(f): İş bilir, işten anlayan
Kemâhî(f): Olduğu gibi
Kihter(f): Çok küçük
Kirdâr(f): Adet, tarz
Kûçek(f): Musiki makamı
Kurb(a): Yakın olma, yakınlık
Kutâh(f): Kısa
Küsûf(a): Güneş tutulması

-M-

Mağbûn(a): Şaşkın, şaşırılmış
Makrûn(a): Yakın, yakınlaşmış
Mehâlik(a): Tehlikeli yerler veya işler
Mekâsib(a): Kazanç yerleri, kazançlar
Meksûr(a): Kesir olunmuş, kırılmış
Memzûc(a): Karışmış, karışık
Menâhi(a): Harâm olmuş, yapılması yasaklanmış
Mendûf(a): Atılmış.
Mensûc(a): Dokunmuş, örülmüş
Me'nûs(a): Ünsiyet olunmuş, alışmış, alışık
Merfû'(a): Kaldırılmış, ref' olunmuş
Merg(f): Ölüm
Mermûz(a): Remz olunmuş, işaretle anlatılmış
Merz(f): Yer, toprak
Meşhûn(a): Doldurulmuş, dolu
Mev'ûd(a): Vaad olunmuş
Meymûn(a): Uğurlu, bereketli
Mezâd(a): Artırma ile yapılan satış
Mıkrâz(a): Makas, kesecek alet
Mısbâh(a): Kandil, çıra

Mînû(f): Cennet; zümrüt, zebercet
Mizmâr(a): Ney, kaval, düdük
Muhakkar(a): Hor ve hakir tutulmuş, horlanmış
Muhallâ(a): Süslenmiş, süs yapılmış
Muhalled(a): Sürekli olan, ebedî
Mukârîn(a): Bitişik, yaklaşmış
Mutî'(a): İtaat eden, boyun büken
Muzmer(a): Gizli, saklı
Mühevvelik(f): Heveslilik, aptallık
Mülâ'ib(a): Oynayan, oynaşan
Münkerât(a): Şeraite göre yapılması yasak olan şeyler
Müzâb(a): Erime, eritilme

-N-

Nedem(a): Pişmanlık
Nemek-pâş(f): Tuz eken
Nevâhî(a): Yasak şeyler
Nikât(a): İnce mânâlı, zarif şakalı söz
Nîk-fercâm(f): Sonu iyi
Nikû(f): İyi, güzel
Nireng(f): Hile, oyun
Nisvân(a): Kadınlar
Nüzûr(a): Adaklar

-P-

Pâdâş(f): Ayakdaş; mükâfat
Pîrûz(f): Kutlu, uğurlu

-R-

Râğ(f): Dağ eteği, bahçelik
Râyeg(f): Bedava, parasız
Reg(f): Damar

Rîh(a): Yel, rüzgar
Rub(a): Dörtte bir
Rûd(f): Kemençe; saz teli
Rukye(a): Büyücü ve üfürükçülerin okuduğu şey, efsun
Rûstâhîz(f): Kıyamet günü

-S-Ş-

Santûr(f): Santur, kanun biçiminde tokmakla çalınan çalgı
Savb(a): Cihet, yön
Sehm(a): Ok, yay
Serrâ(a): Genişlik
Sıyânet(a): Koruma, korunma
Sipâs(f): Şükretme, dua etme
Siyâdet(a): Seyyidlik, beğlik, efendilik
Sürûd(f): Şarkı, türkü
Sürûş(f): Melek
Şenbelîle(f): Boy otu, çemen
Şi'âr(a): Alâmet, iz; ayırıcı işaret
Şîme(a): Tabiat, huy

-T-

Tahiyyât(a): Selâmlar, hayır dualar
Tannâz(a): Herkesle eğlene
Tavk(a): Gerdanlık
Tefevvüh(a): Söyleme, dil uzatma
Tekrîm(a): Saygı gösterme
Telbîs(a): Hile, oyun
Temerrüd(a): Dik başlılık, direnme, inat
Tevkîr(a): Güzel karşılama, ululama, ağırlama
Tezvîr(a): Yalan, dolan; ara bozmak
Tilmîz(a): Talebe, çırak
Tûtyâ(a): Sürme

-U-Ü-

‘Unnâb(a): Üzüm

Üftân u hîzân(f): düşe kalka (gitme)

-Y-

Yem(a): Deniz

-Z-

Zarrâ(a): Darlık

Zay’a(a): Geliri olan bina; çiftlik, tarla

Zer’(a): Ekilmiş ekin

Zîr(f): Alt perde